

รายงาน
ของ
คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ด้านการสื่อสารมวลชน
สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

เรื่อง “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูป
การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)”

๙/๑๑ สปท.
สำนักกรรมการ ๑
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

ด่วนที่สุด

(สำเนา)

ที่ (สพท)๙๗๙๙ / ๒๕๖๐

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ถนนอุทองใน เขตดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน

กราบเรียน ประธานสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานของคณะกรรมการเรื่อง “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)” จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ที่ประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ ๙/๒๕๕๘ วันอังคารที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ได้มีมติตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน นั้น ซึ่งกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑. พลอากาศเอก คณิต สุวรรณเนตร	ประธานกรรมการ
๒. พลตำรวจตรี พิสิษฐ์ เปาอินทร์	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นางประภา เทตรระกุล ศรีนวลนัต	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. พลเอก ภิญญู แก้วปลั่ง	ที่ปรึกษากรรมการ
๕. ร้อยเอก ประยุทธ์ เสาวคนธ์	ที่ปรึกษากรรมการ
๖. พลเรือเอก ยุทธนา เกิดด้วยบุญ	กรรมการ
๗. นายเพิ่มพงษ์ เขาวลิต	กรรมการ
๘. นายสุรชัย ดนัยตั้งตระกูล	โฆษกกรรมการ
๙. นายอภิชาติ จงสกุล	โฆษกกรรมการ
๑๐. นางเมธินี เทพมณี	เลขานุการกรรมการ
๑๑. นางสาวร้อยทิพย์ ไตรสุทธิ	ผู้ช่วยเลขานุการกรรมการ

และที่ประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ ๒๑/๒๕๕๙ วันจันทร์ที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ได้มีมติแต่งตั้ง นางจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์ เป็นกรรมการ ในคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน

บัดนี้ คณะกรรมการได้พิจารณาศึกษารายงานเรื่อง “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)” ตามแผนการปฏิรูปของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชนเสร็จสิ้นแล้ว ดังรายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

/จึงกราบเรียน...

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดนำเสนอที่ประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศพิจารณา และหากสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศเห็นชอบ ขอให้โปรดส่งรายงานไปยังคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณา ดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

พลอากาศเอก คณิต สุวรรณเนตร

(คณิต สุวรรณเนตร)

ประธานกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ด้านการสื่อสารมวลชน

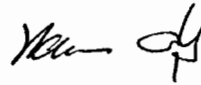
สำนักกรรมการ ๑

กลุ่มงานคณะกรรมการการพาณิชย์และทรัพย์สินทางปัญญา

โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๖๗๔ - ๕

โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๖๘๒

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวทนายวรรณ ศุภดิษฐ์)

ผู้อำนวยการสำนักกรรมการ ๑

วิสมัญญา /ร่าง

อำนาจ /พิมพ์

พัชรี /ตรวจ

สารบัญ

รายงานของคณะกรรมการสิทธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน เรื่อง “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media)”

๑. แผนการปฏิรูป	๑
๒. วิธีการปฏิรูป	๔
๓. กำหนดระยะเวลาในการปฏิรูป	๕
๔. แหล่งที่มาของงบประมาณ	๕
๕. หน่วยงานที่รับผิดชอบ	๕
๖. ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media)	๖
๗. ภาคผนวก	
ก. บันทึกการประชุมคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์ใน คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน สภาขับเคลื่อน การปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ ๙๕ วันศุกร์ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ กระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม	
ข. บันทึกการประชุมคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์ใน คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน สภาขับเคลื่อน การปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ ๙๓ วันพุธที่ ๓๑ มิถุนายน ๒๕๖๐ ณ กระทรวงศึกษาธิการ	
ค. ข้อเสนอเรื่อง “การพัฒนากฎหมายปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในสื่อออนไลน์” (Children Online Privacy and Protection Act: COPPA Acts) โดย นายธาม เชื้อสถาปนศิริ	
ง. ผลงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบของการสื่อสารในสื่อดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและ เยาวชนและแนวทางการดูแลป้องกัน และเสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับเด็กและ เยาวชน: กรณีศึกษาจากประเทศไทยและต่างประเทศ” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรัชญ์ ครุจิต	

รายงาน
ของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน
เรื่อง “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)”

๑. แผนการปฏิรูป

หลักการและเหตุผล

การปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) เป็นแนวทางการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์ อีกด้านหนึ่งที่คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน ได้กำหนดให้มีการศึกษา และหาแนวทางเพื่อให้เกิดการปฏิรูปที่เป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง ภายใต้สภาพการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน ที่มีการใช้สื่อออนไลน์กันอย่างกว้างขวางจนเกิดสภาพ "สังคมก้มหน้า" ในทุกพื้นที่ ทุกเพศ และทุกวัย ซึ่งผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) จะเน้นด้านแผนปฏิบัติการ ที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับรายงานเรื่อง “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะด้านยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนการปฏิรูปการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์” โดยเสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท และนโยบายเกี่ยวกับการรณรงค์ส่งเสริมการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ การติดตาม การประสานงาน การสั่งการ และการประเมินผลงานของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ให้มีความสอดคล้องและเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาและความเห็นชอบจากสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศไปแล้ว เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐ และได้รับการจัดลำดับความสำคัญ เป็นวาระการปฏิรูปที่สำคัญและเร่งด่วน (๒๗ วาระ) ที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จในปี ๒๕๖๒

ในการวางแผนการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ของคณะกรรมการฯ ในครั้งนี้ ได้ให้ความหมาย ของคำว่า "สื่อออนไลน์" กับ "สื่อโซเชียลมีเดีย" แบบเดียวกัน โดยมีได้แบ่งแยกว่า สื่อออนไลน์เป็นคำรวม และ "สื่อโซเชียลมีเดีย" เป็นคำเฉพาะในเรื่องการติดต่อสื่อสารกันด้วยซอฟต์แวร์ที่มีการใช้งานกันอยู่ ทั้งนี้ เนื่องจากแผนการปฏิรูปสมควรที่จะดำเนินการให้ครอบคลุมในทุกกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อในรูปแบบของเว็บไซต์ เพจ ที่เผยแพร่ข้อมูลประเภทเนื้อหา รูปภาพ คลิปวิดีโอ กระดานสนทนา หรือการสนทนาผ่านซอฟต์แวร์ประเภท แชท เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้สื่อเหล่านี้ถูกหลอมรวมเข้าด้วยกัน และสามารถใช้งานหรือทำกิจกรรมได้หลายประเภทในซอฟต์แวร์เดียวกัน

เป็นที่ยอมรับว่าสื่อออนไลน์เป็นสื่อที่ให้ข้อมูลข่าวสารไปถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและการทำกิจกรรม ต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์มีอัตราเติบโตอย่างก้าวกระโดด เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและนำไปสู่นโยบายเศรษฐกิจ ดิจิทัลของประเทศ จะเห็นได้ว่า สื่อออนไลน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แต่ปัจจุบันกลับมีการใช้ ที่ไม่เหมาะสม เพราะผู้ใช้สื่อขาดความรู้เท่าทันสื่อ ขาดความรู้และความเข้าใจในการใช้สิทธิเสรีภาพการสื่อสารบน พื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม หรือขาดมาตรฐานจริยธรรมในการใช้สื่อออนไลน์ กอปรกับขาดประสิทธิภาพ ในการกำกับดูแลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง จนส่งผลกระทบต่อสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสถาบันหลักของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปในเรื่องนี้เป็นวาระเร่งด่วนเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในปี ๒๕๖๒ และในระยะยาว ซึ่งเป็นวาระต่อเนื่องที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี

สภาพปัญหา

เทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เกิดภาวะสื่อหลอมรวมหลากหลาย ทั้งจากด้านการให้บริการ ด้านผู้ผลิต และด้านผู้ใช้สื่อ เทคโนโลยีสมัยใหม่ยังเอื้อให้เกิดสื่อที่ผู้ใช้สื่อเป็นผู้ผลิต และสร้างสรรค์ขึ้นเอง เผยแพร่ต่อสาธารณะผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ภาพ คลิปเสียง ต่อสาธารณชน เป็นปรากฏการณ์ใหม่ของวิถีชีวิตสังคมไทย ซึ่งเปลี่ยนจากสภาพสังคมปิด ไปเป็นสภาพการกล้าเปิดเผยแบบสังคมตะวันตก และยึดถือสื่อออนไลน์ในการดำเนินชีวิตอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ที่สำคัญเด็กและเยาวชนไทยได้ใช้สื่อออนไลน์ติดตามกระแสอย่างเอาใจจริงเอาใจมากขึ้นและใช้เวลาในการใช้สื่อออนไลน์มากกว่าในการทำกิจกรรมอื่น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และถูกหล่อหลอมทั้งในทางที่ถูกและผิดอย่างต่อเนื่อง โดยครอบครัวไม่อาจดูแลได้อย่างทั่วถึง กล่าวได้ว่าสื่อโซเชียลมีเดียและสื่อออนไลน์ มีอิทธิพลที่ทำให้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก สิ่งที่น่าวิตกอย่างยิ่งก็คือ การที่คนในวัยดังกล่าวมีโลกส่วนตัวอยู่บนสื่อออนไลน์อย่างแนบแน่น และถือเป็นพื้นที่การระบายความรู้สึกนึกคิด โดยเฉพาะในทางที่ไม่เหมาะสม รุนแรง และไม่สนใจบุคคลอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มนักศึกษา และผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน ต่างใช้สื่อออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา และประกอบอาชีพของตน แม้แต่ในกลุ่มผู้สูงวัยก็เห็นว่าสื่อออนไลน์ เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบัน เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้ใช้งานที่รู้ไม่ทัน หรือขาดการไตร่ตรอง ตรวจสอบข้อมูลอาจตกเป็นเหยื่อได้โดยง่าย เช่น การคลิกเพื่อเชื่อมโยงไปยังลิงค์ที่มีไวรัส หรือนำไปสู่การกระทำความผิดด้านอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

มีผู้ใช้สื่อออนไลน์จำนวนมากในทุกวัยและทุกสถานะที่ให้ความเชื่อถือต่อข้อมูลข่าวสาร ภาพ และคลิปเสียงที่เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ แล้วนำไปเผยแพร่ต่อโดยขาดการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ทั้งนี้ เพราะขาดความตระหนักรู้ ขาดความเข้าใจ ทั้งจากเนื้อหาสาระและข้อกฎหมาย ทั้งที่เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม หรือเป็นข้อมูลเท็จ ส่งผลให้เกิดกระแสความหลงเชื่อในทางที่ผิดแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการเผยแพร่ดังกล่าวได้รับความเสียหายในด้านชื่อเสียงและภาพลักษณ์ โดยไม่สามารถแก้ตัวได้ทัน

สื่อออนไลน์กลายเป็นเครื่องมือของผู้ที่ต้องการทำธุรกิจอย่างกว้างขวาง เพราะได้รับการส่งเสริมจากนโยบายของรัฐ แต่มีการใช้สื่อออนไลน์ในการโฆษณาชวนเชื่อที่เกินความเป็นจริง โดยไม่มีการเข้ามาตรวจสอบของหน่วยงานภาครัฐอย่างทันทั่วถึง ทำให้มีผู้หลงเชื่อจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีผู้ไม่หวังดี หรือที่มีเจตนาหลอกลวง ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อเข้าถึงผู้ใช้สื่อออนไลน์ มีการโฆษณาเพื่อชักชวนให้ร่วมลงทุนและให้ผลกำไรเป็นดอกผลสูงสุดอย่างเปิดเผย ทั้งที่การดำเนินธุรกิจตามปกติไม่อาจให้ผลตอบแทนสูงดังกล่าวได้ ส่งผลให้เกิดคดีหลอกลวงเพื่อเอาทรัพย์สินหรือฉ้อโกงจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ การแจ้งเตือนภัยให้กับประชาชนได้รับรู้ถึงภัยดังกล่าว ขาดการนำเรื่องราวหรือวิธีการฉ้อโกงที่เคยถูกดำเนินคดีมาเป็นกรณีตัวอย่างให้ประชาชนได้ใช้ศึกษาและเตือนใจในการตัดสินใจลงทุนทางออนไลน์

เช่นเดียวกับที่มีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารอย่างเปิดเผยและกว้างขวาง และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้อย่างง่ายดาย ส่งผลให้ผู้ที่อยู่ในวัยดังกล่าวเกิดความเข้าใจผิดในเรื่องการดำเนินชีวิต เกิดการแสดงในลักษณะยั่ววนผ่านสื่อออนไลน์ ทั้งเพื่อความสนุกสนาน คึกคะนอง และการหารายได้ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำ ส่งผลให้เกิดการหลอกลวงเด็กและเยาวชนไปในทางที่ผิด หรือนำไปสู่ปัญหาการขายบริการทางเพศทางสื่อออนไลน์ โดยมีการจัดทำเว็บไซต์ เพจ และใช้ช่องทางสื่อออนไลน์หลายประเภท เช่น ไลน์แชท หรือเฟสบุ๊ก เพื่อทำธุรกิจค้ำมนุษย์ดังกล่าวจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังมีการใช้สื่อออนไลน์

ในการกระทำผิดกฎหมายหลายอย่างที่มีเพิ่มมากขึ้น และกำลังสร้างปัญหาให้กับสังคมไทย เช่น การพนันออนไลน์ เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีการขยายตัวอย่างมาก ประชาชนสามารถเล่นการพนันโดยปราศจากการควบคุม การเข้าถึงปัญหาการขายสินค้าที่ผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด อาวุธปืน เป็นต้น

สิ่งที่น่าวิตกในปัจจุบันก็คือ การที่สื่อกระแสหลักได้ใช้สื่อออนไลน์มาใช้แข่งขันในการนำเสนอข่าว จนเกินไป จนลึมนึกถึงการกำหนดวาระทางสังคม (หมายถึง วิธีการที่สื่อมวลชนใช้ในการจัดการกับข่าวเพื่อทำให้วาระข่าวสารของสื่อกลายเป็นวาระข่าวสารของสาธารณะ ตัวอย่างเช่น การตัดสินใจเลือกว่าอะไรบ้างที่จะเป็นข่าว และอะไรบ้างที่จะถูกตัดทิ้งไป) จนเกิดกระแสในสังคมในทางลบ เช่น กรณีที่เกิดเหตุการณ์ "ฆ่าหั่นศพ" ในช่วงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๐ ซึ่งได้รับความสนใจจากสังคมอย่างมาก เนื่องจากผู้เป็นฆาตกรเป็นผู้หญิง และสื่อกระแสหลักได้นำเสนอข้อมูลทั้งด้านการติดตามจับกุมตัวและเรื่องส่วนตัวของฆาตกร ทำให้เกิดกระแส "Glorification of Violence" กล่าวคือ การทำให้การก่ออาชญากรรมเป็นเรื่องน่าชื่นชมยินดี และผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ มีผู้ใช้สื่อออนไลน์จำนวนหนึ่งอาจหลงใหลไปกับพฤติกรรมของฆาตกรจนถึงขั้นการจัดทำเพจในระบบเฟซบุ๊ก แสดงความเห็นใจกับฆาตกร จนเกิดกระแสปฏิกริยาจากสังคมที่เรียกร้องให้สื่อกระแสหลักทบทวนหลักการนำเสนอข่าว เนื่องจากเกรงว่าจะเกิดลัทธิเลียนแบบได้

แม้จะเกิดสัญญาณที่ดีในเรื่องการกำกับดูแลกันเองของกลุ่มผู้ใช้สื่อออนไลน์ ดังจะเห็นได้จากมีการนำภาพคลิปวิดีโอต่าง ๆ มาเผยแพร่ต่อสาธารณะ เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือการกระทำที่ไม่เหมาะสม และขัดต่อศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของสังคมไทย รวมทั้งเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่เข้ามาจัดการปัญหา แต่การเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องราวดังกล่าวโดยไร้ขอบเขตการกำกับดูแล ทำให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์ใช้การตัดสินใจด้วยตัวเองหรือเป็นไปตามกระแส ด้วยการแสดงความคิดเห็นในลักษณะสร้างอารมณ์ร่วมให้สังคมลงโทษบุคคลที่กระทำความผิด การชักชวนโน้มน้าวให้ประณาม ยั่วยุ คุกคาม หรือชูอาฆาต ซึ่งเป็นการกระทำที่เกินขอบเขตของกฎหมาย หรือล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจนเกินไป ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากขาดการเชื่อมต่อของหน่วยงานภาครัฐในการร่วมแก้ปัญหา

ปัญหาข้างต้นเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน หากไม่ได้รับการแก้ไข ก็จะมีผลกระทบต่อในด้านอื่น ๆ ตามมา โดยเฉพาะเมื่อสื่อออนไลน์ได้ถูกนำไปใช้ในทางการเมือง มีการปล่อยข้อมูลข่าวสารในลักษณะเพื่อสร้างความวุ่นวาย เพื่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและการบริหารราชการของรัฐบาล หรือต่อสถาบันหลักของประเทศ ทำให้การใช้สื่อออนไลน์ในลักษณะดังกล่าวกลายเป็นปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศในขณะนี้

แนวทางปฏิรูป

มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งคณะกรรมการฯ จะนำมาใช้เป็นประเด็นในการศึกษาเพื่อพิจารณาเป็นแนวทางปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) ได้แก่

๑. ผู้ใช้สื่อออนไลน์สามารถปกปิดสถานะที่แท้จริงได้ และเชื่อว่าไม่สามารถถูกตรวจสอบได้โดยง่าย เนื่องจากผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในต่างประเทศไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลผู้ใช้งานโดยอ้างว่าเป็นเรื่องสิทธิเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญของประเทศเหล่านั้น

๒. กลไกภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถชี้แจงทำความเข้าใจในทางที่ถูกต้องอย่างทันท่วงที เพราะขาดระบบการเฝ้าระวังที่สามารถทราบถึงสถานการณ์การเผยแพร่ของข้อมูล

ดังกล่าวได้อย่างทันต่อสถานการณ์ ขาดเครื่องมือเทคโนโลยีในการแก้ปัญหาที่ทันสมัย และขาดการบูรณาการในการปฏิบัติหน้าที่ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้

๓. ประชาชนผู้ใช้งานขาดความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยี ขาดความตระหนักรู้ด้านการใช้สื่อออนไลน์ และด้านกฎหมาย เด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงที่อาจตกเป็นเหยื่อและยึดติดกับการใช้สื่อออนไลน์มากกว่ากลุ่มอื่น จึงจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนโดยเฉพาะด้านกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการปกป้องและแก้ปัญหา

๔. ขาดการสร้างจิตสำนึก หรือปลูกฝังการใช้สื่อออนไลน์ที่ดี ที่เหมาะสม มีจริยธรรม และอย่างสร้างสรรค์ ให้กับเด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลขึ้นไป รวมทั้งขาดการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาต่อเนื่อง

๕. ขาดการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในลักษณะประชารัฐ ประชาสังคม และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการร่วมกันกำกับดูแล และการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม

๒. วิธีการปฏิรูป

คณะกรรมการธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน ได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์จัดตั้งคณะทำงานเพื่อทำการศึกษา วิเคราะห์แนวทางและวิธีการ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) ดังนี้

๒.๑ ศึกษาจากพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง อาทิ

๒.๑.๑ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

๒.๑.๒ พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา และคู่มือการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมในสถานศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ ๒) ของกระทรวงวัฒนธรรม ในเรื่อง "สถานการณ์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและผลกระทบที่เกิดขึ้น"

๒.๑.๓ พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๘ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

๒.๒ ศึกษาจากนโยบายของรัฐบาล ในข้อ ๔.๑๐ มีนโยบายด้านการปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี รวมทั้งสนับสนุนการผลิตสื่อคุณภาพ เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนและประชาชนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

๒.๓ ศึกษาจากร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ของคณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งได้วางกรอบแนวทางที่สำคัญของยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ในข้อที่ ๓ เกี่ยวกับการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคมในข้อ ๕ เกี่ยวกับพัฒนาการสื่อสารมวลชน ให้เป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนา

๒.๔ การเชิญผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสื่อ Social Media ภาคธุรกิจด้านการให้บริการอินเทอร์เน็ตมาให้ข้อมูลกับคณะกรรมการฯ เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงวัฒนธรรม กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) บริษัท โทเทิล แอ็ดเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

๒.๕ การจัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่ส่วนกลางและภูมิภาค เช่น จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐

๒.๖ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายด้านการปฏิบัติ และการดำเนินการในระดับกระทรวง โดยการประชุมร่วมกับผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการ และผู้เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐ (รายละเอียดตามภาคผนวก ก) และการเข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐ (รายละเอียดตามภาคผนวก ข)

๒.๗ ศึกษาจากเอกสารรายงานทางวิชาการและกรณีตัวอย่างจากต่างประเทศ โดยเฉพาะเรื่อง “การพัฒนากฎหมายปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในสื่อออนไลน์” ของอาจารย์ธาม เชื้อสถาปนศิริ (รายละเอียดตามภาคผนวก ค)

๒.๘ ศึกษาจากเอกสารรายงานทางวิชาการ เรื่อง “รูปแบบของการสื่อสารในสื่อดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อในแง่ลบต่อเด็กและเยาวชน และแนวทางการดูแล ป้องกัน และเสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับเด็กและเยาวชน : กรณีศึกษาจากประเทศไทยและต่างประเทศ” โดย ผศ.ดร. วรัชญ์ ครุจิต (รายละเอียดตามภาคผนวก ง)

๓. กำหนดระยะเวลาในการปฏิรูป

๓.๑ ระยะที่ ๑ (๑ เมษายน ๒๕๖๐ - ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐) เป็นการศึกษาและจัดทำรายงาน "ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)" เพื่อเสนอสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ และส่งให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาดำเนินการ

๓.๒ ระยะที่ ๒ ดำเนินการปฏิรูปเป็นระยะเร่งด่วน และระยะยาวตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี คือ

๓.๒.๑ ระยะเร่งด่วน ภายในปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ เร่งรัดให้เกิดการดำเนินการปฏิรูปให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ตามผลการศึกษาในข้อ ๖.๒

๓.๒.๒ การปฏิรูปตามห้วงเวลาให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ตามผลการศึกษาใน ข้อ ๖.๓ ข้อ ๖.๔ ข้อ ๖.๕ ข้อ ๖.๖ และ ข้อ ๖.๗

๔. แหล่งที่มาของงบประมาณ

๑. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
๒. กระทรวงวัฒนธรรม
๓. กระทรวงศึกษาธิการ
๔. สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
๕. กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

๕. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

๑. กระทรวงกลาโหม
๒. กระทรวงการต่างประเทศ
๓. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
๔. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๕. กระทรวงมหาดไทย

๖. กระทรวงวัฒนธรรม
๗. กระทรวงศึกษาธิการ
๘. กรมประชาสัมพันธ์
๙. สำนักงานประมาณ
๑๐. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
๑๑. สำนักข่าวกรองแห่งชาติ
๑๒. สภาความมั่นคงแห่งชาติ
๑๓. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
๑๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
๑๕. กรมการศาสนา
๑๖. สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
๑๗. กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

๖. ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)

๖.๑ รูปแบบปัญหาจากการใช้โซเชียลมีเดีย

จากการศึกษาพบว่า ผู้ใช้งานสื่อออนไลน์ต้องเผชิญกับปัญหาหลากหลายทั้งที่เป็นปัญหาที่เคยรับรู้จากการเตือนภัยมาก่อน และไม่เคยรับรู้มาก่อน มีแนวโน้มว่าจะเกิดความรุนแรง ซึ่งรูปแบบปัญหาในการใช้สื่อจำแนกได้ดังนี้

๑) การเข้าถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social media, Social network) ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองป้องกันหรือยังไม่มีข้อบังคับกำกับควบคุมให้เป็นอย่างดีเหมาะสมโดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน

๒) ขาดมาตรการส่งเสริมการตระหนักรู้ ขาดภูมิคุ้มกันการรู้เท่าทันสื่อและฐานข้อมูลประชากรการใช้สื่อ Social media ของเด็กและเยาวชน

๓) ผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการขาดจริยธรรม เนื่องจากสภาพการแข่งขันที่เน้นความเป็นที่นิยมจนขาดการควบคุมกันเองทางจริยธรรม

๔) ผู้เสพสื่อขาดความระมัดระวัง ขาดความรู้และแนวทางการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ภาคประชาชนไม่เข้มแข็งในการตรวจสอบ ไม่มีอำนาจต่อรองเพียงพอ

๕) ขาดองค์ความรู้ที่ต้องส่งเสริมในสถานศึกษาเพื่อการปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสื่อ Social Media

๖) ขาดเจ้าภาพหลักที่ต้องดูแลและเฝ้าติดตามปัญหา ปัจจุบันจึงเป็นเพียงการแก้ไขตามปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

๗) เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และส่วนมากมาจากต่างประเทศ ต้องใช้องค์ความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะติดตามได้ ดังนั้น ทำให้มีผู้ไม่หวังดีใช้เทคโนโลยีดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือหาประโยชน์จากผู้ขาดความรู้ได้ง่าย

๘) จากงานวิจัยของ ผศ.ดร.วรชัญญ์ ครุจิต ได้พบว่า มีรูปแบบผลกระทบในด้านลบต่อการใช้อินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้นจำนวน ๓๑ ประเภท โดยแยกตามลักษณะของการกระทำ เนื้อหา อารมณ์ ความรู้สึก การกระทำผิดกฎหมาย ดังนี้

๑. การล่อลวง
 - ๑.๑ การล่อลวงทางเพศ
 - ๑.๒ การล่อลวงเพื่อฉ้อโกงธุรกรรมทางการเงิน
 - ๑.๓ การล่อลวงด้วยการโฆษณาออนไลน์
๒. เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม
 - ๒.๑ เนื้อหาที่ยั่วยู่ทางเพศ
 - ๒.๒ เนื้อหาที่มีการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม หยาบคาย ดูถูก ผิดหลักภาษา
 - ๒.๓ เนื้อหาที่รุนแรง ภาพสยดสยอง
 - ๒.๔ เนื้อหาที่ผิดศีลธรรม
 - ๒.๕ เนื้อหาที่ขัดต่อวัฒนธรรมไทย
 - ๒.๖ เนื้อหาที่ส่งเสริมการพนัน
 - ๒.๗ เนื้อหาที่ส่งเสริมความเชื่อทางไสยศาสตร์อย่างมกมาย ขาดเหตุผล
 - ๒.๘ เนื้อหาที่ล່วงละเมิดสิทธิ ดูถูกดูหมิ่นเรื่องส่วนตัว
 - ๒.๙ เนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง (Hate Speech)
 - ๒.๑๐ เนื้อหาที่เป็นการหมิ่นสถาบันเบื้องสูง
๓. การแกล้ง รังแกกันทางออนไลน์
 - ๓.๑ การรังแกกันทางออนไลน์ (Cyber Bullying)
 - ๓.๒ การแอบติดตามและสอดส่องข้อมูลของผู้อื่นทางออนไลน์ (Cyber Stalking)
 - ๓.๓ การยั่วยู่ให้เกิดความไม่พอใจเพื่อแอบดักถ่ายคลิป (Cyber Baiting)
๔. การก่อให้เกิดความไม่พอใจ
 - ๔.๑ การก่อให้เกิดความขี้มเศร้าหรืออิจฉาริษยาคนอื่น
 - ๔.๒ การนำไปสู่ความรุนแรง
๕. การก่อให้เกิดความเข้าใจผิด
 - ๕.๑ การหลอกลวงหรือเข้าใจผิดจากการใช้ภาพ
 - ๕.๒ การหลอกลวงหรือเข้าใจผิดจากข้อมูล
๖. การใช้เวลาในทางที่ไม่สร้างสรรค์
 - ๖.๑ การลดเวลาที่ใช้ในการอ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมอื่น เพื่อหันมาเล่นเกมออนไลน์
 - ๖.๒ การเกิดการเสพติด เล่นเกม เกิดปัญหาทางสุขภาพ
๗. การกระทำผิดกฎหมาย
 - ๗.๑ การกระทำตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐
 - ๗.๒ การกระทำผิดกฎหมายอาญา เช่น การหมิ่นประมาท
 - ๗.๓ การกระทำผิดกฎหมายลิขสิทธิ์ และกฎหมายอื่นๆ
๘. การก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
 - ๘.๑ การถ่ายภาพตัวเอง (Selfie) อย่างไม่เหมาะสม
 - ๘.๒ การโพยัภาพตนเองที่ไม่เหมาะสมทางออนไลน์

- ๘.๓ การทำทะเลาะวิวาทออนไลน์
- ๘.๔ การแฉความลับหรือข้อมูลส่วนตัว
- ๘.๕ การปล่อยภาพหรือคลิปส่วนตัวเพื่อแก้แค้น (Revenge Porn)
- ๘.๖ การส่งต่อเนื้อหาลามกอนาจาร (Sexting) หรือภาพตัดต่อ

๖.๒ จากผลการศึกษาปัญหาการใช้โซเชียลมีเดียข้างต้น คณะกรรมการฯ จึงมีข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้โซเชียลมีเดีย โดยดำเนินการเป็นสองระยะ คือ ระยะเร่งด่วน ๒ แนวทาง และระยะยาวตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็น ๕ แนวทาง รวมทั้งหมด ๗ แนวทาง ดังนี้

๖.๒.๑ การปฏิรูปในระยะเร่งด่วน เป็นการปฏิรูปการใช้โซเชียลมีเดียที่หวังให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างชัดเจน (quick win) เพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชนและให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปประเทศในวาระสำคัญและเร่งด่วน ๒๗ วาระ ที่จะมีการดำเนินการในช่วงเวลาต่อไป การปฏิรูปในระยะเร่งด่วนนี้ควรดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ ซึ่งมี ๒ แนวทาง คือ

๖.๒.๑.๑ การจัดระบบการเข้าถึงสื่อออนไลน์

แม้จะมีการดำเนินการมาตรการจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อจัดการกับปัญหาการใช้สื่อออนไลน์แล้วก็ตาม แต่ส่วนใหญ่เป็นมาตรการในด้านการกำกับดูแลเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) ที่มีการเผยแพร่เท่านั้น เมื่อเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้น ทำให้การใช้งานบนสื่อออนไลน์มีความเกี่ยวข้องกับอุปกรณ์การใช้งานที่จะต้องมีความสะดวกใช้และพกพาไปได้ในทุกพื้นที่ ทำให้การใช้งานบนโทรศัพท์มือถือมีเพิ่มมากขึ้น และจากสถิติผู้ใช้โทรศัพท์มือถือทั่วประเทศประมาณ ๙๐ ล้านเครื่อง มีมากกว่า ๕๐ ล้านเครื่องที่มีการใช้งานสื่อออนไลน์ เช่น มีผู้ใช้โทรศัพท์มือถือลงทะเบียนใช้งานระบบเฟซบุ๊กมากกว่า ๓๐ ล้านเลขหมาย และตามปกติระบบเฟซบุ๊กจะมีการตั้งค่าให้มีการปกปิดข้อมูลโทรศัพท์มือถือไว้ ดังนั้น เพื่อเป็นการลดปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมและผิดกฎหมาย ควรมีการเสริมมาตรการในด้านเทคนิคและด้านอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือในการใช้มาตรการกำกับดูแลสื่อออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพและแก้ไขปัญหาได้รวดเร็วทันทั่วทั้งมากขึ้น ดังนี้

๑) การเพิ่มมาตรการจัดระเบียบการลงทะเบียนโทรศัพท์มือถือโดยเฉพาะระบบเติมเงิน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสื่อออนไลน์ต่างประเทศทุกประเภทได้กำหนดให้ใช้โทรศัพท์มือถือเป็นหลักในการสมัครเป็นสมาชิกเพื่อใช้บริการ และเพื่อใช้แสดงความเป็นตัวตนและความเป็นเจ้าของในการใช้งาน ดังนั้น หากสามารถทำให้การลงทะเบียนโทรศัพท์มือถือระบุตัวตนได้อย่างถูกต้องแล้ว จะเป็นมาตรการทางจิตวิทยาที่จะช่วยลดปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมายได้อย่างมาก เพราะผู้ใช้งานสื่อออนไลน์จะเกิดความตระหนักและเกรงกลัวว่าสามารถถูกตรวจสอบได้ อย่งไรก็ดี แม้ว่า กสทช. จะประสบความสำเร็จในการดำเนินการลงทะเบียนการใช้โทรศัพท์มือถือประเภทเติมเงิน และทำให้ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือทุกค่ายจะต้องลงทะเบียนแสดงความเป็นเจ้าของแล้วก็ตาม แต่ยังคงเกิดปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือประเภทเติมเงินสามารถจดทะเบียนได้หลายหมายเลขเพราะไม่มีข้อห้ามไว้ ดังนั้น อาจมีบุคคลอื่นนำไปใช้แทนได้ **แนวทางการปฏิรูป** คือ กสทช. ควรมีมาตรการเสริมการจัดระเบียบการลงทะเบียนโทรศัพท์มือถือประเภทเติมเงิน เพิ่มเติม ดังนี้

(๑) การที่ กสทช. มีแผนที่จะใช้ลายนิ้วมือ ใบหน้า ควบคู่กับการลงทะเบียนโทรศัพท์มือถือด้วยบัตรประชาชน โดยจะเริ่มใช้บังคับในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงภายในปี ๒๕๖๐ นั้น ควรปรับเปลี่ยนเป็นการใช้บังคับทั่วประเทศ หรือเริ่มทุกจังหวัดยกเว้นในพื้นที่

จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากนั้นจึงค่อยมาใช้บังคับในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากเป็นผลทางจิตวิทยา เพราะในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้สึกว่าคุณตรวจสอบและกำกับดูแลสูงกว่าพื้นที่อื่น ซึ่งทำให้เกิดแรงต่อต้านต่อภาครัฐ จึงจะเป็นผลดีต่อการวางแผนในด้านการรักษาความปลอดภัยทุกพื้นที่ทั่วประเทศให้เข้มข้นมากขึ้นด้วย การดำเนินการของ กสทช. ควรประสานความร่วมมือกับสำนักบริหารการทะเบียนของกรมการปกครองที่กำกับดูแลข้อมูลประชาชนในการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว ในกรณีที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับระบบของกรมการปกครองได้ กสทช. ควรออกหลักเกณฑ์ให้บริษัท Operator หาวิธีการจัดเก็บรูปภาพของผู้ลงทะเบียนในช่วงการลงทะเบียนไว้เพื่อเป็นหลักฐาน

(๒) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรมีมาตรการเสริมในการจำกัดขอบเขตการใช้งานโทรศัพท์มือถือเฉพาะพื้นที่ กล่าวคือ กสทช. ควรกำหนดหลักเกณฑ์ทางเทคนิค เพื่อให้บริษัทผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือหรือผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP) ประสานงานและร่วมมือกันในการกำหนดหมายเลขโทรศัพท์ หรือ MSISDN (Mobile Subscriber Integrated Services Digital Network Number) หมายเลขอุปกรณ์โทรศัพท์ หรือ IMEI (International Mobile Equipment Identity) และหมายเลขประจำ SIM Card หรือ IMSI ที่ใช้งานเฉพาะในแต่ละจังหวัด หากผู้ใช้งานได้ข้ามเขตพื้นที่ควรมีระบบแจ้งเตือน (alert) ให้ทราบว่าได้ใช้งานข้ามเขตและต้องแสดงตัวตนในการรับทราบ เพื่อยอมรับการเข้าใช้งานอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการรักษาความปลอดภัยที่มีความเข้มงวด หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการใช้อำนาจในพื้นที่ดังกล่าว อาจจำเป็นต้องออกประกาศ คำสั่ง ระเบียบ หรือข้อบังคับเสริมเพิ่มจากประกาศของ กสทช. เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องใช้ประโยชน์ในการวางมาตรการรักษาความปลอดภัย หรือการตรวจสอบหาพยานหลักฐาน เมื่อเกิดเหตุได้โดยง่ายยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือจะทำให้การระบุตัวตนจริง พื้นที่การใช้งาน มีความถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น หากการดำเนินการของ กสทช. ประสบความสำเร็จ ก็สมควรขยายพื้นที่การใช้งานทั่วประเทศในช่วงระยะเวลาปฏิรูปต่อไป

(๓) จัดตั้งศูนย์กลางบริหารจัดการข้อมูลผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ เนื่องจากปัจจุบันการเก็บข้อมูลผู้ใช้โทรศัพท์มือถืออยู่ในความครอบครองของผู้ให้บริการโทรศัพท์ (Operator) และมีลักษณะต่างคนต่างจัดเก็บ เพราะยังไม่มีกฎหมายที่บังคับให้มีหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลเหมือนเช่นกรณีของบัตรเครดิต ทั้งที่การพัฒนาเทคโนโลยีได้ก้าวไกลไปถึงขั้นตอนการนำระบบโทรศัพท์มือถือมาใช้ในการทำธุรกิจทางการเงินระยะหนึ่งแล้ว ไม่เพียงผู้ใช้โทรศัพท์มือถือสามารถใช้ในการซื้อขายออนไลน์เพื่อหักบัญชีทางธนาคาร แต่ยังสามารถใช้ในการโอนเงินให้กันและกันได้ด้วย ดังนั้น กสทช. ควรจะต้องจัดตั้งศูนย์กลางบริหารข้อมูลโทรศัพท์เป็นของตนเอง โดยต้องปรับแก้หลักเกณฑ์การให้สัมปทานกับบริษัทที่ให้บริการโทรศัพท์มือถือต้องดำเนินการส่งข้อมูลให้กับศูนย์กลางบริหารข้อมูลโทรศัพท์มือถือทุกครั้งที่มีการจดทะเบียนและยกเลิกการใช้งาน เพื่อให้ศูนย์กลางบริหารข้อมูลผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ เป็นที่รวมข้อมูลการใช้งานจากทุก Operator โดยสมควรที่จะต้องมีการจัดเก็บข้อมูลทางเทคนิคควบคู่ไปด้วย เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับ IMEI และ IMSI

ศูนย์กลางบริหารจัดการข้อมูลผู้ใช้โทรศัพท์ จะต้องมีการปรับข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ และต้องเอื้อประโยชน์หรือเปิดโอกาสให้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พนักงานสืบสวนสอบสวนตามประมวลกฎหมายอาญา ตรวจสอบข้อมูลได้ตลอดเวลาและจากทุกพื้นที่ ทั้งนี้ โดยมีระบบในการ

ควบคุมและรักษาความปลอดภัยในการใช้งาน รวมถึงการตรวจสอบเพื่อมิให้นำไปใช้ในทางส่วนตัว โดยกำหนดให้มีการรายงานผลการใช้งานให้กับผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นได้รับทราบ รวมทั้งจะต้องไม่นำไปเปิดเผยให้บุคคลภายนอกได้รับรู้โดยใช้เกณฑ์เดียวกับกฎหมายต่าง ๆ ที่มีข้อบังคับและบทกำหนดโทษไว้

(๔) **การจำกัดจำนวนการลงทะเบียนการใช้งานของแต่ละบุคคลที่เหมาะสม** จากกรณีที่มีการกว้านซื้อซิมโทรศัพท์มือถือประเภทเติมเงิน เพื่อประกอบอาชีพในการสร้างจำนวนไลค์ในระบบโซเชียลมีเดีย ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีจุดอ่อนในการลงทะเบียนซิมโทรศัพท์มือถือประเภทเติมเงิน เนื่องจากการกำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายซิมโทรศัพท์มือถือที่เน้นเชิงพาณิชย์จนเกินไป ทำให้ผู้ค้ารายย่อยยอมที่จะลงทะเบียนซิมโทรศัพท์มือถือประเภทเติมเงินด้วยตัวเอง และลงทะเบียนเป็นจำนวนมากนับพันหมายเลขโดยบุคคลคนเดียว ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดปกติในการใช้งาน ดังนั้น กสทช. ควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้บุคคลแต่ละคนสามารถลงทะเบียนการใช้งานโทรศัพท์มือถือประเภทเติมเงินของบุคคลได้จำนวนเท่าใดตามที่เหมาะสม ดังนั้นการจัดตั้ง "ศูนย์กลางบริหารจัดการข้อมูลผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ" จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะสามารถควบคุมและตรวจสอบได้ว่าบุคคลใดได้ลงทะเบียนซิมโทรศัพท์มือถือจำนวนเท่าใด นอกจากนี้ควรกำหนดบทลงโทษสำหรับบริษัท Operator ผู้เป็นเจ้าของคลื่นความถี่และเจ้าของหมายเลขซิมโทรศัพท์มือถือประเภทเติมเงินหากมีการละเมิดกฎหมายดังกล่าว โดยไม่ผลักภาระให้เฉพาะผู้ค้ารายย่อยต้องรับผิดชอบฝ่ายเดียว

(๕) **การกำหนดช่วงเวลาสำหรับการลงทะเบียนรอบใหม่** แม้ว่า การลงทะเบียนซิมโทรศัพท์มือถือจะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยุ่งยากหรืออาจส่งผลกระทบต่อการทำธุรกิจประเภทนี้ แต่เมื่อสังคมไทยได้แปรเปลี่ยนเป็นยุคสังคมธุรกิจออนไลน์ ทำให้หมายเลขโทรศัพท์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำธุรกรรมออนไลน์ ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจในการพิสูจน์ตัวตนผู้ใช้งานแล้ว กสทช. ควรมีกฎเกณฑ์ให้มีการลงทะเบียนรอบใหม่โดยการกำหนดช่วงเวลาให้ชัดเจน เพราะไม่เพียงแต่จะทำให้ได้ทราบว่าเครื่องโทรศัพท์ดังกล่าวยังมีผู้ใช้งานจริงคนเดียวหรือไม่แล้ว ยังส่งผลทางด้านจิตวิทยาที่จะทำให้ผู้ไม่หวังดีไม่กล้ากระทำความผิด

๒) **การเปิดเผยข้อมูลพื้นฐานของผู้ครอบครองโทรศัพท์มือถือ** เป็นวิธีการปฏิบัติอีกทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมหรือที่ผิดกฎหมาย เพราะหากประชาชนมีสิทธิและสามารถตรวจสอบผู้ครอบครองโทรศัพท์มือถือได้อย่างเปิดเผยภายใต้ขอบเขตและหลักเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากเป็นผลด้านจิตวิทยาแล้ว ยังเป็นการป้องปรามมิให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์กล้ากระทำความผิดหรือแสดงออกอย่างไม่เหมาะสมเพราะสื่อออนไลน์ส่วนใหญ่ได้บังคับให้ใช้โทรศัพท์มือถือในการยืนยันตัวตนจริง กสทช. จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมให้มีการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วย ชื่อบุคคลผู้ลงทะเบียนใช้โทรศัพท์ทุกประเภทและหมายเลขโทรศัพท์โดยจัดให้มีระบบตรวจสอบเพื่อให้บุคคลทั่วไปที่ต้องการตรวจสอบสามารถมีหนังสือสอบถามไปยัง กสทช. พร้อมทั้งหลักฐานการแสดงตัวตนของตนเองหรือหลักฐานการเกิดเหตุทางคดี หรือจัดให้มีการตรวจสอบทางออนไลน์โดยมีระบบตรวจสอบที่ต้องระบุความเป็นตัวตนของผู้ตรวจสอบ ทั้งนี้ ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวควรจะต้องมีการปรับปรุงให้ทันสมัยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของผู้ครอบครองด้วย

๓) **การกำหนดให้ระบบจัดเก็บข้อมูลของบริการ CDN (Content Delivery Network) และ Caching Server ของสื่อออนไลน์ต่างประเทศ** ที่ติดตั้งในประเทศต้องขึ้นทะเบียนการให้บริการกับ กสทช. และต้องกำหนดให้มีการจัดเก็บ log เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนทางคดี โดย กสทช. ควรประสานกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ในส่วนการบังคับให้ผู้ให้บริการจะต้องจัดเก็บข้อมูลผู้ใช้งานไว้

ต้องแก้ไขในประกาศของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มเติมหรือระบุให้ชัดเจนว่าจะต้องจัดเก็บอย่างไร

๔) การเร่งรัดให้ใช้มาตรการทางภาษีกับผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ต่างประเทศ โดยเร็ว เพื่อใช้ควบคู่กับการทำให้การบังคับใช้มาตรการการเก็บภาษีผู้บริโภค (VAT) กับการใช้โฆษณาหรือการซื้อขายผ่านสื่อออนไลน์ให้เป็นจริง โดยกรมสรรพากรเป็นเจ้าของหลักในการดำเนินการเรื่องดังกล่าว ด้วยการปรับปรุงกฎหมายประมวลรัษฎากร โดยให้ถือว่าการประกอบธุรกิจออนไลน์ในไทยของต่างประเทศอยู่ในเกณฑ์ต้องเสียภาษี เนื่องจากผลการศึกษาของคณะกรรมการภาษีฯ ได้ยืนยันผลการศึกษาแล้วว่า ผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ต่างประเทศหลายแห่งได้ติดตั้งระบบ CDN หรือ Caching Server ในประเทศไทย โดยสภาพทางด้านเทคนิคพบว่า เนื้อหา ภาพ และคลิปเสียงที่ใช้ในการโฆษณา หรือเผยแพร่ในระบบลูกบันที่กอยู่ในระบบดังกล่าวอย่างถาวร มีการกำหนดหมายเลข IP Address ประเภท static ไว้ โดยไม่จำเป็นต้องดึงข้อมูลจากระบบในต่างประเทศ นอกจากนี้ กรมสรรพากรควรพิจารณาว่า การที่เนื้อหาและภาพโฆษณาเป็นภาษาไทยเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคนั้นเป็นคนไทยเท่านั้น ในกรณีที่ไม่สามารถเก็บภาษี VAT จากผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ จะต้องดำเนินการเรียกเก็บจากผู้บริโภคโดยตรง เพราะในปัจจุบันการซื้อสินค้าผ่านผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ต่างประเทศผูกติดกับบริษัท Operator หักค่าฯ ดังนั้น กสทช. จะต้องใช้มาตรการมาบังคับใช้กับบริษัท Operator ให้แสดงข้อมูลดังกล่าว

๕) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย และ กสทช. ควรเจรจากับผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ต่างประเทศ เพื่อให้มีการลงทะเบียนการใช้งานโดยใช้ข้อมูลทางราชการเพื่อการยืนยันตัวบุคคล เนื่องจากปัจจุบันมีผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ต่างประเทศหลายราย เช่น บริษัทเฟซบุ๊ก ที่พยายามจะให้สมาชิกต้องระบุความเป็นตัวตนจริงในการใช้งานอยู่แล้ว แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ หากกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ในฐานะเป็นผู้ประสานงานอย่างเป็นทางการ เสนอให้ผู้ให้บริการสื่อออนไลน์เหล่านั้นกำหนดให้ผู้ใช้งานลงทะเบียนโดยเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับหมายเลขประจำตัวประชาชน และเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันแล้วจะเป็นการสร้างผลทางจิตวิทยาที่ทำให้ผู้ที่ไม่หวังดีไม่กล้าใช้สื่อออนไลน์ในการกระทำความผิดกฎหมาย ขณะเดียวกัน การแบ่งปันข้อมูลดังกล่าวจะเป็นผลดีในด้านการทำธุรกิจออนไลน์ที่สามารถยืนยันตัวบุคคลได้มากกว่าอาศัยเครื่องมืออื่น

๖.๒.๑.๒ การจัดตั้งศูนย์กลางเฝ้าระวัง เป็นการปฏิรูปในระยะเร่งด่วนอีกแนวทางหนึ่ง นับตั้งแต่สื่อออนไลน์ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของคนในสังคมไทย ได้เกิดปัญหาด้านการใช้สื่อที่ไม่เหมาะสม และผิดกฎหมายมาตามลำดับ โดยหลังจากปี ๒๕๔๙ ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทำให้หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งได้จัดตั้งส่วนงานหรือองค์กรเพื่อทำภารกิจการติดตามและตรวจสอบการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อถือว่าเป็นมาตรการแรกในการที่จะทำให้รับรู้ปัญหาและนำไปสู่การแก้ไขปัญหา เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security Operation Center หรือ CSOC) โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานด้านความมั่นคงได้เข้าร่วมปฏิบัติการด้วย แต่ศูนย์ดังกล่าวดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ต่อมาจึงจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานการปฏิบัติงานการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security Coordination Center - CSCC เมื่อปี ๒๕๖๐) เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลและการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการต่อกรกระทำคามผิดทางเทคโนโลยี ทำหน้าที่เฝ้าระวังตลอด ๒๔ ชั่วโมงทุกวัน ในขณะที่กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือ บก.ปอท. ได้จัดหน่วยชุดเฝ้าตรวจทางอินเทอร์เน็ตในลักษณะเป็นหน่วยเฝ้าระวัง รวมถึงสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาการใช้สื่อออนไลน์ แต่การดำเนินการดังกล่าว

ขาดความต่อเนื่องทั้งด้านงบประมาณ ขาดแคลนบุคลากร และขาดการนำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้

จากการที่ บก.ปอท. จะมีการปรับขยายโครงสร้าง ภารกิจ ตามแนวทางการปฏิรูปด้านกลไกบังคับใช้กฎหมายที่ทางคณะกรรมการมารีการฯ ได้เคยเสนอไว้ นั้น จึงสมควรที่จะมีการปรับภารกิจเฉพาะงานเฝ้าระวังของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ให้กับ บก.ปอท. เป็นผู้ดำเนินการแทน เพราะในปัจจุบัน บก.ปอท. ได้จัดตั้ง "ศูนย์เฝ้าระวังสื่อสังคมออนไลน์" อยู่แล้ว หากมีการปรับโครงสร้างของ บก.ปอท. จะมีบุคลากรเพิ่มขึ้นจาก ๑๗๐ อัตรา เป็นมากกว่า ๓๐๐ อัตรา ในช่วงแรก (เต็มอัตรา ๗๐๐ ตำแหน่ง) ทั้งนี้ การจัดทำภารกิจเป็นศูนย์กลางด้านการเฝ้าระวังทางสื่อออนไลน์ ควรมีลักษณะเป็นงานบูรณาการด้านปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาสนับสนุนการทำงานตามภารกิจ โดยมีเครือข่ายภาคประชาชนให้การสนับสนุน

ศูนย์กลางเฝ้าระวัง นอกจากต้องใช้อุ้บุคลากรจำนวนหนึ่ง เพื่อให้สามารถติดต่อประสานงานได้ตลอดเวลาแล้ว ควรมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการติดตามเนื้อหา เรื่องราว ความเคลื่อนไหวของบุคคลต่าง ๆ ในโลกโซเชียลมีเดีย มีการปฏิบัติการเฝ้าตรวจในลักษณะบูรณาการทั้งด้านการข่าวและด้านการสืบสวนโดยการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ด้านความมั่นคงและที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเครือข่ายภาคประชาชน นอกจากนี้ควรมีการปฏิบัติการให้ครบวงจร ตั้งแต่การเฝ้าตรวจเพื่อหาข้อมูล เบาะแส ร่องรอย ไปจนถึงการใช้มาตรการปราบปรามด้วยการจับกุมดำเนินคดี เพื่อยุติพฤติกรรมของผู้ใช้สื่อออนไลน์ รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจต่อสาธารณชนให้ทันเวลา ดังนี้

๑) ควรนำเทคโนโลยีการติดตามและตรวจสอบข้อความ รูปภาพ คลิปเสียง ในสื่อออนไลน์ทุกประเภท โดยเฉพาะในระบบเฟสบุ๊ก และยูทูบ เพื่อให้สามารถติดตามสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว และนำไปสู่การตรวจสอบเพื่อแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาได้อย่างทันที่ ระบบเทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อหาบุคคลที่ปรากฏในโซเชียลมีเดียมีหลายด้าน เช่น

(๑.๑) ด้านการตรวจสอบใบหน้าบุคคล (Face Scanning) โดยนำเทคโนโลยีด้านการรู้จำใบหน้า (Face Recognition) มาใช้ ด้วยการเปรียบเทียบกับใบหน้าจากรูปภาพทั้งจากภาพวิดีโอหรือภาพถ่าย ที่มีอยู่ในฐานข้อมูล หรือในสื่อออนไลน์ ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีหลายประเทศที่นำระบบนี้มาใช้งาน เช่น ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไต้หวัน โดยคณะกรรมการมารีการฯ เคยเชิญผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ATLANTEX GORILLA ซึ่งเป็นบริษัทที่บริหารจัดการระบบการเฝ้าตรวจในประเทศไต้หวัน มาสาธิตขีดความสามารถของผลิตภัณฑ์พบว่า ระบบดังกล่าวสามารถตรวจสอบใบหน้าของบุคคล รถยนต์ เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับภาพวิดีโอ หรือ CCTV ได้ หรือการนำภาพไปเปรียบเทียบในโซเชียลมีเดีย เช่น ระบบเฟสบุ๊ก เพื่อติดตามบุคคลหรือรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้

(๑.๒) ด้านการตรวจค้นเรื่องราวหรือเนื้อหาในสื่อออนไลน์ โดยใช้เทคโนโลยี Web Crawler หรือ DATA ANALYTICS หรือด้านการตรวจจับถ้อยคำเพื่อแสดงเนื้อหาที่ต้องการเมื่อมีการเผยแพร่เนื้อหา ข้อความในโซเชียลมีเดีย เป็นต้น ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีบริษัทผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ในไทยที่สามารถทำงานได้ตามต้องการได้หลายแห่ง แม้ว่าเป้าหมายหลักของผลิตภัณฑ์จะทำหน้าที่ในลักษณะ Online Marketing tools ก็ตาม แต่สามารถปรับสภาพให้เข้ากับงานตามภารกิจได้ เช่น ผลิตภัณฑ์แซนรู (Zanroo) ซึ่งมีช่องทางติดต่อ

ได้ที่ <https://www.facebook.com/zanroo> ผลิตภัณฑ์ Social Enable มีช่องทางติดต่อได้ที่ <http://socialenable.com> หรือผลิตภัณฑ์ บริษัท อินฟอร์เมติกส์ พลัส จำกัด เป็นต้น

(๑.๓) บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการใช้เครื่องมือหรือใช้เทคโนโลยีข้างต้น จำเป็นต้องมีความรอบรู้และความชำนาญทางด้านการใช้งานในโซเซียลมีเดีย มีประสบการณ์ในงานด้านการสืบสวน ด้านกฎหมาย ด้านการข่าว เพื่อจะทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลผลิตจากเครื่องมือหรือจากการใช้เทคโนโลยีในการเฝ้าตรวจหรือเฝ้าระวังการเผยแพร่เนื้อหาบนสื่อออนไลน์

๒) ควรกำหนดภารกิจให้ชัดเจนระหว่างศูนย์ CSCC ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กับศูนย์ Cyber Security Operation Center - CSOC และศูนย์เฝ้าระวังของแต่ละหน่วยงาน โดยอาจกำหนดภารกิจในระดับอำนาจการ การตัดสินใจปัญหาาร่วมกันระหว่างหน่วยงาน การสั่งการไปยังผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้ ศูนย์ CSCC ควรทำหน้าที่ในระดับการอำนาจการ ประสานงานระหว่างศูนย์ CSOC ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่าย เพื่อให้ศูนย์ CSCC ลงไปปฏิบัติการในแต่ละปัญหา ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนในการแก้ปัญหา และการสั่งการเมื่อเกิดสถานการณ์รุนแรงหรือวิกฤต

๓) การบูรณาการในการปฏิบัติการในงานเฝ้าระวัง ควรจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเฝ้าระวังการเผยแพร่เนื้อหาทางสื่อออนไลน์ที่ไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมาย อย่างเป็นทางการ โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรเป็นเจ้าภาพหลักของการดำเนินการ เพื่อให้เป็นหน่วยงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือมอบหมายภารกิจให้กับ บก.ปอท. เป็นผู้ดำเนินการ ในฐานะผู้ปฏิบัติการ เนื่องจาก บก.ปอท. มีความพร้อม และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการปฏิบัติการในด้านนี้ จำเป็นต้องอาศัยความชำนาญหรือประสบการณ์ เป็นสำคัญ เนื่องจากการเฝ้าตรวจต้องใช้ความอดทนสูง นอกจากนี้หน่วยงานดังกล่าวควรเป็นศูนย์กลางในการบูรณาการของทุกหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจในลักษณะเดียวกัน เพื่อเกิดการอำนาจการด้านการปฏิบัติการในทางเดียวกัน มิให้เกิดความซ้ำซ้อน รวมถึงการตัดสินใจในการแก้ไขสถานการณ์ และการออกปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมด้วย โดยศูนย์กลางในการเฝ้าตรวจ ควรมีช่องทางการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีภารกิจหรือมีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อการเฝ้าระวังในปัญหาของตนเอง เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการติดตามการเผยแพร่เนื้อหาทางสื่อออนไลน์ที่จะส่งผลกระทบต่อปัญหาของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศาสนา การทหาร และการเมืองของประเทศ เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในปัญหาหรือประเด็นการเฝ้าตรวจ ทั้งนี้ โดยอาจใช้รูปแบบ

(๓.๑) การจัดตั้งเป็นคณะทำงานเพื่อบริหารศูนย์กลางเฝ้าตรวจ โดยมีกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือ บก.ปอท. เป็นผู้บริหารจัดการและอำนาจการ โดยอาจใช้การติดต่อสื่อสารมาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการแทนการประชุมบนโต๊ะ

(๓.๒) มีการปฏิบัติการด้านการวิเคราะห์ทางการข่าว เพื่อประเมินสถานการณ์ของเนื้อหาที่เผยแพร่ในโซเซียลมีเดีย ที่จะส่งผลกระทบต่อทุกมิติ เพื่อจัดทำสรุปเป็นรายงานเป็นประจำ หรือเป็นเฉพาะกรณี ให้กับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม หรือเพื่อหน่วยงานด้านการปฏิบัติ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์

๔) ควรจัดให้มีส่วนงานด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในศูนย์เฝ้าระวัง เพื่อทำหน้าที่ชี้แจงทำความเข้าใจถึงข้อมูลที่ถูกต้องหรือเชื่อถือได้ให้กับประชาชนได้รับรู้รับทราบได้อย่างทันเวลา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการระงับยับยั้งมิให้เกิดการหลงเชื่อข้อมูลเท็จ หรือตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดีขยายไปในวงกว้าง โดยมีการ

ประสานกับศูนย์ CSCC หรือศูนย์ประสานรับเรื่องราวร้องทุกข์ในข้อ (๗) ในส่วนของการตอบโต้หรือการทำความเข้าใจในเรื่องการใช้สื่อโซเชียลมีเดียที่ยังไม่เป็นการกระทำผิดกฎหมาย แต่เป็นเรื่องผิดศีลธรรมอันดีและวัฒนธรรมไทย หรือเป็นเรื่องราวที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสังคมไทยในอนาคต เช่น กรณีที่มีเยาวชนซึ่งรู้จักกันในนาม "Baitoey supattra" เข้าไปเที่ยวในผับและมีการเต้นในลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย และมีผู้กดไลค์จำนวนมาก แต่กลับได้รับการชื่นชมจากสื่อกระแสหลัก แล้วนำมาเผยแพร่ต่อในสื่อโซเชียลมีเดีย หรือกรณีมีนักร้องหญิงบางคนได้แสดงท่าเต้นและการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ซึ่งได้รับการวิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในสื่อโซเชียลมีเดีย และอาจเกิดการเลียนแบบจากกลุ่มเด็กและเยาวชนได้

๕) ร่วมมือและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ หรืออุปกรณ์กับภาคประชาชน โดยเฉพาะองค์กรที่มีการจัดตั้งโดยไม่หวังผลกำไรที่มีโครงการหรือดำเนินกิจกรรมเพื่อระวังและการตรวจสอบการใช้สื่อออนไลน์ เช่น มูลนิธิอินเทอร์เน็ตรวมพัฒนาไทย เพื่อให้เกิดการทำกิจกรรมหรือโครงการในลักษณะ "ประชารัฐ" อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกันในด้านข้อมูลจากการปฏิบัติการ

๖) จัดทำโครงการเครือข่ายน้ำดีไล่ร้าย ด้วยการสร้างเนื้อหาที่มีสาระและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ โดยเน้นการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการผลิตเนื้อหาและให้เกิดการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ศูนย์กลางเพื่อระวังโดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และ บก.ปอท. ควรจัดทำโครงการหรือจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง การสนับสนุนกับเครือข่ายภาคประชาสังคม ควรเน้นในเรื่องงบประมาณ อุปกรณ์องค์ความรู้ เพื่อสร้างแนวทางที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการประสานงานระหว่างกันที่เป็นระบบ

๗) เพื่อให้มีมาตรการเสริมการปฏิบัติการของศูนย์กลางเพื่อระวัง สำนักนายกรัฐมนตรีควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานรับเรื่องราวร้องเรียนการใช้สื่อออนไลน์ที่ไม่เหมาะสม หรือผิดกฎหมาย เป็นการเฉพาะ เพราะการรับเรื่องราวร้องเรียนจำเป็นต้องมีผู้รับเรื่องที่มีประสบการณ์และความชำนาญด้านการใช้สื่อออนไลน์หรือด้านเทคนิค โดยการร้องเรียนกระทำผ่านทางโทรศัพท์ และออนไลน์ โดยสามารถส่งหลักฐานทางออนไลน์ได้ทันทีเพื่อให้มีการตรวจสอบ และลงโทษได้ นอกจากนี้ สำนักนายกรัฐมนตรี หรือหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการเพื่อระวัง ต้องมีการบูรณาการกันเพื่อให้มีการชี้แจงข้อร้องเรียนอย่างทันทั่วทั้ง

๖.๒.๒ การปฏิรูปในระยะยาว ที่ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับช่วงเวลาของแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี มี ๕ แนวทาง ดังนี้

๖.๒.๒.๑ การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึกที่ดีมีจริยธรรมในการใช้สื่อออนไลน์

(๑) การสร้างจิตสำนึกด้านศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม เป็นหัวใจสำคัญยิ่งในการที่จะทำให้เกิดการหล่อหลอมทางความคิดในทางที่ดีให้กับผู้ใช้สื่อออนไลน์ เพราะเป็นเรื่องที่จะต้องจูงใจหรือชักนำให้คน กลุ่มคน ประชาชนหรือพลเมืองให้กระทำการในสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรืองดเว้นกระทำการในสิ่งหนึ่งสิ่งใด การปลูกฝังอุดมการณ์ชีวิต การสร้างค่านิยมที่พึงประสงค์ในสังคม เพื่อให้ได้สังคมดีมีสันติสุข จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นก่อน กลไกภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีบทบาทสำคัญในการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกด้านศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ในการใช้สื่อออนไลน์ โดยควรมีการจัดทำโครงการในระยะยาว และให้สอดคล้องกับระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงอุดมศึกษา เมื่อมีการจัดทำโครงการเสร็จสิ้นควรนำมา

เผยแพร่เป็นองค์ความรู้ หรือให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาของคนในสังคม เพราะการสร้างจิตสำนึกไม่ใช่การดำเนินการเป็นครั้งคราว หรือในระยะสั้น ๆ แต่ต้องเป็นเรื่องแผนระยะยาว

(๒) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักนายกรัฐมนตรี และ กสทช. ควรบูรณาการในการเผยแพร่ หรือส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่เนื้อหาเชิงบวกในสื่อออนไลน์ อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ต่อเนื่อง เป็นแผนระยะยาว โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้มีการจัดช่วงเวลา "สิ่งที่มีสาระ ประโยชน์ หรือคุณค่าต่อสังคม" ออกอากาศผ่านทางกลไกในสังกัดในแต่ละวัน เพื่อเป็นการสร้างความคิดหรือจิตสำนึกให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่อง โดยควรพิจารณาถึงช่วงเวลาการนำเสนอเพื่อให้เกิดการเข้าถึงของทั้งกลุ่มเด็ก และกลุ่มผู้สูงอายุ โดย กสทช. อาจออกเป็นข้อบังคับให้มีสัดส่วนการออกอากาศเป็นรายการหรือสปอร์ตเพื่อส่งเสริมความรู้ เรื่องสื่อโซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์

(๓) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรมีโครงการจัดอบรมให้กับบุคลากรภาครัฐในการใช้สื่ออย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ภาคเอกชน โดยเฉพาะสื่อมวลชน กลุ่มผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตหรือบริการโทรศัพท์ กลุ่มธุรกิจโฆษณา ได้เข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษาอบรมดังกล่าว

(๔) กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักจุฬาราชมนตรี หรือองค์กรทางศาสนา ควรมีการบูรณาการในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมฝึกอบรมให้กับพระภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช ผู้ที่อยู่ในด้านการศึกษา เพื่อให้เป็น "ต้นแบบ" ในการช่วยการเผยแพร่การใช้สื่อออนไลน์ในทางที่เหมาะสมและเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการสอดแทรกเนื้อหาและแนวคิดด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้งาน เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยยึดโยงกับสาระสำคัญของแต่ละศาสนา โดยควรจะต้องดำเนินการตามโครงการดังกล่าวในระยะยาวอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี

(๕) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมควรเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการประกวดโครงการ จัดทำโครงการต้นแบบ มอบรางวัลระดับชาติ ให้กับหน่วยงาน องค์กร เครือข่าย กลุ่มบุคคล หรือบุคคล เพื่อให้เป็นต้นแบบแก่สังคมในการนำสื่อสร้างสรรค์ไปใช้งานและเผยแพร่สู่สาธารณะในวงกว้าง เช่น ต้นแบบเยาวชน net idol ต้นแบบเครือข่ายร่วมด้วยช่วยกันออนไลน์ ต้นแบบเครือข่ายเฝ้าระวังการกระทำความผิดของภาครัฐและเอกชน หรือให้การสนับสนุนต้นแบบเยาวชนที่มีอยู่แล้วในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้เข้ามาร่วมสนับสนุนงานตามภารกิจนี้ของกระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๖) ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ผลิตและผู้ใช้สื่อออนไลน์ ควรดำเนินการเป็นการจัดทำโครงการระยะยาว โดยเริ่มตั้งแต่สามารถใช้สื่อออนไลน์ในทุกระดับ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อ การปลูกฝังค่านิยม หลักคิด จริยธรรมของเยาวชน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา และสำนักงบประมาณควรมีบทบาทในการพิจารณาสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้มีการจัดโครงการเหล่านี้ให้มีความต่อเนื่อง หรือกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่ในเรื่องนี้เป็นผู้ดำเนินการหลักเท่านั้น

๖.๒.๒.๒ การให้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี การสร้างภูมิคุ้มกัน และความตระหนักรู้

รัฐบาลซึ่งมี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ให้ความสำคัญในการกำหนดแนวทางการบริหารประเทศในเรื่องโซเชียลมีเดีย ไว้ ๒ ข้อ คือ การสร้าง "ภูมิคุ้มกัน" ในการเสพสื่อและการใช้โซเชียลมีเดียอย่างรู้เท่าทันและมีวิจักษณ์ญาณกับการทำให้สื่อมวลชน ผู้ผลิตสื่อโซเชียลมีเดีย และคนไทยทุกคนมีความตระหนักรู้ เข้าใจผลกระทบในการเสนอข่าว รวมถึงประชาชนควรมีหลักคิดที่ถูกต้องในการใช้

สื่อออนไลน์ ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพจนเกินขอบเขต ในขณะที่ ดร. พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้แสดงความเห็นว่า การศึกษาเรื่อง Social Media ต้องพิจารณาแบบ Clustering และใช้ E-government มาเป็นตัวช่วยวิเคราะห์ และหาช่องทาง หรือวิธีเข้าถึงคนรุ่นใหม่โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อทราบตัวตนที่แท้จริง และรู้ทันความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งปัจจุบันถือเป็นรอยต่อระหว่างคนสองยุค แต่กลับยังไม่มีการวิจัยใด ๆ ที่สนับสนุน บ่งชี้พฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ได้อย่างแท้จริงและชัดเจน ดังนั้น สถาบันการศึกษาต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการทำงานวิจัยเพื่อเป็นตัวชี้วัดให้ทราบถึงพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่อย่างชัดเจน รวมถึงการจัดระเบียบสื่อให้ทำงานอย่างเป็นระบบและเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน คณะกรรมาธิการฯ เห็นว่า ในการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดียควรที่จะมีการดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวทางของรัฐบาล ดังนี้

๑) การทำให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์สามารถติดตามข้อมูลข่าวสาร การใช้อุปกรณ์ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะ smart phone และไม่ตกเป็นเหยื่อของเทคโนโลยี หรือข้อมูลข่าวสารเท็จ จำเป็นที่กลไกภาครัฐจะต้องหาวิธีการที่จะทำให้ผู้เสพสื่อทั้งสื่อกระแสหลัก หรือสื่อออนไลน์ เข้าใจในหลายมิติ อันได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลหรือสื่อออนไลน์ รวมถึงมีความรู้ในการใช้งานให้ทันต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ตลอดจนความรู้ในด้านกฎหมาย เพื่อให้การใช้งานมีขอบเขตจำกัดที่จะไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือละเมิดกฎหมาย

"การรู้เท่าทันสื่อ" (Media Literacy) มีคำนิยามหลากหลาย แต่คำนิยามที่ยอมรับกันหมายถึง ความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และผลิตสื่อได้ในหลากหลายรูปแบบ หรือหมายถึง ความเข้าใจสื่อมวลชนอย่างรอบด้านในเชิงวิจารณ์ญาณ ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบรูปแบบวิธีการนำเสนอ เทคโนโลยีที่ใช้ และองค์กรที่เกี่ยวข้องในการกระบวนการผลิตสื่อ โดยสามารถวิเคราะห์และวิจารณ์เนื้อหาของสื่อ และเข้าใจบทบาทของผู้รับสารในการสร้างความหมายจากเนื้อหาเหล่านั้น ส่วน "การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลหรือสื่อออนไลน์" (Digital Literacy) เป็นเรื่องเฉพาะในเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ โดยในประเทศสหรัฐอเมริกา องค์กร Common Sense ซึ่งเป็นองค์กรไม่หวังผลกำไร ได้แบ่งทักษะที่สำคัญสำหรับความรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ที่เยาวชนควรจะต้องเรียนรู้ ๘ ด้าน ดังนี้

(๑) การใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย (Internet Safety) เยาวชนจำเป็นต้องเรียนรู้ในการใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างปลอดภัย เช่น การแยกแยะระหว่างเพื่อนที่รู้จักกันทางออนไลน์ที่มีความน่าเชื่อถือหรือบุคคลที่ควรระวัง หน่วยงานหลักที่ควรทำหน้าที่ในเรื่องนี้ ควรมีการบูรณาการระหว่างกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในการสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าว หรืออาจจะมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะเด็กหรือเยาวชนย่อมมีวิสัยทัศน์ที่ต่ำกว่าวัยอื่น ขณะเดียวกันระบบสังคมในครอบครัวควรมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเตือนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลให้เข้าใจในเรื่องเหล่านี้

(๒) การปกป้องความเป็นส่วนตัวและข้อมูล (Privacy & Security) คือ ทักษะการจัดการข้อมูลส่วนตัวของตนเองในสื่อออนไลน์ให้มีความปลอดภัยจากความเสี่ยงในการใช้สื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น การขโมยตัวตน การล่อลวงต่าง ๆ เช่น ต้องสามารถตั้งรหัสผ่านที่เหมาะสม หลีกเลี่ยงการถูกล่อลวง และการเข้าใจนโยบายความเป็นส่วนตัวของเว็บไซต์ต่าง ๆ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรดำเนินการในการ

กำหนดหลักเกณฑ์ ประกาศ ระเบียบ ในเรื่องการปกป้องข้อมูลของเด็กและเยาวชน ซึ่งอาจจำเป็นต้องใช้มาตรการทางกฎหมาย

(๓) การรักษาความสัมพันธ์และการสื่อสาร (Relationships & Communication) คือ ทักษะในการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อสร้างการสื่อสารในเชิงบวกและการเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกชุมชนออนไลน์ที่ดี เช่น การเรียนรู้เรื่องของหน้าที่และจริยธรรมในการใช้สื่อออนไลน์ รวมถึงมารยาทในการใช้สื่อออนไลน์ และตระหนักถึงพฤติกรรมของตนเองและสะท้อนให้ผู้อื่นรู้ได้ว่าเป็นอย่างไร กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกระทรวงศึกษาธิการ ควรบูรณาการในเรื่องหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีการกำหนดเรื่องนี้ไว้ด้วย

(๔) การป้องกันและแก้ไขปัญหาการถูกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (Cyber-Bullying) เยาวชนจำเป็นต้องเรียนรู้ว่า หากตกอยู่ในสถานการณ์ถูกลั่นแกล้งทางออนไลน์ เรียนรู้ว่ามีบทบาททั้งด้านบวกและลบของการใช้สื่อออนไลน์ที่เกิดขึ้นจะเกิดผลกระทบอย่างไรกับทั้งตัวเอง เพื่อน และสังคมชุมชนออนไลน์ เพื่อที่จะไม่มีพฤติกรรมในทางลบ และสามารถแก้ไขปัญหาในทางบวกหากตกเป็นเหยื่อหรือเข้าไปเกี่ยวข้อง กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และ บก.ปอท. ควรมีบทบาทหลักในการให้ความรู้และการเตือนสติกับผู้ตกเป็นเหยื่อ โดยเฉพาะไม่แสดงความโกรธแค้นหรือการแสดงตอบโต้กลับด้วยความรุนแรง อันอาจทำให้เกิดการละเมิดทางด้านกฎหมาย

(๕) การปกป้องข้อมูลและชื่อเสียงทางออนไลน์ (Digital Footprint & Reputation) คือ เรียนรู้ที่จะปกป้องข้อมูลส่วนตัวและเคารพข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่น เรียนรู้ว่ามีข้อมูลในโลกออนไลน์นั้นจะคงอยู่ตลอดไป การโพสต์แต่ละครั้งจะทิ้ง "ร่องรอยทางดิจิทัล" (Digital Footprint) เอาไว้ในโลกออนไลน์ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบในอนาคต ทั้งการเรียน การงาน หรือเรื่องส่วนตัว จึงจำเป็นต้อง "ไตร่ตรองก่อนเปิดเผยตัวตน" (Self-Reflect before Self-Reveal) เนื่องจากเนื้อหาออนไลน์ที่สร้างขึ้นนั้น ไม่ว่าจะเป็นการโพสต์ แชร์ หรือกดไลค์ สามารถสร้างผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นได้ทั้งสิ้น กลไกภาครัฐ โดยเฉพาะ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และ บก.ปอท. ควรบูรณาการในการดำเนินการเรื่องนี้ การจัดทำโครงการเตือนสติก่อนแชร์กดไลค์ ที่ บก.ปอท. ได้เผยแพร่ทางออนไลน์นั้น อาจยังไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่ หรือเป็นโครงการที่มุ่งให้ความรู้กับคนทุกวัยจนเกินไป จึงอาจต้องกำหนดให้เจาะจงในกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งรูปแบบการนำเสนอจะต้องสร้างความสนใจจากกลุ่มคนวัยดังกล่าวที่ควรแตกต่างจากวัยอื่น การเน้นในเรื่องความผิดทางกฎหมายอาจกลายเป็นสิ่งน่ากลัวของกลุ่มเด็กและเยาวชนจนอาจส่งผลเสียที่จะกล้าใช้สื่อออนไลน์เชิงบวกได้

(๖) การสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวในโลกออนไลน์ (Self-Image & Identity) เยาวชนจำเป็นต้องตระหนักรู้ว่า อัตลักษณ์ที่ตนเองสร้างขึ้นในโลกออนไลน์คืออะไร และแตกต่างกับตัวตนในโลกจริง (offline) หรือไม่ อย่างไร และความแตกต่างนั้น มีผลกระทบและความเสี่ยงอย่างไรต่อการมองตัวเอง ความเคารพนับถือตัวเอง รวมทั้งการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น และความสัมพันธ์กับผู้อื่นในโลกจริง รวมทั้งการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสมดุลกับกิจกรรมอื่น ๆ ในโลกจริงด้วย

(๗) ความรู้เท่าทันข้อมูลออนไลน์ (Information Literacy) คือ ความสามารถในการรู้ ระบุเจาะจง ค้นหา วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะการใช้ Search Engine รวมไปถึงการประเมินคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ ความเป็นกลางของทั้งเนื้อหาและเว็บไซต์ที่พบ

(๘) การใช้ข้อมูลออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น (Creative Credit & Copyright) ปัจจุบันนี้เป็นวัฒนธรรมการ "ลอกแล้วแปะ" (copy and paste) ทำให้เกิดค่านิยมว่า ข้อมูลออนไลน์เป็นสิ่งที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ง่าย เยาวชนโดยเฉพาะในวัยเรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบและสิทธิของผู้สร้างสรรค์เนื้อหาในโลกออนไลน์ มีความเข้าใจในเรื่องลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญา การละเมิดลิขสิทธิ์ (piracy) การอ้างอิงข้อมูลเนื้อหาอย่างเหมาะสมเมื่อนำไปเผยแพร่ต่อ เพื่อไม่ให้เป็นการแอบอ้างความเป็นเจ้าของ (Plagiarism)

๒) นอกจากเด็กและเยาวชนควรได้รับการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ "การรู้เท่าทันสื่อ" ข้างต้นแล้ว ในส่วนของคนในสังคมไทยกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ หรือแม่บ้าน ควรได้รับข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อกระแสหลัก เพื่อให้ "รู้เท่าทันสื่อ" เพราะคนกลุ่มนี้อาจถูกชักนำหรือโน้มน้าวให้หลงเชื่อได้ง่ายเช่นเดียวกัน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรร่วมกับสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี บูรณาการในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจอย่างถูกต้องกับเนื้อหาจากเพสบุ๊กและแอปพลิเคชันไลน์ในประเด็นเรื่องสุขภาพ โรคร้าย หรือข่าวสารที่เป็นเท็จอย่างทันทั่วทั้งที่ และนำมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นการสร้างความตระหนักรู้และรู้เท่าทันเรื่องดังกล่าว

๓) การรู้เท่าทันด้านเทคโนโลยีเป็นสิ่งจำเป็นในการใช้งานสื่อออนไลน์ เพราะเมื่อเทคโนโลยีมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หากไม่มีการเรียนรู้และเข้าใจแล้ว ผู้ใช้งานอาจตกเป็นเหยื่อได้ เพราะในปัจจุบัน มีผู้ไม่หวังดีที่พยายามใช้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเพื่อที่จะหลอกลวงเหยื่อเพื่อขโมยข้อมูลอันนำไปสู่การขโมยทรัพย์สินของเหยื่อ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และ บก.ปอท. ควรเป็นเจ้าภาพหลักในการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องนี้สู่สาธารณชน นอกจากนี้ กสทช. อาจต้องกำหนดหลักเกณฑ์หรือประกาศบังคับให้ผู้จำหน่ายโทรศัพท์มือถือ หรืออุปกรณ์สื่อสารออนไลน์ที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย จัดทำคู่มือการใช้งานเป็นภาษาไทย เผยแพร่ต่อสาธารณชนทางออนไลน์ โดยเปิดโอกาสให้เข้าถึงได้ตลอดเวลาและทุกพื้นที่ รวมถึงไม่จำกัดการดาวน์โหลดซอฟต์แวร์ที่จำเป็นสำหรับการติดตั้งแต่ละอุปกรณ์ (driver) เพื่อให้ผู้ใช้เครื่องมือดังกล่าว สามารถใช้งานได้คุ้มค่าโดยไม่ต้องเปลี่ยนอุปกรณ์ใหม่อยู่เสมอ นอกจากนี้ ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้ซอฟต์แวร์สำหรับการปกป้องและคุ้มครองการรักษาความปลอดภัยของผู้ใช้งาน และเปิดโอกาสให้ดาวน์โหลดได้โดยเสียค่าใช้จ่ายต่ำหรือไม่เสียค่าใช้จ่าย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรที่จะผลิตซอฟต์แวร์ป้องกันไวรัสหรือซอฟต์แวร์ประสงค์ร้าย (malware) ขึ้นเองแทนที่จะพึ่งพาจากต่างประเทศ

๔) กระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดให้มีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ โดยกำหนดให้เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพการเรียนการสอน

๕) สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศาสนา สำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ กรมประชาสัมพันธ์ จะต้องดำเนินการผลิตสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้ประชาชนมีความตระหนักรู้ทางด้านเทคโนโลยี ด้านกฎหมาย และความตระหนักรู้ทางการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างถูกต้อง โดยให้มีกิจกรรมและโครงการเผยแพร่อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง และ กสทช. ควรเพิ่มหลักเกณฑ์การกำกับดูแลสำหรับผู้ให้บริการสื่อต่าง ๆ เช่น สถานีวิทยุโทรทัศน์ เคเบิลทีวี ให้มีการจัดรายการหรือนำผลผลิตของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไปเผยแพร่ตามช่วงเวลาที่เหมาะสม

๖) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานรัฐมนตรี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และ กสทช. ควรบูรณาการกันจัดทำคู่มือเผยแพร่การใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม และแจกจ่ายในการจัดอบรมให้กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมภาคประชาสังคมให้เกิดสังคม “การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)” เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการใช้สื่อออนไลน์ด้วยการตระหนักรู้การใช้สื่ออย่างมีจริยธรรมในทุกระดับชั้น

๖.๒.๒.๓ การใช้มาตรการทางกฎหมาย

ปัจจุบัน ไทยมีกฎหมายที่ใช้ในการกำกับดูแลการใช้สื่อออนไลน์ที่ให้การคุ้มครองผู้ใช้สื่อ หรือผู้ตกเป็นเหยื่อ โดยตรงเพียงฉบับเดียวคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งแม้จะมีการปรับแก้ไขมาเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน และยังมีกฎหมายอาญาเพื่อใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดก็ตาม แต่ยังคงจำเป็นต้องให้มีกฎหมายในด้านอื่นด้วย โดยเฉพาะกฎหมายที่ปกป้องคุ้มครองเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน การแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กหรือเพิ่มกฎระเบียบที่ให้อำนาจหรืออำนวยความสะดวกให้กับกลไกภาครัฐที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาได้มากขึ้น โดยเรื่องนี้สมควรเป็นการปฏิรูปอย่างต่อเนื่องและให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ดังนี้

๑) ควรมีกฎหมายที่จะปกป้องคุ้มครองกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นการโดยเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับกฎหมาย COPPA ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อาจเป็นเจ้าภาพหลัก โดยมีกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข ร่วมบูรณาการในการจัดทำกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ ภายใต้กฎหมายนี้อย่างน้อยควรมีสาระสำคัญ ครอบคลุมดังนี้

(๑) ควรกำหนดขอบเขตของกฎหมายที่จะใช้บังคับขึ้นตามอายุของกลุ่มเด็กและเยาวชน ให้มีความชัดเจน และให้สอดคล้องกับกฎหมายอื่น ๆ รวมถึงให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและพื้นที่ ทั้งนี้ เพราะหลายประเทศได้กำหนดหลักการให้ความคุ้มครองกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในแต่ละประเภทปัญหาที่มีความแตกต่างกัน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ความคุ้มครองเด็กในเรื่องลามกอนาจารตั้งแต่อายุ ๑๘ ปีลงไป แต่ให้ความคุ้มครองในกรณีทั่วไปของกลุ่มเด็กและเยาวชนตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี ส่วนในสังคมไทยอาจกำหนดอายุให้แตกต่างกันโดยใช้ระดับการศึกษาเป็นตัวกำหนด เช่น ในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น

(๒) ควรกำหนดประเภทของสิ่งที่จะให้ความคุ้มครองกับกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นการโดยเฉพาะ เช่น สิ่งลามกอนาจาร หรือการเอาเปรียบในการหาประโยชน์จากการทำธุรกิจออนไลน์ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะการแยกประเภทจะทำให้สามารถกำหนดขอบเขตของการให้ความคุ้มครองได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการออกกฎหมายเพื่อป้องกันและดูแลสวัสดิภาพของเด็กมีหลายฉบับ เช่น Child’s Online Protection Act 1998 (COPA) Child’s Internet Protection Act 2000 (CIPA) เป็นต้น

(๓) วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งควรจะต้องกำหนดอายุให้ชัดเจน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ต่ำกว่า ๑๓ ปี ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กมีความปลอดภัยในการใช้งาน และป้องกันไม่ให้หาประโยชน์ทางการค้ากับเด็ก ซึ่งถือว่ายังเป็นผู้ที่มีวิจรรย์ญาณและประสบการณ์น้อย และยังมีความคิดหรือตัดสินใจไม่เท่าทันผู้ใหญ่ กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าเป็นหลัก ทั้งนี้ โดยมีผู้เกี่ยวข้อง ๓ ส่วน ได้แก่

(๓.๑) เด็กหรือเยาวชน (child) เป็นผู้ที่กฎหมายกำหนดให้ความคุ้มครอง จึงควรกำหนดอายุให้ชัดเจน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ต่ำกว่า ๑๓ ปี

(๓.๒) ผู้ให้บริการ (บริษัท ISP และบริษัท Operator) เป็นผู้ที่กฎหมายกำหนดให้จะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง เพื่อให้เกิดการคุ้มครองกับเด็กหรือเยาวชน อาทิ การเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน การจำกัดการเข้าถึงของกลุ่มเด็กและเยาวชนในด้านเนื้อหาที่มีความรุนแรง เป็นต้น

(๓.๓) พ่อแม่ (parent) ซึ่งรวมถึงบุคคลที่ใช้อำนาจในการปกครองเด็ก (บุตรบุญธรรม) หรือบุคคลในครอบครัว ซึ่งควรมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่า พ่อแม่ของเด็กและเยาวชนจะต้องมีส่วนรับผิดชอบ หากเด็กและเยาวชนได้ใช้งานในลักษณะที่ไม่เหมาะสมหรือกระทำผิดกฎหมาย ดังเช่น การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการจราจรทางบก ซึ่งใช้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ ที่ให้เอาผิดกับบิดามารดาด้วย

จากรายงานเรื่อง “การพัฒนากฎหมายปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในสื่อออนไลน์” ของอาจารย์ราม เชื้อสถาปนศิริ พบว่า ประเทศไทย เด็กและเยาวชนใช้เวลาอยู่กับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้นจนขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง รวมถึงมีแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีไปในทางที่ไม่เหมาะสมเพิ่มมากขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มเด็กและเยาวชน มีการใช้อินเทอร์เน็ตที่มากเกินไปจนทำให้เกิดผลกระทบต่อการศึกษา สุขภาพร่างกาย ทำให้เสียเวลา เสียสุขภาพ ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับคนในครอบครัว เพื่อนฝูง และหน้าที่การงาน บางคนมีอาการหนักเช่นเดียวกับติดยาเสพติด เรียกว่า ภาวะติดอินเทอร์เน็ต (Internet Addiction Disorder หรือ IAD) ซึ่งเป็นปัญหาทางพฤติกรรมและจิตใจ และจากข้อมูลรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยในปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐ ซึ่งเปรียบเทียบจากหลายหน่วยงานที่จัดทำไว้ เช่น สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) หรือ ETDA พบว่า ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียของคนไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมที่มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ อันดับ ๑ ได้แก่ การใช้บริการโซเชียลเน็ตเวิร์ก เช่น เฟสบุ๊ก ซึ่งมีผู้ใช้ประมาณ ๓๕ ล้านบัญชี และที่ใช้ใกล้เคียงกันคือ โปรแกรมไลน์ ซึ่งมีจำนวนผู้ใช้มีพอ ๆ กันและมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นกว่าเฟสบุ๊ก เนื่องจากผู้ใช้งานครอบคลุมทุกวัยกว้างขวางขึ้น

(๔) สำหรับแนวทางปฏิรูปด้านกฎหมายเพื่อให้เกิดการคุ้มครองควรพิจารณาแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๔.๑) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมควรเป็นเจ้าภาพในการบูรณาการหน่วยงานราชการเพื่อผลักดันให้มีการตรากฎหมายเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ดิจิทัล และออนไลน์ ที่ใช้กำกับกับทุกประเภทที่กระทำธุรกรรมกับเด็กขึ้นมาเป็นการเฉพาะ และให้กฎหมายฉบับนี้ขึ้นตรงต่อกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

(๔.๒) เพื่อให้เกิดผลสอดคล้องกับการปฏิรูปในวาระเร่งด่วน ควรมีการปรับแก้ไข พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ในส่วนของมาตราที่ค้ำประกันถึงสิทธิ ข้อมูล และความเป็นส่วนตัวของเด็ก ให้มีค่านิยม และมาตราที่พูดถึงการปกป้องคุ้มครองเด็กจากสื่อให้ครอบคลุมทั้งสื่อมวลชนและสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์

(๔.๓) รัฐบาลควรสนับสนุนภาคประชาชน อาทิ สมาคมสื่อ มูลนิธิชมรม ผู้ประกอบการธุรกิจสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น สมาคมผู้ผลิตและพัฒนาเว็บไซต์ไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ออก “แนวปฏิบัติและมาตรฐาน” ในการผลิตพัฒนาเว็บไซต์ที่คำนึงถึงหลักเกณฑ์การปกป้องคุ้มครอง

ความเป็นส่วนตัวของเด็ก เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาโปรแกรม ผลิตภัณฑ์ด้านเศรษฐกิจดิจิทัล โดยจะเห็นได้ว่า ในต่างประเทศ จากกฎหมาย COPPA ทำให้สื่อออนไลน์ต่างประเทศต้องพัฒนาโปรแกรมให้สอดคล้องกับมาตรการคุ้มครองเด็ก เช่น กรณีเฟซบุ๊กที่ไม่ยินยอมให้เด็กที่อายุต่ำกว่า ๑๓ ปีเข้าใช้งาน และโปรแกรมายังฉลาดในระดับหนึ่งที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่า แม้เด็กจะการปลอมแปลงอายุตนเองในขณะที่สมัคร ก็ไม่สามารถเข้าใช้งานได้ ในขณะที่เปรียบเทียบของโปรแกรมที่พัฒนาโดยคนไทยยังไม่มี การคำนึงถึงการคุ้มครองหรือป้องกันไม่ให้เด็กเข้าใช้งานแต่อย่างใด

(๔.๔) ควรกำหนดให้ผู้ประกอบการวางกรอบมาตรฐาน “ขั้นต่ำสำหรับการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ และให้บริการ” ต้องคำนึงถึงหลักการเก็บรักษาข้อมูลความเป็นส่วนตัว หลักการอนุญาต ยินยอม หลักการเยียวยา และรับผิดชอบลบข้อมูลส่วนตัว และให้กฎหมายมีลักษณะฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายได้

๒) กำหนดให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น กสทช. และผู้ให้บริการออกระเบียบข้อกำหนด ระเบียบเกี่ยวกับการเข้าถึงสื่อ Social Media เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้เท่าทันสื่อแก่เด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม โดยอาจมีการกำหนดให้โอเพอเรเตอร์ออกผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นทางเลือกสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีบุตรหลานเป็นเด็กเยาวชน เช่น

(๑) กสทช. ควรเป็นหน่วยงานหลักในการประสานหรือกับหน่วยงานอื่น ๆ กำหนดให้ผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ออกผลิตภัณฑ์ “ซิมโทรศัพท์มือถือสำหรับเด็กและเยาวชน (ที่ต่ำกว่า ๑๓ ปี)” และออกแพ็คเกจค่าบริการราคาประหยัดและปลอดภัย (save and secure package) ในกรณีที่พ่อแม่ผู้ปกครองเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว โดย กสทช. อาจมีส่วนสนับสนุนด้านงบประมาณหรือกำหนดมาตรการเพื่อให้เกิดการลดภาระทางภาษี โดยการประสานหรือกับกรมสรรพากร

(๒) กสทช. ควรเป็นหน่วยงานหลักในการประสานหรือกับหน่วยงานอื่น ๆ กำหนดให้ ผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ จัดทำ “แอปพลิเคชันคู่มือและเตือนภัยการใช้งาน หรือ ระบบ Parental System” ที่เชื่อมลิงก์มือถือของเด็กและเยาวชน เข้ากับมือถือและบัญชีของผู้ปกครอง และเสนอเป็นทางเลือกสมัครใจใช้บริการแก่ผู้ปกครองที่สนใจสมัครใช้บริการ

(๓) กสทช. ควรเป็นหน่วยงานหลักในการประสานหรือกับหน่วยงานอื่น ๆ กำหนดเงื่อนไขสำหรับผู้รับใบอนุญาตประเภท “โปรแกรมประยุกต์” (software license) ที่ให้บริการสำหรับกิจการวิทยุ กิจการโทรทัศน์ และ กิจการโทรคมนาคม ต้อง “ปฏิบัติตามกฎหมายและเงื่อนไขการออกแบบที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน” และมาตรฐานทางอุตสาหกรรมสากล ในด้านความปลอดภัยของผู้ใช้และข้อมูลความเป็นส่วนตัว

(๔) กสทช. ควรเป็นหน่วยงานหลักในการประสานหรือกับหน่วยงานอื่น ๆ กำหนดให้ ผู้ผลิตหรือนำเข้าเครื่องโทรศัพท์มือถือให้ติดตั้งซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมประยุกต์ ประจำเครื่องโทรศัพท์มือถือทุกรุ่นทุกยี่ห้อ เพื่อใช้เป็นทางเลือกสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองที่ต้องการการใช้สื่อออนไลน์แบบมีคุณภาพให้กับบุตรและลูกหลานที่เป็นเด็กและเยาวชน

๓) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดย บก.ปอท. ในการพิจารณาหามาตรการการลงโทษปรับเจ้าของสื่อออนไลน์ต่างประเทศ ที่ได้ปล่อยให้มีการเผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ถูกละเมิดด้วยความรุนแรง หรือปล่อยให้มีการเผยแพร่เนื้อหา

ที่มีลักษณะชักชวนหรือโน้มน้าวให้นำไปสู่การกระทำที่รุนแรง หวาดกลัวอย่างมากกับผู้ตกเป็นเหยื่อ เพื่อให้เจ้าของสื่อออนไลน์ต่างประเทศ เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูบ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในฐานะเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ทำให้เกิดการแพร่หลายของเนื้อหาดังกล่าว

ในปัจจุบันรัฐสภาแห่งสหราชอาณาจักร โดยคณะกรรมการกิจการภายในของสภาล่าง ได้จัดทำรายงานการศึกษาประเด็นเรื่องความรุนแรงและการกลั่นแกล้งกัน hate crime และ abuse เผยแพร่ต่อสาธารณชน (รายงานเรื่อง Hate crime: abuse, hate and extremism online) เนื่องจากที่ผ่านมามีการปล่อยให้มีการเปิดดำเนินการกันอย่างเสรีและไร้การกำกับดูแลจากภาครัฐ รายงานฉบับนี้มีเนื้อหาที่เข้มข้นและได้รับความสนใจจากประชาชนและสื่อมวลชนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากรายงานฉบับนี้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของความรุนแรง และการสร้างความเกลียดชัง รวมทั้งการกลั่นแกล้งกันทางสังคมผ่านสื่อออนไลน์ ทาง Youtube, Facebook, Twitter จึงมีการเสนอให้มีการทบทวน และปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแลและลดปัญหาทางสังคม โดยในรายงานฉบับนี้เสนอให้มีค่าปรับบริษัทสื่อออนไลน์ต่างประเทศในกรณีที่ไม่ลบข้อความหรือเนื้อหาซึ่งขัดกับกฎหมาย และส่งไปในทางของการใช้ความรุนแรง และการสร้างความเกลียดชัง ขณะเดียวกันก็มีรายงานข่าวว่า ทางรัฐบาลเยอรมันก็เสนอกฎหมายในลักษณะเดียวกันนี้ และมีการเสนอให้มีค่าปรับบริษัทสื่อออนไลน์ต่างประเทศที่ไม่สามารถลบเนื้อหาที่ผิดกฎหมายและสร้างความรุนแรงในวงเงินสูงถึง ๕๐,๐๐๐,๐๐๐ ยูโร

๖.๒.๒.๔ มาตรการและแนวนโยบายของรัฐ

ควรมีการกำหนดแนวนโยบายด้านการสนับสนุนภาคประชาชนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง ในการดำเนินนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ รัฐควรมีบทบาทเพิ่มในด้านการอำนวยความสะดวกให้กับภาคธุรกิจและภาคประชาชน และควรมุ่งกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของรัฐบาล และดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมที่ต่อเนื่องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และเพิ่มประสิทธิภาพการประสานความร่วมมือกับผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ต่างประเทศ ดังนี้

๑) มีการส่งเสริมให้หน่วยงานรัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณในเรื่องการจัดทำโครงการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ ด้วยการสร้างสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างถูกต้องและมีวิจารณญาณ การตระหนักรู้เท่าทันสื่อ โดยจะต้องเป็นโครงการที่มีลักษณะของความต่อเนื่อง ครอบคลุมทุกพื้นที่ และเข้าถึงทุกกลุ่มวัย อาชีพ ทั้งนี้ เจ้าภาพหลักในการดำเนินการ คือ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกระทรวงวัฒนธรรม หน่วยสนับสนุนต่าง ๆ อาทิ กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงศึกษาธิการ

๒) กลไกภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงวัฒนธรรม สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง ควรจะต้องมีกระบวนการ แนวทาง หรือโครงการเพื่อสนับสนุนภาคเอกชน โดยเฉพาะที่มีธุรกิจเกี่ยวข้องกับด้านอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ หรือธุรกิจการโฆษณา ที่มีการจัดทำโครงการให้ความรู้หรือสร้างจิตสำนึกการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ กลไกภาครัฐดังกล่าวควรมีการพิจารณาถึงแนวทางในการช่วยเหลือภาคธุรกิจเหล่านั้น ให้สามารถจัดทำโครงการให้ความรู้หรือสร้างจิตสำนึกที่ดีในการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน ด้วยการหามาตรการช่วยเหลือทางภาษี หรือช่วยอำนวยความสะดวกให้สื่อในสังกัดคิดค่าใช้จ่ายให้ต่ำเป็นกรณีพิเศษ หรือหางบประมาณสนับสนุนภาคธุรกิจในเรื่องดังกล่าว

๓) กระทรวงศึกษาธิการควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้เท่าทันสื่อเป็นหมวดวิชาภาคบังคับ และใช้เป็นหลักสูตรการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับอุดมศึกษา หรือกำหนดให้ การเรียนในแต่ละชั่วโมงมีการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อหรือเรียนรู้ด้านการปลูกจิตสำนึกการใช้ สื่อออนไลน์อย่างมีคุณภาพ มีจริยธรรม และในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการสังคมนานาชาติที่ต่อเนื่อง ตลอดถึงการทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เพื่อเด็กและเยาวชน

๔) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเน้นการ ส่งเสริมและขยายตัวด้านดิจิทัล ทั้งการใช้งานและภาคธุรกิจ ด้านการศึกษา และด้านสังคมทั่วไป ตามแนวนโยบาย ไทยแลนด์ ๔.๐ ส่งผลให้เกิดการใช้อินเทอร์เน็ตชุมชน และครอบคลุมทั่วประเทศ แต่ยังคงขาดนโยบาย ด้านการป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ที่มากขึ้น ดังนั้น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ในฐานะ ผู้ดำเนินนโยบายดังกล่าวจะต้องเพิ่มนโยบายด้านการป้องกันผลกระทบจากการใช้สื่ออย่างเป็นรูปธรรม และมีความชัดเจนให้มากขึ้น ด้วยการสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการวิจัยในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง กำหนดกลไกภาคปฏิบัติการเพื่อรองรับเหตุการณ์ หรือผลกระทบจากการใช้งาน ให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ หรือผลกระทบได้อย่างทันที่ และมี การสรุปผลและรายงานต่อสาธารณชนให้ได้รับรู้ด้วย

๕) ควรมีนโยบายส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลเพื่อให้การใช้สื่อ Social Media เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดถึงแนวทางการรวมกลุ่มเพื่อการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ โดยในส่วนของสื่อออนไลน์ต่างประเทศ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมในฐานะผู้ประสานงานอย่างเป็นทางการของประเทศกับสื่อเหล่านั้น จะต้องมีบทบาทที่เข้มข้นและดำเนินงานในเชิงรุกกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยการเจรจากับสื่อออนไลน์ต่างประเทศให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแล และถือเป็นนโยบายการปฏิบัติ ร่วมกันในการแก้ไขปัญหา หากสื่อออนไลน์ต่างประเทศไม่ให้ความร่วมมือ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรประสานกับหน่วยงานอื่นในการใช้มาตรการกดดัน เพื่อให้สื่อออนไลน์ต่างประเทศหันมาให้ความร่วมมือ มากขึ้น ดังเช่นกรณีการขึ้นทะเบียนระบบ CDN ที่ให้บริการในประเทศไทย เป็นต้น

๖) ควรมีนโยบายด้านการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับ เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเพื่อรองรับการปฏิบัติการกิจด้านการกำกับดูแล การเฝ้าตรวจ ด้านเทคนิค ให้กับ กลไกภาครัฐอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริม ให้มีหน่วยงานที่สามารถออกใบรับรองคุณวุฒิหรือความชำนาญแต่ละด้านของไทย (Local Certificate) เช่น การพัฒนาซอฟต์แวร์ด้านการรักษาความปลอดภัยระบบสารสนเทศ จะเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรในวงการ ทันต่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีมากขึ้น

๗) กระทรวงการคลัง โดยกรมสรรพากร ควรกำหนดนโยบายช่วยเหลือแก่ องค์กรธุรกิจภาคเอกชน ที่สนับสนุนการผลิตสื่อ หรือจัดโครงการเกี่ยวกับการใช้สื่อที่สร้างสรรค์สามารถนำ ค่าใช้จ่ายมาลดหย่อนภาษีได้เป็นกรณีพิเศษจากยอดที่นำมาเป็นรายจ่ายปกติ หรือให้มีการประกาศรางวัล ระดับประเทศที่ได้จากการผลิตเนื้อหาเพื่อสังคม มาเป็นหลักฐานในการลดหย่อนภาษี

๘) รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการผลิตซอฟต์แวร์ที่ใช้งานในสื่อโซเชียลมีเดีย เป็นของตัวเอง เพราะการที่ต้องพึ่งพาระบบสื่อโซเชียลมีเดียต่างประเทศ จะทำให้เกิดความสูญเสียทางด้านการ กำกับดูแลที่กฎหมายไทยไม่ครอบคลุมถึง และยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาการใช้สื่อได้โดยง่าย รวมถึงรัฐต้อง สูญเสียรายได้จากการเก็บภาษีต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น นอกจากการมีระบบสื่อโซเชียลมีเดียของไทยใช้ในประเทศแล้ว

ควรมีนโยบายส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาให้เป็นซอฟต์แวร์ระดับ Global ที่มีการส่งออกไปยังต่างประเทศด้วย ทั้งนี้ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีหน่วยงานในสังกัดที่มีขีดความสามารถในการพัฒนาและผลิตซอฟต์แวร์ดังกล่าว เช่น โปรแกรม G-chat ที่น่าจะผลักดันให้มีการใช้งานไม่เฉพาะในกลุ่มข้าราชการ แต่ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาใช้งานด้วย นอกจากนี้ในปัจจุบันมีบริษัทเอกชนหลายแห่งที่มีขีดความสามารถในการพัฒนาซอฟต์แวร์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับโปรแกรมไลน์ แต่ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ

๖.๒.๒.๕ การมีกระบวนการตรวจสอบและประเมินผล

ในการที่จะให้การขับเคลื่อนการปฏิรูปการใช้สื่อ Social Media เกิดผลเป็นรูปธรรม และเป็นจริงขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องมีกลไกในการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยจะต้องมีกระบวนการในการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน มีรูปแบบ และวิธีการที่เป็นมาตรฐาน เพื่อนำมาบังคับใช้กับกลไกบริหารจัดการและกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ กับกลไกกำกับดูแลกันเองของผู้ใช้สื่อออนไลน์ที่ร่วมเป็นเครือข่ายในการช่วยเหลือภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ เช่น ภารกิจเฝ้าระวัง ภารกิจโครงการน้ำดีไล่น้ำเสีย โครงการหรือกิจกรรมการเสริมสร้างการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ อย่างน้อยควรมี ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑) การกำหนดให้การจัดทำโครงการ หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมให้มีการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ และที่เป็นประโยชน์กับการพัฒนาประเทศ เป็นตัวชี้วัดของหน่วยงานภาครัฐ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ควรกำหนดให้การจัดโครงการ หรือกิจกรรมการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์เป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ โดยอาจให้กลไกการบริหารจัดการและกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการออกแบบหรือประสานกับ ก.พ.ร. ในการกำหนดรายละเอียดของรูปแบบของโครงการหรือกิจกรรม

๒) กำหนดกรอบระยะเวลาในการตรวจสอบ การประเมินผลให้ชัดเจนและสอดคล้องกับการทำหน้าที่ของกลไกการบริหารจัดการและกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ และกลไกกำกับดูแลกันเองของผู้ใช้สื่อออนไลน์ที่ร่วมเป็นเครือข่าย เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบถึงช่วงเวลาที่จะต้องถูกตรวจสอบ และประเมินผลที่แน่นอน โดยหน่วยตรวจสอบภายในของหน่วยงานดังกล่าว ควรมีบทบาทในเรื่องดังกล่าว และควรให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) เข้ามาตรวจสอบอีกทางหนึ่ง

๓) กำหนดให้มีการรายงานจากกลไกการบริหารจัดการและกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ กับกลไกกำกับดูแลกันเองของผู้ใช้สื่อออนไลน์ที่ร่วมเป็นเครือข่าย ให้มีความชัดเจน และมีกรอบเวลากำหนดไว้ โดยหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนกลไกกำกับดูแลกันเองของผู้ใช้สื่อออนไลน์ที่ร่วมเป็นเครือข่ายจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการรายงานให้มีความชัดเจน

๔) กำหนดให้มีการแสดงแนวความคิดหรือวิสัยทัศน์เกี่ยวกับกิจกรรม โครงการ ที่วางแผนจะจัดทำต่อในอนาคต เพื่อให้กลไกการบริหารจัดการและกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ที่ได้ให้การสนับสนุนต่อผู้ใช้สื่อออนไลน์ที่ร่วมเป็นเครือข่าย ได้รับทราบถึงแนวความคิดและวิสัยทัศน์ในอนาคต เพื่อใช้ในการวางแผนงานในอนาคต ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ และได้ทราบถึงแนวโน้ม ทิศทาง และการปฏิบัติงานที่จะเกิดขึ้นและสามารถประเมินผลได้อย่างคุ้มค่า

ทั้งนี้ ในการดำเนินการของหน่วยงานทุกภาคส่วน ซึ่งนอกจากจะต้องดำเนินการตามข้อเสนอแนวทางการปฏิรูปการใช้โซเชียลมีเดียของคณะกรรมการฯ แล้ว ยังต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท และนโยบายเกี่ยวกับการรณรงค์ส่งเสริมการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ภายใต้การกำกับดูแล และการประสานงานของ "คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์" อีกด้วย

คณะกรรมการธิการ มีความเห็นว่า หากมีการดำเนินการตามข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดียข้างต้นแล้ว จะทำให้เกิดการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีคุณภาพ มีจริยธรรมมากยิ่งขึ้น จะส่งผลให้สังคมไทยเกิดความตระหนักรู้ และมีจิตสำนึกรู้สึกรับผิดชอบต่อการใช้งานสื่อตามขอบเขตของกฎหมาย จนอาจกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย โดยไม่ต้องใช้กระบวนการจัดการ ทางด้านกฎหมายในการแก้ปัญหาเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศให้สมกับเจตนารมณ์ของการปฏิรูปในครั้งนี้ คณะกรรมการธิการ จึงเสนอให้สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานเรื่อง "ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)" และนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

(นางจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์)

เลขานุการกรรมการธิการ

ภาคผนวก ก

บันทึกการประชุมคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์
ในคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

ครั้งที่ ๙๕

วันศุกร์ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

ณ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

บันทึกการประชุม
คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์
ในคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน
สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ครั้งที่ ๙๕
วันศุกร์ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐
ณ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

คณะอนุกรรมการผู้มาประชุม

๑. พลตำรวจตรี พิสิทธิ์ เปาอินทร์	ประธานอนุกรรมการ
๒. ร้อยเอก ประยุทธ์ เสาวคนธ์	รองประธานอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายเพิ่มพงษ์ เชาวลิต	รองประธานอนุกรรมการ คนที่สอง
๔. นางจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์	อนุกรรมการ
๕. พลเอก พิสุทธิ เปาอินทร์	อนุกรรมการ
๖. พลตำรวจเอก สุรพล ธนโกเศศ	อนุกรรมการ
๗. พลตรี ยนต์ บุญใส	อนุกรรมการ
๘. พันตำรวจเอก ญาณพล ยิ่งยืน	อนุกรรมการ
๙. พลตำรวจตรี สาทร สายสมบูรณ์	อนุกรรมการ
๑๐. นายโกเมน พิบูลย์โรจน์	อนุกรรมการ
๑๑. นายประยูร สังข์ยุทธ์	อนุกรรมการ
๑๒. นายพีรพงศ์ รำพึงจิตต์	อนุกรรมการ
๑๓. นายสมญา พัฒนารพันธ์	เลขานุการและอนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการผู้ไม่มาประชุม

๑. พลเอก ภิญญู แก้วปลั่ง	(ลาการประชุม)
๒. นางสาวฉัตรกร เปาอินทร์	(ลาการประชุม)

ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการผู้มาประชุม

๑. พลตำรวจตรี เกษียร วรศิริ
๒. พันตำรวจเอก สันตภวิชัย มากช่วย
๓. นายทินกฤต ไชยพันธ์
๔. นางสิทธิรัตน์ ชื้อสัตย์
๕. นางสาวเหมือนตะวัน จุลจักรวัฒน์

ผู้เข้าร่วมประชุม

- พลอากาศเอก คณิต สุวรรณเนตร

ประธานกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ด้านการสื่อสารมวลชน

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

๑. ดร. พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลฯ
๒. ดร. พันธุ์ศักดิ์ ศิริรัชตพงษ์	ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวง
๓. นางสาววิไลลักษณ์ ชลวิวัฒน์กุล	ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
๔. นาวาอากาศเอก สมศักดิ์ ขาวสุวรรณ์	รองปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
๕. นายวีระศักดิ์ กิตติวัฒน์	ที่ปรึกษาด้านต่างประเทศ
๖. นางอำไพ จิตแจ่มใส	หัวหน้าสำนักงานรัฐมนตรี
๗. นายสมศักดิ์ ศุภจิตรัตน์	ผอ.กองกฎหมาย
๘. นายปิยะบุตร บุญอร่ามเรือง	ที่ปรึกษากฎหมาย รมว.
๙. นายวิชัย ลิ้มอิม	นวผ.ชำนาญการ
๑๐. นายรพีพัฒน์ นานาผล	ช่วยราชการ สร.ตส.
๑๑. นายณชัย กุลหินตั้ง	วิศวกรไฟฟ้าสื่อสารชำนาญการ
๑๒. นายสถาพร สอนเสนา	นิติกรชำนาญการ
๑๓. นางสาวบุญชิตา รดาธรรวิทกุล	นิติกรชำนาญการ
๑๔. นางสาวดรุณี พิกุลทอง	นิติกรชำนาญการ
๑๕. นายนาวพล คนยัง	นิติกรปฏิบัติการ
๑๖. นายสมศักดิ์ หอกันยา	ผอ.ศท.
๑๗. นางสมใจ ประเสริฐจรัสกุล	ผอ.กก.
๑๘. นายนนท์ อูทยานานนท์	นวค.ชำนาญการ
๑๙. นางทิพย์วรรณ ไชโย	นวค.ชำนาญการ
๒๐. นางอุไร นันทวโนทยาน	นวผ.ชำนาญการ
๒๑. นางแก้วเกล้า อุทัยรัตนกิจ	นวผ.ชำนาญการ
๒๒. นางสาวชนิกานต์ นนทพันดาวาท	นักศึกษาฝึกงาน

กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

๑. พลตำรวจตรี ศุภเศรษฐ์ โชคชัย	ผบก.ปอท.
๒. พันตำรวจเอก สยาม บุญสม	รอง.ผบก.ปอท.
๓. พันตำรวจเอก สุธีร์ มัลลิกะมาลย์	ผกก.กลุ่มงานสอบสวน
๔. พันตำรวจเอก นิตพัฒน์ วุฒิบุญยสิทธิ์	ผกก.กลุ่มงานสอบสวน
๕. พันตำรวจเอก ธราธิป รั้งรักษ์	ผกก.กลุ่มงานสอบสวน
๖. พันตำรวจเอก ชนะชัย เกษมวงศ์	ผกก.๑ บก.ปอท.
๗. พันตำรวจเอก โอฟาร สุขเกษม	ผกก.๓ บก.ปอท.
๘. พันตำรวจโท อลงกรณ์ กนกวรรณ	สว.กลุ่มงานสนับสนุนฯ บก.ปอท.

เริ่มประชุมเวลา ๑๐.๑๕ นาฬิกา

เมื่ออนุกรรมการมาครบองค์ประชุมแล้ว ประธานอนุกรรมการได้กล่าวเปิดการประชุม และดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระการประชุม สรุปได้ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานจะแจ้งต่อที่ประชุม

(ไม่มี)

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองบันทึกการประชุม

(ไม่มี)

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องพิจารณา

พิจารณา การติดตามความคืบหน้าผลการดำเนินการของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการธิการ

ดร. พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้กล่าวต้อนรับคณะกรรมการธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ในการเข้าพบปะเพื่อหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้บริหารกระทรวง สรุปลงสาระสำคัญดังนี้

ตามที่ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (เดิม) ได้ถูกเปลี่ยนชื่อใหม่มาเป็น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดศ.) (Ministry of Digital Economy and Society : MDES) นั้น เนื่องด้วยพันธกิจที่กว้างขวางและต้องทำงานร่วมกับ ๒๐ กระทรวง โดยภารกิจใหญ่ ๆ ของกระทรวง เช่น การจัดทำโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) โดยประกาศส่งเสริมเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจภาคตะวันออกโดยศูนย์กลางตั้งอยู่ที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ครอบคลุมพื้นที่ใน ๓ จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง และมีเนื้อที่ประมาณ ๗๐๐ ไร่ เพื่อจะให้เป็นแหล่งพัฒนา Digital ที่สำคัญของประเทศ ซึ่งจะดึงดูดนักลงทุนจากกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน ๔ ประเทศ ได้แก่ ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม (Cambodia - Laos - Myanmar - Vietnam : CLMV) มาร่วมลงทุนด้วย ซึ่งมองว่าเป็นโอกาสดีของประเทศไทยในการลงทุนโครงการดังกล่าว

จากการพบปะหารือกับผู้นำประเทศที่สำคัญ เช่น ผู้นำญี่ปุ่นและจีน พบว่า ประเทศจีนได้ขยายฐานการผลิตและการลงทุนอย่างรวดเร็ว ทั้งทางบก และทางน้ำโดยทางน้ำนี้จะเป็นเส้นทางเชื่อมกับประเทศในยุโรป โดยประเทศจีนตั้งเป้าหมายว่าต้องใช้งบประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท เพื่อดึงดูดให้ประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมลงทุน ทั้งนี้ ประเทศจีนเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเป็นสัดส่วนที่สูงมากเช่นกัน ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งมีการลงทุนในระบบราง เช่น กลุ่มทุน Huawei และ Alibaba เป็นต้น

ทั้งนี้ ดร. พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์ ฯ มีความเห็นดังนี้

๑. ในปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑ ประเทศไทยจะมีบรอดแบนด์ (Broadband) เข้าถึงทุกหมู่บ้านของประเทศไทย (ทั้ง ๗๔,๙๖๕ หมู่บ้าน) ซึ่งคาดว่าจะติดตั้งเสร็จสิ้นภายในปี ๒๕๖๑ โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และ กสทช. ซึ่งเมื่อมีการติดตั้ง บรอดแบนด์เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการเชื่อมโยงเข้าถึงข้อมูลเช่นเดียวกัน ถือเป็น การลดความเหลื่อมล้ำทางด้านดิจิทัล

๒. การมี Super Highway เพื่อเป็นการสร้างรายได้ เช่น การมีระบบ E-commerce การทำให้ระบบซื้อขายโซ่ห่วงมีความเข้มแข็งมากขึ้น ประชาชนสามารถซื้อขายสินค้า OTOP ผ่านเครือข่ายออนไลน์ การนำระบบ E-payment , E-logistic และ E-Market ซึ่งถือเป็นกลไกความทันสมัยในการพัฒนา

ส่วนมิติด้านการบริหารราชการแผ่นดิน จัดทำโครงการ Smart City โดยเริ่มนำร่องจัดทำที่จังหวัดภูเก็ตซึ่งถือว่าได้ผลเป็นอย่างดี โดยเฉพาะด้าน Smart Tourism และมีกำหนดจัดทำที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดขอนแก่น ตามลำดับ รวมถึงการมีเป้าหมายที่จะจัดทำโครงการ Smart EEC ซึ่งไม่เฉพาะด้านการท่องเที่ยวของพัทยา ระยอง อย่างเดียวเท่านั้น แต่จะครอบคลุมและเป็น Smart Eastern Seaboard ซึ่งรวมถึงเรื่องการผลิตด้วย

นอกจากนี้ วิสัยทัศน์ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ในการผลักดันทุกภาคส่วนของประเทศให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ภายใน ๕ ปี เห็นควรให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดแบบ Smart ทั้ง ๗๗ จังหวัดด้วย หากสามารถทำได้ถือว่าเป็นกลไกในการบริหารราชการแผ่นดินให้ก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว และประกอบกับนโยบายของนายกรัฐมนตรีที่ต้องการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อการแข่งขันในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล จำเป็นต้องทำงานบูรณาการร่วมกันหลาย ๆ หน่วยงาน โดยมีการเชื่อมโยงกันด้านต่าง ๆ เช่น E-government , E-Quick Data เป็นต้น

ทั้งนี้ ธนาคารโลกได้ให้โจทย์ที่สำคัญว่า ถ้าหากจะเร่งให้เศรษฐกิจโลกดีขึ้นด้วยปัจจัย ๑๐ ประการ แต่ละประเทศต้องดำเนินการอย่างไร ซึ่ง ดร.พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์ ฯ มีความเห็นว่า กรณีนี้ประเทศไทยต้องเร่งมือขับเคลื่อนกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ กระทรวงการคลัง และทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงข้อมูลกัน โดยต้องมี E-Quick Data ของ Public Sector และ Data Center ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการออกแบบว่าจะรวมศูนย์ หรือแบ่งงานกันดำเนินการ ทั้งนี้ รวมถึงเรื่อง Cyber Security ในการปกป้องไม่ให้รัฐบาลถูกโจมตีจากภาวะอันตรายของ Cyber ทั้งหมด ซึ่งนอกจากภาครัฐแล้ว จะต้องมีการมาตรการในการคุ้มครองความปลอดภัยของระบบโครงสร้างพื้นฐานหลัก ๆ ของประเทศที่เรียกว่า Critical Infrastructure ให้ปลอดภัยจากการถูกโจมตีจากผู้ไม่ประสงค์ดีทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมถึงการคุ้มครองส่วนบุคคลให้ปลอดภัยจาก Malware , WannaCry Ransomware Attach ซึ่งถือเป็นอันตรายอย่างยิ่ง ซึ่งโอกาสนี้ มีความยินดีที่คณะกรรมการอาหารรื้อร่วมกัน และเชิญชวนให้คณะกรรมการอาหารเข้ามามีบทบาทช่วยกันในการทำงาน ซึ่งถือเป็นยุค Digital Transformation Thailand

พลอากาศเอก คณิต สุวรรณเนตร ประธานคณะกรรมการอาหารขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ด้านการสื่อสารมวลชน ได้กล่าวแสดงความยินดีที่ กระทรวง ดศ. ได้มีแนวทางติดตั้งบรอดแบนด์ (Broadband) เข้าถึงทุกหมู่บ้านของประเทศไทย ซึ่งคาดว่าจะติดตั้งเสร็จสิ้นภายในปี ๒๕๖๑ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลและใช้ประโยชน์จากการติดตั้งบรอดแบนด์ดังกล่าว

พลตำรวจตรี พิสิษฐ์ เปาอินทร์ รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง ได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์ ในคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน ได้พิจารณาศึกษาและรวบรวมประเด็นปัญหา และจัดทำรายงานเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ และผ่านการพิจารณาของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้วยแล้ว โดยกำหนดเป็นประเด็นการปฏิรูปสื่อออนไลน์ ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านกฎหมายที่ใช้กำกับดูแล ได้จัดทำรายงาน จำนวน ๒ เรื่อง ดังนี้

๑.๑ เรื่อง ข้อสังเกตในการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ซึ่งขณะนี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และมีผลบังคับใช้แล้ว เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ในการนี้ พลตำรวจตรี พิสิษฐ์ เปาอินทร์ ได้ฝากกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมว่า ตามแนวนโยบายของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่จะติดตั้งบรอดแบนด์ให้เข้าถึงทุกหมู่บ้านของประเทศไทยนั้น สิ่งที่จะตามมาคือ อาชญากรรมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่จะเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ ในขณะที่พนักงานเจ้าหน้าที่อยู่ที่ส่วนกลาง คือ กทม. ไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในภูมิภาคนั้น ๆ ทำให้ประชาชนซึ่งได้รับความเดือดร้อน ต้องเดินทางมาร้องเรียนหรือแจ้งความที่ กทม. ดังนั้น คณะกรรมการจึงได้เสนอแนะในรายงาน ดังนี้

๑. ควรมีการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั่วราชอาณาจักร กล่าวคือ แต่ละสถานีตำรวจที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนควรมีพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างน้อย ๑ คน ที่จะดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

๒. เมื่อมีพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ต้องจัดให้มีการฝึกอบรมพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ให้มีความรู้ มีทักษะ ในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ นาวาอากาศเอก สมศักดิ์ ขาวสุวรรณ์ รองปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ชี้แจงว่า ตามที่กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งขณะนี้ มีผลบังคับใช้แล้วเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐ นั้น โดยขณะนี้ทางกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

อยู่ระหว่างการจัดทำกฎหมายลูก กำหนดเวลาแล้วเสร็จ ภายในวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐ โดยมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั่วประเทศ เช่น ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ จังหวัดชลบุรี จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดอุบลราชธานี โดยข้อเสนอแนะของคณะกรรมการการนั้นได้บรรจุในแผนงาน และมีความเห็นสอดคล้องกับข้อเสนอแนะดังกล่าว โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจะขับเคลื่อนโดยการปรับพนักงานเจ้าหน้าที่ใหม่ทั้งหมดโดยยกเลิกพนักงานเจ้าหน้าที่เดิม และจะเข้าหลักเกณฑ์ใหม่ พิจารณาใหม่ โดยจะจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานีตำรวจต่าง ๆ สถานีละ ๒ คน โดยเบื้องต้นอาจจะยังไม่ครบถ้วนทุกสถานี

๑.๒ เรื่อง ผลการศึกษาและข้อสังเกตร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ซึ่งได้ผ่านความเห็นชอบของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศแล้ว และคณะกรรมการ ป.ป. ได้พิจารณาจัดลำดับเป็นวาระเร่งด่วนและเป็นเรื่องที่มีผลกระทบสูง ใน ๒๗ วาระที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๐

โดย พลตำรวจตรี พิสิษฐ์ เปาอินทร์ ได้ฝากกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมว่าจากการพิจารณา ศึกษาร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. นั้น คณะกรรมการได้พบปัญหาหลายประเด็น เช่น

๑. การขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ แห่งชาติซึ่งในร่างเดิมมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นประธาน โดยคณะกรรมการเห็นว่า ในการขับเคลื่อนดูแลความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ทุกมิติ เช่น ด้านความมั่นคงปลอดภัยด้านทหาร ระบบการเงินการธนาคาร ความมั่นคงปลอดภัยของระบบสาธารณสุขภาค การแพทย์ ต้องมีการบูรณาการความมั่นคงปลอดภัยเข้าด้วยกันให้ครบทุกมิติของกระทรวง กรม ฉะนั้น ประธาน กปช. ควรเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย และโครงสร้างคณะกรรมการต้องมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น คือ ให้ปลัดกระทรวงที่เกี่ยวข้องเป็นคณะกรรมการ

๒. ในส่วนรายละเอียดประเด็นสำคัญ คือ วิทยุมาตราที่เกี่ยวข้องกับพนักงานเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงข้อมูล เรียกข้อมูลได้ทันที โดยได้รับมอบหมายจากเลขาธิการ ซึ่งถือเป็นความคุ้มครองควรปฏิบัติให้เป็นหลักสากล คือ ควรยึดโยงจากคำสั่งศาล

๓. หน่วยงานที่จะดำเนินการตามร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ในร่างเดิมนั้นกำหนดโครงสร้างเป็นองค์การมหาชน ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่า มีความไม่เหมาะสม เนื่องจากองค์การที่ใช้อำนาจรัฐเป็นองค์การที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย ฉะนั้น การเป็นองค์การมหาชนซึ่งมีเจตนารมณ์คือ ให้การบริการซึ่งไม่ใช่อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย จึงเสนอให้เป็นส่วนราชการระดับกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

นาวาอากาศเอก สมศักดิ์ ขาวสุวรรณ์ ได้ชี้แจง แนวทางผลักดันหรือเร่งรัดให้ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ได้เข้าสู่การพิจารณาให้ความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังนี้

การตราพระราชบัญญัตินี้ เป็นไปตามกระบวนการตรากฎหมายภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดังนี้

- เมื่อวันที่ ๑๕ พ.ค. ๒๕๖๐ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (สคก.) แจ้งให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจัดรับฟังความคิดเห็น ตามมาตรา ๗๗ ให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน

- ปัจจุบันอยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็นบนเว็บไซต์กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (www.mdes.go.th) และเว็บไซต์ www.lawamendment.go.th เป็นระยะเวลา ๑๕ วัน (๒๔ พ.ค. ๖๐ - ๗ มิ.ย. ๖๐)

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจะสรุปผลการรับฟังความคิดเห็น และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาดำเนินการภายในวันที่ ๒๓ มิ.ย. ๖๐

ข้อดีของการตั้ง กปช. ชั่วคราว	ข้อห่วงใย/ข้อหาหรือ
๑. ทำให้สามารถแยกแยะภารกิจด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจออกจากกันอย่างชัดเจน	๑. กระทรวงมีข้อจำกัดด้านบุคลากร จึงต้องสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อปฏิบัติงานซึ่งต้องใช้เวลาในการประสานและรวบรวมบุคลากร
๒. มีเจ้าภาพที่ชัดเจนในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน	๒. หากสังคมไม่ไว้วางใจ จะทำอะไร เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีผลกระทบในวงกว้าง
๓. ทำให้ประชาชนเข้าใจบทบาทด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์มากขึ้น	๓. หากดำเนินการไปแล้ว สภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่เห็นชอบบางประเด็น จะมีแนวทางจัดการอย่างไร
๔. ทำให้มีหน่วยงานระดับชาติที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์	๔. จะใช้อำนาจใดในการแต่งตั้ง กปช. ชั่วคราว

พลตำรวจตรี พิสิษฐ์ เปาอินทร์ ได้ชี้แจงเกี่ยวกับการตั้งคณะกรรมการ กปช. ชั่วคราว กล่าวคือ กปช. ชั่วคราว อาจมีกรอบการทำงานลักษณะของการกำหนดยุทธศาสตร์ เรื่อง การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ ว่าควรวางกรอบไปในทิศทางใด และวางแนวทางการปฏิบัติโดยอาศัยกฎหมายเท่าที่มีอยู่ เช่น กฎหมายพัฒนาธุรกรรมในการกำหนดความเสี่ยงของหน่วยงาน และให้ไปจัดทำมาตรการเฝ้าระวัง และป้องกันความเสี่ยง โดยคณะกรรมการได้เสนอในรายงานให้ สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการ กปช. ไปพลางก่อน โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมยินดีดำเนินการตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการและจะนำไปปรับในแผนงาน เพื่อให้มีความเหมาะสม

๒. ด้านกลไกบังคับใช้กฎหมาย ได้จัดทำรายงาน จำนวน ๑ เรื่อง คือ “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อออนไลน์” ซึ่งขณะนี้ได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว และอยู่ระหว่างการทำความเข้าใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยคณะกรรมการได้เสนอความเห็นในรายงาน ดังนี้

๑. ปอท. ควรมีการปรับโครงสร้างใหม่ให้สามารถรองรับภารกิจทั่วพื้นที่ราชอาณาจักร โดยคณะกรรมการเสนอในรายงานให้มี ปอท. ส่วนแรกเพื่อเป็นที่เลี้ยงของตำรวจในส่วนภูมิภาค ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติเห็นชอบด้วยแล้ว และส่งเรื่องกลับไปยังรัฐบาล และจำเป็นต้องมีการเพิ่มอัตรากำลังพล โดยเสนอให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจะต้องจัดเตรียมงบประมาณเพื่อใช้สำหรับบริหารจัดการ

๒. ควรมีการแยกหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลสื่อออนไลน์ให้ชัดเจน เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยสำนักป้องกันและปราบปราม (ปท.) รับผิดชอบในการวางกรอบยุทธศาสตร์

กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) รับผิดชอบ ดังนี้

- สืบสวน สอบสวน จับกุม
- ป้องกัน ปราบปราม
- งานเฝ้าระวัง ปิดกั้นเว็บไซต์
- การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ และรู้เท่าทันสื่อ

พลตำรวจตรี ศุภเศรษฐ์ โชคชัย ผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) ชี้แจงว่า บก.ปอท. ได้นำเสนอเรื่องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของ

บก.ปอท. เพื่อไม่ให้เกิดการปฏิบัติงานของ บก.ปอท. เกิดความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานที่ปฏิบัติงานคล้ายกัน และการฝึกอบรมที่ปรากฏในโครงสร้าง บก.ปอท. โหม่นั้นเป็นการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรภายใน และภายนอก บก.ปอท. โดยเน้นการสืบสวน สอบสวน ป้องกัน ปราบปราม ในงานเฉพาะทางในด้าน เทคโนโลยี ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการฯ ไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้ว และสำนักงานตำรวจแห่งชาติพิจารณาแล้ว เห็นด้วยในหลักการที่จะให้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง บก. ปอท. เพื่อให้มีความครอบคลุมในส่วนภูมิภาครวมถึงกรุงเทพมหานคร เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลือ และใช้อำนาจ “พนักงานเจ้าหน้าที่” ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ รวมถึงมีกรอบอำนาจในการทำคดีที่มีความซับซ้อน ให้มีอำนาจในการสืบสวน สอบสวนคดีอาชญากรรมทุกประเภทที่เกิดขึ้นบนสื่อออนไลน์ ส่วนกรอบการดำเนินงานในคดีที่มีความเกี่ยวพันกันในหลายพื้นที่ มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก หรือมีมูลค่าความเสียหายสูงด้วย รวมถึงให้ความรู้หรือพี่เลี้ยงต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ต่างๆ โดย บก.ปอท. ขอให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้สำหรับบริหารจัดการเรื่องกำลังพลที่เพิ่มขึ้น และการจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย

ทั้งนี้ จากที่คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน ได้เสนอตามรายงาน “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อออนไลน์” โดยเสนอให้มีการปรับโครงสร้างของ บก.ปอท. ดังนี้

ส่วนปฏิบัติการ ประกอบด้วย

๑. กองกำกับการ ๑ มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน ปราบปราม คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล
๒. กองกำกับการ ๒ มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน ปราบปราม คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๑ และภาค ๒
๓. กองกำกับการ ๓ มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน ปราบปราม คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๓ และภาค ๔
๔. กองกำกับการ ๔ มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน ปราบปราม คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๕ และภาค ๖
๕. กองกำกับการ ๕ มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน ปราบปราม คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๗ และภาค ๘
๖. กองกำกับการ ๖ มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน ปราบปราม คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๙ และศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ส่วนสนับสนุน ประกอบด้วย

๑. กลุ่มงานสนับสนุนคดีเทคโนโลยี (เทียบเท่ากองกำกับการ)
๒. กลุ่มงานเฝ้าระวัง (เทียบเท่ากองกำกับการ)
๓. กลุ่มงานคดีและกฎหมาย (เทียบเท่ากองกำกับการ)

ส่วนอำนวยการ ประกอบด้วย

๑. ฝ่ายอำนวยการ (เทียบเท่ากองกำกับการ)
๒. ฝ่ายยุทธศาสตร์และการวิจัย พัฒนา (เทียบเท่ากองกำกับการ)

ทั้งนี้ จากการที่คณะกรรมการประสานงาน รวม ๓ ฝ่ายฯ ได้ส่งเรื่องมายังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น โดย บก.ปอท. ได้หารือและขอความเห็นต่อ พล.ต.อ. รุ่งโรจน์ แสงคร้าม รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ โดยมีความเห็นว่าควรที่จะมีการปรับโครงสร้างเพิ่มเติมจากความเห็นตามรายงานของคณะกรรมการฯ ในโครงสร้างของจำนวนกองกำกับการภายในส่วน

ปฏิบัติการ โดยยึดโยงกับกองบัญชาการตำรวจภูธรภาคทั้ง ๙ ภาค (๙ กองกำกับการ) รวมถึงกองบัญชาการตำรวจนครบาล (๑ กองกำกับการ) และให้เพิ่มกองกำกับการปฏิบัติการพิเศษทางเทคโนโลยี (๑ กองกำกับการ) รวมทั้งสิ้น ๑๑ กองกำกับการ เนื่องด้วยพฤติกรรมในการใช้เทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ฐานข้อมูล การสื่อสาร และเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์อื่น) ของประชาชนมีเพิ่มมากขึ้น มีการใช้อย่างเข้มข้น มีการใช้ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศทำให้ส่งผลให้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีมีจำนวนมากขึ้น ชับซ้อนเพิ่มมากยิ่งขึ้น รวมถึงให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล: Thailand ๔.๐ Eastern Economic Corridor นโยบาย Digital Community โครงการอินเทอร์เน็ตหมู่บ้าน จำนวน ๒๔,๗๐๐ หมู่บ้าน E-Commerce E-Health Local E-Government เขตเศรษฐกิจพิเศษ ๑๐ จังหวัด โครงการ Smart City ทั้งนี้ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ได้เห็นชอบตามที่เสนอและได้มีหนังสือตอบกลับไปยังคณะกรรมการประสานงาน รวม ๓ ฝ่ายฯ แล้ว

ข้อสังเกต

๑. การปฏิบัติหน้าที่ของ บก.ปอท. นอกเหนือที่จะเป็นหน่วยปฏิบัติแล้วยังทำหน้าที่เป็นฝ่ายอำนวยการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการกำหนดแผนในการป้องกันปราบปรามคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
๒. ในส่วนกลุ่มงานเฝ้าระวังมีแนวโน้มที่ บก.ปอท. จะทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังทั้งในส่วนของความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และ Cyber Security ซึ่งจะมีศูนย์เฝ้าระวังในอนาคตด้วย
๓. เจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัด บก.ปอท. จะต้องมีความรู้ทางคอมพิวเตอร์ในเชิงลึก เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีมาตรการในการรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ ให้ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรต่อไปในอนาคต

โดยคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นด้วยตามที่ บก.ปอท. นำเสนอ และเห็นด้วยที่จะให้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง บก. ปอท. เพื่อให้มีความครอบคลุมในทุกพื้นที่ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลือ และใช้อำนาจ “พนักงานเจ้าหน้าที่” ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ รวมถึงทำคดีที่มีความซับซ้อน รวมถึงให้ความรู้และอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ต่างๆ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ มอบหมายให้ฝ่ายเลขานุการดำเนินการติดตามความคืบหน้าผลการพิจารณาของคณะกรรมการประสานงาน รวม ๓ ฝ่ายฯ ว่าเป็นประการใดเพื่อที่คณะกรรมการพิจารณาจะดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจะต้องติดตามผลความคืบหน้าอีกทางหนึ่งด้วย

๓. ด้านกิจกรรมเชิงบวก สื่อสร้างสรรค์ ได้จัดทำรายงาน จำนวน ๑ เรื่อง คือ “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะด้านยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนการปฏิรูปการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์” ซึ่งได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการวิสามัญกิจการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ และคณะกรรมการ ปยป. ได้พิจารณาจัดลำดับเป็นวาระเร่งด่วน และเป็นเรื่องที่มีผลกระทบสูงใน ๒๗ วาระที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยคณะกรรมการได้เสนอความเห็นในรายงาน คือ ส่งเสริมการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ให้เป็นยุทธศาสตร์ระดับชาติโดยจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ โดยมีปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นกรรมการ

ทั้งนี้ คณะกรรมการอยู่ระหว่างการพิจารณาศึกษาเพื่อจัดทำรายงานผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปการใช้สื่อ Social Media อย่างมีคุณภาพ สร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นวาระเร่งด่วนและจะเป็นส่วนขยายและต่อยอดในรายงานเรื่อง “ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะด้านยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์” โดยจะมีข้อเสนอแนะและแนวทางการปฏิรูปที่ต้องจัดทำให้แล้วเสร็จในปี ๒๕๖๐ ซึ่งถือเป็น Quick Win โดยคณะกรรมการได้ตระหนักถึงปัญหา

ของ Social Media เช่น ปัญหาจากการใช้ Smart phone ซึ่งผู้ใช้มีความมั่นใจว่าสามารถปิดบังตัวตนได้ เนื่องจากการลงทะเบียนซิมการ์ดยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัญหาคาบเกี่ยวกับ กสทช. ปัญหาไม่มีหลักสูตร Social Media ที่ชัดเจนในสถาบันการศึกษา และการใช้สื่อ Social Media ควรบรรจุให้อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นต้น และเชิญชวนให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ (ช่วงที่ ๒)

ดร. พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้แสดงความเห็นว่า ในมุมมองของตนเห็นว่าหากจะพิจารณาศึกษาเรื่อง Social Media ต้องพิจารณาแบบ Clustering และใช้ E-government มาเป็นตัวช่วยวิเคราะห์ และหาช่องทาง หรือวิธีเข้าถึงคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อทราบตัวตนที่แท้จริง และรู้ทันความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งถือเป็นรอยต่อระหว่างคนสองยุค รวมทั้งปัจจุบันยังไม่มียานวิจัยใด ๆ ที่สนับสนุน บ่งชี้พฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ได้อย่างแท้จริง และชัดเจน ดังนั้น สถาบันการศึกษาต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการทำงานวิจัย เพื่อเป็นตัวชี้วัดให้ทราบถึงพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่อย่างชัดเจน รวมถึงการจัดระเบียบสื่อให้ทำงานอย่างเป็นระบบและเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

ผู้แทนกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) ได้ชี้แจงในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรมเชิงบวก สื่อสร้างสรรค์ที่ บก.ปอท. ดำเนินการในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. แนวทางการกำกับดูแลเพื่อสนับสนุนภารกิจในการปฏิรูปการใช้สื่อ Social media อย่างสร้างสรรค์ โดย บก.ปอท. ได้มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเฝ้าระวังเหตุการณ์ ติดตาม ตรวจสอบ จัดเก็บข้อมูลจาก Social Media และนำข้อมูลที่ได้มาแก้ไขปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๒. มาตรการในการควบคุมการใช้สื่อ Social Media โดย บก.ปอท. ได้มีมาตรการตรวจสอบและประชาสัมพันธ์ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านเกมออนไลน์ เพื่อป้องกันการกระทำผิดทุกรูปแบบ และให้ร้านเกมส์ที่ให้ความร่วมมือทำหน้าที่เป็นเครือข่ายในการประสานงานให้ข่าวและประชาสัมพันธ์ในด้านต่างๆ

๓. แผนงานโครงการ และแนวทางส่งเสริมการใช้สื่อ Social Media โดย บก.ปอท. ได้มีการจัดโครงการ “จำลูกสอนเด็ก” โดยจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจออกบรรยาย ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและรู้เท่าทันภัยต่าง ๆ ที่แฝงมากับเทคโนโลยี ให้กับครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา เด็ก นักเรียน นักศึกษา เพื่อสร้างแนวร่วมในการขยายผลป้องกันกลุ่มเสี่ยงเป็นลักษณะเครือข่ายระวังป้องกันภัยไซเบอร์อย่างสร้างสรรค์ และมีการผลิตสื่อเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การใช้สื่อ Social media อย่างถูกต้องและนำลงในเครือข่าย youtube เพื่อใช้ในการนำเสนอและเข้าใจของเยาวชน

ทั้งนี้ นางสาววิไลลักษณ์ ชูลีวัฒนกุล ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ชี้แจงว่า กระทรวงฯ เป็นผู้แทนในหลายคณะ เช่น กองทุนสื่อสร้างสรรค์ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงวัฒนธรรม และมีความเป็นไปได้หรือไม่ หากกระทรวงฯ จะนำเงินจากกองทุนสื่อสร้างสรรค์มาใช้เพื่อการรณรงค์ ซึ่งอยู่ระหว่างการหารือ

ข้อสังเกต

๑. การจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีการจัดตั้งขึ้นไม่ได้มีการตรวจสอบ เฉพาะมิติด้านอาชญากรรมเพียงด้านเดียว ยังคงมีทั้งในด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีหลายหน่วยงาน

ทำหน้าที่ตรวจสอบ ด้วยเหตุดังกล่าวจะต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง หรือคิดค้นระบบที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและคัดแยกว่าเนื้อหาที่ตรวจสอบพบอยู่ในด้านใด และทำหน้าที่ส่งเรื่องไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้านเพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒. การอบรมการใช้สื่อ Social media อย่างสร้างสรรค์จะต้องมีในทุกช่วงวัย มีใช้เฉพาะเด็กและเยาวชนเท่านั้น โดยต้องจัดทำสื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม รวมถึงต้องมีการจัดอบรมบุคลากรครูให้มีศักยภาพและมือนักความรู้ใน Social media เพื่อที่จะนำมาประยุกต์การสอนในอนาคต

๓. ในการวางแผนยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนการปฏิรูปการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ หน่วยงานภาครัฐมีศักยภาพที่สูงขึ้น เพื่อให้ทันต่อพัฒนาของเทคโนโลยีในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการลงทะเบียน imei ซึ่งได้มีการจัดเก็บไว้ที่ ISP ต่างๆ ในเวลาใช้ Free Wifi ในสถานที่ต่างๆ เพื่อเพิ่มช่องทางในการตรวจสอบอัตลักษณ์ของบุคคล รวมถึงทราบที่มาและรายละเอียดในเวลาที่มีการกระทำความผิด

๔. ควรหาแนวทางที่จะส่งเสริมให้มีการลงทะเบียนผู้ใช้บริการ Social media โดยอาจเป็นการหารือร่วมกับผู้ให้บริการในประเทศไทยเพื่อขอความร่วมมือในการส่งเสริมการตรวจสอบการลงทะเบียนผู้ใช้บริการ โดยเป็นการทำระบบร่วมกับหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เพื่อเป็นการส่งเสริมการเก็บข้อมูลและร่องรอยในทางสืบสวนได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

๕. ด้านการสร้างช่องทางประสานงานกับผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ที่อยู่ในประเทศและต่างประเทศ ได้จัดทำรายงาน จำนวน ๑ เรื่อง คือ เรื่อง ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะการปฏิรูปด้านช่องทางประสานงานกับผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ที่อยู่ในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งได้ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการประสานงาน รวม ๓ ฝ่าย และส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาแล้ว คือ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกระทรวงการคลัง โดยคณะกรรมการได้เสนอความเห็นในรายงานฯ ดังนี้

๑. ให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมสร้างช่องทางประสานงานกับผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ ที่อยู่ในประเทศและต่างประเทศ โดยประสานงานกับผู้ให้บริการรายอื่น เช่น Facebook Line โดยใช้แนวทางเดียวกับที่ปฏิบัติกับ Google

๒. ให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจัดทำระบบปิดกั้น website หรือสื่อออนไลน์ที่ศาลมีคำสั่งให้ปิดกั้นตามระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

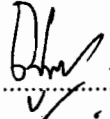
ซึ่งประเด็นการปฏิรูปสื่อออนไลน์ทั้ง ๔ ด้าน ดังกล่าว ล้วนเกี่ยวข้องกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ทั้งสิ้น โดยที่ผ่านมากomitee กรรมการได้ทำงานร่วมกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมาโดยตลอด

ดร. พิเชฐ คุรงค์เวโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การทำงานจำเป็นต้องบูรณาการร่วมกันหลายภาคส่วน การวางแผนให้ครบทุกมิติถือเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การคาดการณ์ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นสิ่งสำคัญ และต้องมีความพร้อม เช่น มีการศึกษา นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ รู้จักวิธีปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน และมองว่า Social Network เป็นส่วนประเด็นที่สำคัญด้วย

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่นๆ
(ไม่มี)

เมื่อคณะอนุกรรมการได้ประชุมกันเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประธานอนุกรรมการ
ได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านและกล่าวปิดการประชุม

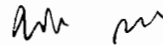
เลิกประชุมเวลา ๑๕.๓๐ นาฬิกา

นางสาวญาณกัญญา นัยบุญแก้ว
วิทยากรชำนาญการ
ผู้จัดบันทึกการประชุม

นายต่อศักดิ์ คุ่มปลั่ง
นิติกรชำนาญการ
ผู้จัดบันทึกการประชุม

นางสาวพัชรี สรวมประจำ
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน
คณะกรรมการการพาณิชย์ และทรัพย์สินทางปัญญา
ผู้ตรวจบันทึกการประชุม

ภาคผนวก ข

บันทึกการประชุมคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์

ในคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

ครั้งที่ ๙๓

วันพุธที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ณ กระทรวงศึกษาธิการ

บันทึกการประชุม
คณะกรรมการวิชาการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์
ในคณะกรรมการวิชาการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการสื่อสารมวลชน
สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
ครั้งที่ ๙๓

วันพุธที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ณ ห้องประชุม ๑ ชั้น ๒ อาคารสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการผู้มาประชุม

๑. พลตำรวจตรี พิสิษฐ์ เปาอินทร์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายเพิ่มพงษ์ เชาวลิต	รองประธานอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นางจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์	อนุกรรมการ
๔. พลตำรวจตรี สาทร สายสมบูรณ์	อนุกรรมการ
๕. นายประยูร สังข์ยุทธ์	อนุกรรมการ
๖. นายพีรพงศ์ ไร่พิงจิตต์	อนุกรรมการ
๗. นายสมญา พัฒนารพันธ์	เลขานุการและอนุกรรมการ
๘. นางสาวฉัตรกร เปาอินทร์	ผู้ช่วยเลขานุการและอนุกรรมการ

คณะกรรมการผู้ไม่มาประชุม

๑. ร้อยเอก ประยุทธ์ เสาวคนธ์	(ลาการประชุม)
๒. พลเอก ภิญโญ แก้วปลั่ง	(ลาการประชุม)
๓. พลเอก พิสุทธิ์ เปาอินทร์	(ลาการประชุม)
๔. พลตำรวจเอก สุรพล ธนโกเศศ	(ลาการประชุม)
๕. พลตรี ยนต์ บุญใส	(ลาการประชุม)
๖. พันตำรวจเอก ญาณพล ยิ่งยืน	(ลาการประชุม)
๗. นายโกเมน พิบูลย์โรจน์	(ลาการประชุม)

ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการผู้มาประชุม

๑. พลตำรวจตรี เกษียร วรศิริ

คณะทำงานติดตามและปฏิรูปด้านการการใช้สื่อ Social Media

- ผศ.ดร. วรชัญ คุรุจิต

ผู้เข้าร่วมประชุม

๑. นางทองทิพย์ โคตรชัยภูมิ	นวค.ชำนาญการพิเศษ
๒. นางสุพิชฌานย์ วงศ์สัมพันธ์ชัย	นักวิชาการศึกษา ปฏิบัติการ
๓. นายทิพพรรณ หน่อนักบุญ	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ
๔. นายบัณฑิต พฤกเศรณี	นักวิชาการคอมพิวเตอร์
๕. นางสาวปรางทิพย์ มังธานี	ผู้ช่วยดำเนินการ สปท. ๐๓๐

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

๖. นายก้องภพพงษ์ วงประเสริฐศิริ
๗. นายวุฒจักร พันธุ์สมบัติ
๘. นางสาวนันทน์ภัส เขียวเกษม

นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

๑. นายบุญส่ง จำปาโพธิ์
๒. นายพีระพล พูลทวี
๓. นายสาโรจน์ ขจรจวนเดียว
๔. นายสินเธาว์ ชัยสวัสดิ์
๕. นายสมประสงค์ สิงห์สุวรรณ
๖. นายณัฐพงษ์ แดงหล้า
๗. นายวัชร เกิดสิน
๘. นายศิริชัย จำเนียรสวัสดิ์
๙. นางสุนันทา พลโภชน
๑๐. นางเรณู สันตโยภาส
๑๑. นางสาวสุคนธ์ทิพย์ ทิพวัฒน์
๑๒. นายศุภลักษณ์ สอนวานิช

รองเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผน
ที่ปรึกษาด้านมาตรฐานอาชีวศึกษาเกษตรกรรม
และประมง
ที่ปรึกษาด้านมาตรฐานอาชีวศึกษาช่างอุตสาหกรรม
ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ
แทน ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษา
และวิชาชีพ
ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนา ส่งเสริมประสานงาน
กิจการนักศึกษาและกิจการพิเศษ
ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและ
กำลังคนอาชีวศึกษา
หัวหน้ากลุ่มงานประชาสัมพันธ์
หัวหน้ากลุ่มงานหลักเกณฑ์และฐานสมรรถนะ
นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
นักวิเคราะห์นโยบายและแผน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑. นางฟาภีนา วงศ์เลขา
๒. นางซินดา ฮาดดา
๓. นายธีร์ ภวังคนันท์

นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ สำนักวิชาการ
ผู้อำนวยการกลุ่มแผนการจัดการศึกษาภาคบังคับ
สำนักงานบริหารงานการศึกษาภาคบังคับ
ผู้อำนวยการศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือ
เด็กนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

๑. นายจรศักดิ์ จิตอารีย์เสถียร
๒. นายเจษฎา วณิปปากร

นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

๑. นายปรีชา ชื่นชนกพิบูล
๒. นายสรารุช กองสุทธิใจ
๓. นายมนตรี คุ้มเกต

ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
รักษาการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสื่อเผยแพร่
ทางการศึกษา
นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

เริ่มประชุมเวลา ๑๐.๑๕ นาฬิกา

เมื่ออนุกรรมการมาครบองค์ประชุมแล้ว ประธานอนุกรรมการได้กล่าวเปิดการประชุม และดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระการประชุม สรุปได้ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานจะแจ้งต่อที่ประชุม

(ไม่มี)

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองบันทึกการประชุม

(ไม่มี)

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องพิจารณา

พิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) ของผู้เรียนในทุกช่วงชั้นการเรียนและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (หน่วยงานในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ)

เนื่องจากการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้โซเชียลมีเดียของเด็กและเยาวชน ในเบื้องต้น นายบุญส่ง จำปาโพธิ์ รองเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กล่าวต้อนรับคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อออนไลน์ ในนามผู้แทนองค์กรทางการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง ๕ องค์กร ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ลำดับต่อมา ประธานอนุกรรมการได้กล่าวถึงปัญหาของการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) ของเยาวชนในปัจจุบัน ซึ่งจะทำอย่างไรให้เยาวชนสามารถรู้เท่าทันโซเชียลมีเดียและไม่ใช้โซเชียลมีเดียไปในทางที่ผิดกฎหมายหรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น และเนื่องจากคณะอนุกรรมการกำลังศึกษาแนวทางการปฏิรูปการใช้สื่อ Social Media อย่างสร้างสรรค์ จึงมีความจำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานของท่านเพื่อนำไปจัดทำรายงานแผนการปฏิรูปในเรื่องนี้ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดจึงขอสอบถามผู้แทนแต่ละหน่วยงานว่ามีแนวความคิดหรือโครงการในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

นางจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์ เลขาธิการกรรมการ กล่าวว่ ในปัจจุบันนี้ปัญหาของการใช้สื่อ Social Media มีระดับความรุนแรงขยายวงกว้างออกไป ดังนั้นถ้าไม่รีบแก้ไขผลกระทบจากปัญหานี้จะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยแผนการปฏิรูปในเรื่องนี้จะแยกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. แผนการปฏิรูปที่ทำทันทีในปี ๒๕๖๐ เช่น การจัดระเบียบการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ กฎหมายที่จำเป็น เป็นต้น แต่สิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินการเร่งด่วนคือการให้ความรู้แก่เด็ก เยาวชน ซึ่งเป็นผู้เรียนในทุกช่วงชั้นการศึกษา

๒. แผนการปฏิรูป ๔ ระยะ แบ่งเป็น ๕ ปี ที่ ๑ ถึง ๕ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี

ดังนั้นหากท่านเห็นว่าเรื่องใดเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการทันทีในการปฏิรูปการใช้สื่อ Social Media อย่างสร้างสรรค์ ในปี ๒๕๖๐ หรือมีปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะอย่างไรก็ขอให้นำเสนอมาได้ จากนั้นได้เชิญแต่ละหน่วยงานได้ให้ข้อมูลเป็นลำดับ ดังนี้

ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กล่าวว่า สิ่งที่ได้ดำเนินการคือ มีหนังสือแจ้งเตือนไปถึงผู้อำนวยการของทุกสถาบันการศึกษาในเรื่องพฤติกรรมการใช้ Facebook และ Line ของนักศึกษา ผู้อำนวยการก็จะมาคุยกับนักศึกษาหน้าเสาธงทุก ๆ เช้า ในเรื่องของการใช้สื่อ Social Media และในตารางเรียนของนักศึกษาอาชีวศึกษาก็จะมีชั่วโมงเรียนเสริมเกี่ยวกับองค์กรวิชาชีพ กิจกรรมชมรมต่าง ๆ

ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะมีการสอดแทรกเนื้อหาของการใช้สื่อ Social Media ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ โดยถ้าเป็นเรื่องดี ๆ สร้างสรรค์สังคมก็จะมีแชร์ต่อ แต่ถ้าเป็นเรื่องไม่ดีก็จะมีแอดมินคอยสอดส่องหากพบภาพหรือเรื่องราวที่ไม่เหมาะสม อันดับแรกก็จะแจ้งไปยังผู้อำนวยการของวิทยาลัยให้ดึงภาพหรือเรื่องราวนั้นออกและให้มาชี้แจง หากนักศึกษาไม่ฟังก็จะตัดออกจากสมาชิกชมรมและแจ้งไปยังนักศึกษาคนอื่น ๆ ไม่ให้รับเด็กคนนั้นเป็นเพื่อน จนกว่าเขาจะปรับพฤติกรรมใหม่ และทางสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาก็มีการจัดการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ซึ่งเป็นรายวิชาที่จะต้องสอนเด็ก ๆ ให้มีจิตสำนึกในการใช้สื่อ Social Media ต่าง ๆ ด้วย ทั้งยังมีการอบรมพัฒนาครูและนักเรียนในการใช้ไอซีที คือ Google Apps For Education ซึ่งใช้ในเรื่องการเรียน การมอบหมายงาน การเรียน Echo V ของเด็กอาชีวะเพื่อการสื่อสารภาษาอังกฤษในวิชาชีพ และการเรียนวิชาชีพในระบบสารสนเทศ ซึ่งปลูกฝังการประกอบวิชาชีพต่าง ๆ แต่ระบบเหล่านี้มีปัญหาทางด้านระบบ Wi-Fi ซึ่งทำให้การเชื่อมต่อข้อมูลเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เด็กไม่ได้รับข้อมูลความรู้ที่ต่อเนื่อง จึงขอฝากทางรัฐบาลให้ช่วยดูแลและสนับสนุนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านี้ด้วย

ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า ได้จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการใช้สื่อ Social Media มาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ โดยให้ครูสร้าง Blog การเรียนการสอนแล้วแชร์เนื้อหาขึ้นทางสไลด์แชร์ Facebook Twitter และยังมีการให้ความรู้ในเรื่องของลิขสิทธิ์ด้วย หลักสูตรของการศึกษาขั้นพื้นฐานยังใช้หลักสูตรปี ๒๕๕๑ ซึ่งขณะนั้นเรื่อง Social Media ต่าง ๆ ยังไม่ได้เป็นที่นิยมเหมือนในปัจจุบัน หลักสูตรการเรียนการสอนจึงอาจยังไม่มีกระบวนเรื่องของการใช้สื่อ Social Media ต่าง ๆ อย่างชัดเจน แต่หากว่าคณะอนุกรรมการนำผลการศึกษาเรื่องนี้ส่งมายังกระทรวงศึกษาธิการก็จะสามารถทำให้กระทรวงศึกษาธิการมีข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยยอมรับว่าการให้เด็กสามารถแยกแยะความถูกต้องของการใช้สื่อ Social Media ต่าง ๆ ได้เป็นสิ่งสำคัญมาก การบรรจุเรื่องนี้ไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการ

ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กล่าวว่า ขณะนี้มีโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (Thailand Cyber University) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับสื่อออนไลน์ซึ่งจะมีหลักสูตรเกี่ยวกับ Digital Literacy คือจะอย่างไรให้นักเรียนมีความรู้เท่าทันสื่อในปัจจุบันโดยหลักสูตรนี้มีผู้เรียนให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น และมีการกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยทั่วไปนำหลักสูตรนี้ไปใช้เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ในเรื่องนี้ เรามีการจัดทำตัวชี้วัดและสถิติการใช้สื่อ Social Media และมีแบบทดสอบการมีความรู้เท่าทันสื่อ Social Media ทั้งในระดับของอาจารย์และนักเรียนนักศึกษา

ผู้แทนจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กล่าวว่า จากข้อมูลการประชุมครั้งที่แล้ว สำนักงาน กศน. ได้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ กศน. ตำบล ๗,๔๒๔ ศูนย์ และติดตั้ง Wi-Fi ๖,๐๐๐ กว่าแห่ง และมีสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (ETV) เป็นของตัวเอง เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมาย มีการนำสื่อ Social Media มาใช้ในการส่งเสริมการรับชมรายการโทรทัศน์ของสถานีผ่านเว็บไซต์ www.etvthai.tv ทั้งโปรแกรม Line และ Facebook มีการจัดทำ QR Code ของสถานี เพื่อให้ผู้สนใจและสมาชิกสามารถเข้าถึงการรับชมรายการจากสถานี ETV ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อ Social Media ส่วนใหญ่เป็นการใช้ในการเรียนการสอน ในปี ๒๕๕๕ ได้มีการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อต่างๆ ในปี ๒๕๖๐ ก็มีแผนการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา รายการ “รู้ทันสื่อ” จำนวน ๒๖ ตอน ตอนละ ๓๐ นาที โดยมีเนื้อหาให้รู้จักวิธีการใช้สื่อ Social Media อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ สำหรับกระบวนการคิดให้มีการใช้สื่อ Social Media ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์นั้น จะต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ต้องสอนให้รู้ถึงโทษตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และต้องสอนให้มีวิจารณญาณเกี่ยวกับการใช้สื่อ Social Media อย่างถูกต้อง

ซึ่งในสัปดาห์ที่ผ่านมาสำนักงาน กศน. ได้มีการอบรมครูทั่วประเทศเพื่อให้เป็นผู้ที่ถ่ายทอดแนวทางการใช้สื่อ Social Media อย่างถูกต้องแก่เด็กนักเรียนด้วย

จากข้อห่วงใยของประธานอนุกรรมการในเรื่องการศึกษาภาคเอกชนของโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวเพิ่มเติมว่า ตอนนี้กำลังยกร่างหลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อให้เป็นหลักสูตรกลางของกระทรวงศึกษาธิการที่ใช้ร่วมกัน คาดว่าจะประกาศใช้ภายในเดือนธันวาคม ปี ๒๕๖๐ นี้ ซึ่งคิดว่าจะช่วยลดปัญหาการจัดการศึกษาไปตามอัตลักษณ์ของการศึกษาภาคเอกชนของโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

ผู้แทนจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า การใช้สื่อ Social Media ของเยาวชนก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด การตั้งครรภก่อนวัยอันควร ปัญหาทางเพศต่าง ๆ ซึ่งสำนักงานปลัดฯ ได้ดำเนินการอบรมและจัดทำคู่มือเรื่องความปลอดภัยเกี่ยวกับสุขศึกษา ยาเสพติด สื่อ Social Media จะทำให้คู่มือเหล่านั้นขยายผลไปได้มากขึ้น แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด เนื่องจากติดปัญหาหลายอย่าง เช่น เรื่องงบประมาณ เป็นต้น

ประธานอนุกรรมการ สอบถามผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ว่า มีความร่วมมือกับบริษัทผู้ให้บริการแอปพลิเคชัน เช่น Facebook, Line ในการจัดทำโครงการการใช้สื่อ Social Media อย่างสร้างสรรค์บ้างหรือไม่

ผู้แทนจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กล่าวว่า ในขณะนี้กระทรวงฯ มีการตั้งคณะอนุกรรมการด้านบูรณาการไอซีที ซึ่งจะทำหน้าที่บูรณาการทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับไอซีที ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน บุคลากร เนื้อหาวิชาการ เพื่อให้มีการบูรณาการไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละหน่วยงานในกระทรวงฯ และขอเสนอว่าในการขับเคลื่อนเรื่องนี้จะต้องคำนึงถึงการบริหารจัดการด้วย เนื่องจากเรื่องของ Social Media มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมาก จึงเสนอให้มีโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยอาจกำหนดตำแหน่งเป็นระดับหัวหน้าฝ่ายกิจการเรื่อง Social Media โดยเฉพาะ ในลักษณะช่วยเหลือการทำงานของ CEO เพื่อให้มีการกำกับดูแลนโยบายในเรื่องนี้อย่างชัดเจน ในส่วนของกิจกรรมควรดำเนินงานในลักษณะการสร้างชุมชนเพื่อให้ความรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และอาจมีการผลิตสื่อเพื่อเป็น Guideline สำหรับนักเรียนนักศึกษาหรือบุคลากรที่ทำงานด้าน Social Media เกี่ยวกับกฎหมายคอมพิวเตอร์ ประโยชน์และโทษของ Social Media การใช้วิจารณญาณในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก Social Media ข้อควรระมัดระวังในการใช้สื่อ Social Media กฎ กติกา มารยาทในการใช้สื่อ Social Media ด้วย

ประธานอนุกรรมการ กล่าวว่า ประการแรกที่สำคัญในการปฏิรูปการใช้สื่อ Social Media อย่างสร้างสรรค์ คือ การสร้างจิตสำนึกในการใช้สื่อ Social Media กับเด็กและเยาวชน ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการจัดระเบียบการใช้สื่อ Social Media เช่น การลงทะเบียนซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่ การระบุตัวตนผู้ใช้บริการสื่อ Social Media ต่าง ๆ ซึ่งหากดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้ก็จะทำให้ปัญหาการกระทำผิดต่าง ๆ ลดน้อยลงหรือไม่มีเลย

ผศ.ดร. วรชัย คุรุจิต คณะทำงานติดตามและปฏิรูปด้านการการใช้สื่อ Social Media กล่าวว่า ปัญหาการใช้สื่อ Social Media เกิดจากการไม่มีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไม่มีจิตสำนึกในการใช้ ไม่ใช้สื่ออย่างมีจรรยาบรรณ และไม่ทราบข้อกำหนด จึงขอสอบถามว่ามีการเสริมสร้างในเรื่องเหล่านี้อย่างไรบ้าง และจะทำอย่างไรให้วิชาความรู้เท่าทันสื่อเข้าไปอยู่รวมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ทั้งจะทำอย่างไรให้มีผลบังคับใช้ได้จริงๆ

ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกของเด็กตั้งแต่ในชั้นอนุบาลด้วย

ประธานอนุกรรมการ สอบถามว่า กระทรวงฯ มีนโยบายห้ามเด็กใช้โทรศัพท์มือถือในห้องเรียนหรือไม่ เพราะการเสริมสร้างวินัยให้กับเด็กเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า วิธีห้ามเด็กใช้โทรศัพท์มือถือในห้องเรียนนั้นใช้ไม่ได้แล้วในปัจจุบัน เพราะแม้จะห้ามในห้องเรียน แต่ตามสถานที่อื่นๆ เด็กก็สามารถใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อเข้าถึงสื่อ Social Media กันอย่างแพร่หลายอยู่แล้ว สิ่งสำคัญจึงควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกของเด็กมากกว่า

ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กล่าวว่า ในด้านบริษัทผู้ให้บริการแอปพลิเคชัน เช่น Facebook, Line มีสำนักงานอยู่ต่างประเทศ ซึ่งเราไม่สามารถควบคุมได้ จึงเป็นไปได้หรือไม่ที่จะให้ผู้ให้บริการเหล่านั้นมาตั้งสำนักงานในประเทศไทย เพื่อควบคุมเนื้อหาที่มีความเสี่ยงไม่ให้ออกไปนอกประเทศ และในส่วนผู้รับบริการ ควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกของเด็ก ซึ่งต้องมีจุดเริ่มต้นจากสมาชิกในครอบครัวของเด็กก่อน

นางจุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์ อนุกรรมการ กล่าวว่า ควรจะมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและควรให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้วย และระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการควรมีการบูรณาการงานกันเป็น Master Plan แล้วดำเนินการเป็น Action Plan เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และในการเรียนการสอนของครูอาจารย์แต่ละวิชาควรมีการสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้สื่อ Social Media อย่างถูกต้องสร้างสรรค์ครั้งละประมาณ ๓ - ๕ นาที เพื่อกระตุ้นให้เด็กมีความตระหนักรู้ในเรื่องนี้มากขึ้น

นายเพิ่มพงษ์ เชาวลิต รองประธานอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า สิ่งของเด็กและเยาวชนยังไม่มีความรู้คือ ในเรื่องของกฎหมาย ดังนั้นหากกระทรวงศึกษามีแนวทางในการให้ความรู้ในเรื่องนี้ ในหลักสูตรการศึกษา ก็จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนมาก

ประธานอนุกรรมการ ได้กล่าวสรุปว่า คณะกรรมการได้มีการศึกษาในเรื่องผู้ให้บริการแอปพลิเคชัน เช่น Facebook, Line ที่มีสำนักงานอยู่ในต่างประเทศในด้านมาตรการการควบคุมและกำกับดูแล และได้นำเสนอรายงานต่อรัฐบาลแล้ว ดังนั้น การมารับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทั้ง ๕ แห่ง ในวันนี้ ได้บทสรุปที่คณะกรรมการจะต้องนำไปเป็นประเด็นขับเคลื่อนในการปฏิรูปสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน ๓ ประเด็น คือ

๑. การสร้างวินัย
๒. การให้ความรู้
๓. การสร้างความตระหนักรู้ในการใช้สื่อ Social Media อย่างสร้างสรรค์ให้กับเด็ก

และเยาวชน

ในส่วนแผนงานโครงการต่างๆ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของกระทรวงฯ ในเรื่องนี้ขอให้นำส่งเป็นเอกสารให้กับคณะอนุกรรมการภายในวันพฤหัสบดีที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐ ด้วย

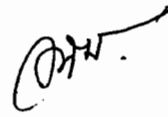
รองเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กล่าวว่า ขอให้นำสิ่งที่ได้จากการประชุมในวันนี้ไปบูรณาการร่วมกันเพื่อประโยชน์แก่ภารกิจของกระทรวงฯ ต่อไป ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ให้การศึกษแก่เยาวชนของชาติ ในนามของเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและผู้เข้าร่วม ขอขอบคุณทุกท่านที่เดินทางมาให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ประธานอนุกรรมการ กล่าวขอบคุณรองเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงฯ ที่ได้ให้ข้อมูลแก่ทางคณะอนุกรรมการ ซึ่งคณะอนุกรรมการจะนำข้อมูลที่ได้รับนี้ไปขับเคลื่อนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต่อไป

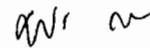
ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่นๆ
(ไม่มี)

เมื่อคณะอนุกรรมการได้ประชุมกันเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประธานอนุกรรมการ
ได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านและกล่าวปิดการประชุม

เลิกประชุมเวลา ๑๑.๓๐ นาฬิกา

.....
นายวิสมัญญา ทูลโธสงค์
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
ผู้จัดบันทึกการประชุม

.....
นางสาวพัชรี สรรวมประคำ
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน
คณะกรรมการการพาณิชย์ และทรัพย์สินทางปัญญา
ผู้ตรวจบันทึกการประชุม

ภาคผนวก ค

ข้อเสนอเรื่อง

“การพัฒนากฎหมายปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในสื่อออนไลน์”

(Children Online Privacy and Protection Act : Coppa Acts)

โดย

นายราม เชื้อสถาปนศิริ

ข้อเสนอเรื่อง
“การพัฒนากฎหมายปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในสื่อออนไลน์”
(Children Online Privacy and Protection Act : Coppa Act)
ธาม เชื้อสถาปนศิริ

๑. สถานการณ์ปัญหาและการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์¹

๑.๑ สถานการณ์ปัญหา

ประเทศไทย เด็กและเยาวชนใช้เวลาอยู่กับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้นจนขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง รวมถึงมีแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีไปในทางที่ไม่เหมาะสมเพิ่มมากขึ้น สำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ช่วงระยะเวลา ๕ ปี เปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๔ และ พ.ศ. ๒๕๕๘ ประชากรอายุ ๖ ปีขึ้นไป ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น โดยเมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มอายุต่าง ๆ เปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๔ กับ พ.ศ. ๒๕๕๘ พบว่ากลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ปี มีสัดส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตสูงสุดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๑.๙ เป็นร้อยละ ๗๖.๘ รองลงมาคือกลุ่มอายุ ๖ - ๑๔ ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๘.๓ เป็นร้อยละ ๕๘ จึงเห็นได้ว่าการใช้อินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน

ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา คือ ประชากรไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน มีการใช้อินเทอร์เน็ตที่มากเกินไปจนทำให้เกิดผลกระทบต่อการศึกษา สภาพสังคม ทำให้เสียเวลา เสียสุขภาพ ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับคนในครอบครัว เพื่อนฝูง และหน้าที่การงาน บางคนมีอาการหนักเช่นเดียวกับ ดิทยา เสพติด เรียกว่า ภาวะติดอินเทอร์เน็ต (Internet Addiction Disorder หรือ IAD) ซึ่งเป็นปัญหาทางพฤติกรรมและจิตใจ

จากข้อมูลผลสำรวจสุขภาพเด็กไทยวัย ๖ - ๒๕ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ พบว่าปัญหาการติดเกมเป็น ๑ ใน ๓ ของปัญหาใหญ่ในสังคมไทยที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจสูงมาก โดยพบว่า เด็กแต่ละคนมีค่าใช้จ่ายในการเล่นเกมส์ ๑,๑๖๐ บาทต่อเดือน และจากผลสำรวจของสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต พบว่า พ.ศ. ๒๕๕๖ มีเด็กติดเกมมากถึง ๒.๗ ล้านคน จากจำนวนเด็ก ๑๘ ล้านคน จึงถือได้ว่าปัญหาเด็กติดเกมในปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นวิกฤติและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกปี

นอกจากนี้รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยในปี ๒๕๕๘ โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) หรือ ETDA พบว่า ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียของคนไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกิจกรรมที่มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่อันดับ ๑ ได้แก่ การใช้บริการโซเชียลเน็ตเวิร์ก เช่น เฟซบุ๊ก ซึ่งมีผู้ใช้ประมาณ ๓๕ ล้านบัญชี รวมถึงอินสตาแกรม และไลน์ คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๘๒.๗ อันดับ ๒ คือ ใช้ในการสืบค้นข้อมูล คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๖ และอันดับ ๓ คือ การใช้ติดตามข่าวสารในรูปแบบหนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๒

¹ จาก ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔ กรมกิจการเด็กและเยาวชน

องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือยูนิเซฟ ได้มีการศึกษา เรื่อง UNICEF/IPSOS Global Youth Poll สํารวจเด็ก อายุ ๑๘ ปี จาก ๒๕ ประเทศ จำนวนประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน โดยเป็นเด็กในประเทศไทย จำนวน ๔๐๐ คน มีข้อค้นพบสำคัญจากผู้ตอบแบบสอบถามในประเทศไทยดังนี้

- ร้อยละ ๘๕ ของผู้ตอบแบบสำรวจเชื่อว่าเด็ก วัยรุ่น และเยาวชน กำลังเผชิญกับอันตรายจากภัยคุกคามทางเพศหรือการแสวงประโยชน์บนโลกออนไลน์
- ร้อยละ ๕๗ เชื่อว่าเพื่อน ๆ ของตนเอง มีพฤติกรรมเสี่ยงบนโลกออนไลน์ แต่ร้อยละ ๙๐ เชื่อว่าภัยเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นกับตน
- ร้อยละ ๙๔ เชื่อว่า ตนเองรู้ว่าจะหลีกเลี่ยงภัยหรือความเสี่ยงบนโลกออนไลน์นี้ได้อย่างไร
- ร้อยละ ๙๔ มีความเห็นว่า การรักษาความมั่นคงปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวบนโลกออนไลน์นั้นสำคัญ

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสื่อออนไลน์มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันของมนุษย์ วัยเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มการใช้สื่อออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในยุคสื่อออนไลน์ที่มีความซับซ้อนและยากต่อการควบคุม ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ มีทักษะในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และเลือกใช้สื่อจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน และเป็น การปกป้องเด็กและเยาวชนจากภัยอันตรายที่แฝงมากับสื่อและเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ ๆ

๑.๒ การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหามา

ประเทศไทยมีการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหามาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ดังนี้

๑.๒.๑ ด้านการพัฒนากฎหมาย นโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการของรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์

พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๘ มีวัตถุประสงค์ เพื่อรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนโดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และครอบครัวมีทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ เฝ้าระวังสื่อที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ สามารถใช้สื่อในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย อบรม พัฒนาองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมด้านสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่งเสริมบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรสาธารณะประโยชน์ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสื่อให้มีการผลิตและพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และดำเนินการส่งเสริมให้มีสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ ที่ทำให้ระบบคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำงานตามคำสั่งที่กำหนดไว้หรือทำให้การทำงานผิดพลาดไปจากคำสั่งที่กำหนดหรือใช้วิธีการใด ๆ เข้าล่วงรู้ข้อมูล แก้ไข หรือทำลายข้อมูลของบุคคลอื่นในระบบคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ หรือใช้ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อ

เผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จหรือมีลักษณะลามกอนาจาร ก่อให้เกิดความเสียหาย กระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดแนวทางและวิธีการในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมีหลักการในการพัฒนาเด็กและเยาวชนรวมทั้งแก้ไขปัญหาที่อาจมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก ซึ่งเด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะเด็กพิการ เด็กที่มีข้อจำกัดทางการเรียนรู้ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีสิทธิได้รับการศึกษาที่รัฐจัดให้เป็นพิเศษที่เหมาะสมกับลักษณะเด็กประเภทนั้น ๆ มีสิทธิได้รับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานสูงสุด มีสิทธิในการเล่น มีเวลาพักผ่อน และเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นทางนันทนาการที่เหมาะสมตามวัย และมีส่วนร่วมอย่างเสรีในทางวัฒนธรรมและศิลปะ

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๕๖ มุ่งให้ความคุ้มครองแก่เด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงการสงเคราะห์ การคุ้มครองสวัสดิภาพ การพัฒนาและฟื้นฟู โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และขณะนี้ได้มีการยกย่องพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. เพื่อกำหนดขั้นตอนและปรับปรุงวิธีการปฏิบัติต่อเด็กให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันมิให้เด็กถูกทารุณกรรม ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตลอดจนปรับปรุงวิธีการส่งเสริมความร่วมมือในการคุ้มครองเด็กระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยคณะกรรมการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์แห่งชาติ ได้กำหนดกลไกการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรมและบรรลุเป้าหมาย ตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ จำนวน ๓ คณะ ภายใต้อคณะกรรมการฯ ได้แก่ ๑) คณะอนุกรรมการจัดทำและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ๒) คณะอนุกรรมการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อไม่เหมาะสม และ ๓) คณะอนุกรรมการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์จังหวัด

กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๕) ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาภายใต้การเคลื่อนไหวของกระแสวัฒนธรรมโลกอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทยให้เป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของประเทศ มีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา มีความเป็นสากล มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล อาทิ การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศและปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ถึงประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคมเพื่อเร่งกระจายโอกาสการพัฒนาและสร้างความมั่นคงทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำไปสู่สังคมที่เสมอภาคและเป็นธรรม กรอบแนวคิดที่ให้ความสำคัญ อาทิ การพัฒนาสื่อสารมวลชนให้เป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิด

สร้างสรรค์ ทั้งนี้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้ตั้งเป้าหมายหลักประการหนึ่งคือ คนไทยที่มีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีความเป็นพลเมืองต้นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ โดยยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ กล่าวถึงสภาวะของการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยผ่านสังคมยุคดิจิทัล คนไทยจำนวนไม่น้อยซึ่งรวมถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาในระยะ ๕ ปีนี้จึงต้องให้ความสำคัญต่อการวางรากฐานการพัฒนาคนตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยให้มีทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิตเพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ มีทักษะความรู้ และความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ที่รวดเร็วบนพื้นฐานของสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ได้กำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายที่ ๓ คนไทย มีการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัดที่ ๓.๒ การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการอ่านหาความรู้เพิ่มขึ้น แนวทางการพัฒนาได้แก่ การส่งเสริมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์สร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาท สิทธิ และหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี

แผนแม่บทกิจการโทรคมนาคม ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) มุ่งพัฒนากิจการโทรคมนาคม ลดช่องว่างการเข้าถึงเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เพิ่มความตระหนักรู้ถึงสิทธิ รวมถึงพัฒนาระบบและกลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม ให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นธรรม

มติสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ประเด็น “การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน” มีจำนวน ๓ ประเด็น ประกอบด้วย ๑) การพัฒนานโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการของรัฐ ๒) การพัฒนากลไกและเครือข่ายเพื่อการปกป้องเด็กและเยาวชนจากสื่อออนไลน์ และ ๓) การสร้างภูมิคุ้มกันด้านสื่อออนไลน์ให้แก่คนในสังคม

มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๕ วาระที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๕๕) ได้เสนอเรื่องการจัดการสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ๒๔ ชั่วโมง : กรณีเด็กไทยกับไอที ได้มีการเสนอให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมเป็นเจ้าภาพในการดำเนินการพัฒนาการใช้สื่อไอทีอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ในเด็ก เยาวชน และครอบครัว ให้ครอบคลุมทุกระดับ และมีข้อเสนอที่สำคัญให้มีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ทันสมัย และให้มีกลไกติดตามนโยบายในด้านเด็กไทยกับไอที โดยในปัจจุบันคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อติดตาม หนุนเสริม และพัฒนาแนวทางการดำเนินงานร่วมกับของหน่วยงานต่าง ๆ

นายกรัฐมนตรีได้มีข้อสั่งการเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘ มอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกันกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตในทางที่ไม่เป็นประโยชน์และก่อปัญหาต่อพฤติกรรมและคุณภาพในการเรียนรู้ของเด็ก เช่น การติดเกมออนไลน์ การเข้าถึงสื่อที่ไม่เหมาะสม จนอาจส่งผลให้เป็นปัญหาสังคมได้

๑.๒.๒ ด้านกลไกและเครือข่าย มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ เช่น

- บัณฑิตความร่วมมือสร้างเครือข่ายอาสาสมัครลูกเสือบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Cyber Scout) โดย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ร่วมกับสถานศึกษา

- การสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันแก้ไขปัญหาเด็กติดเกม (www.healthygamer.net) เพื่อเป็นแหล่งความรู้เพื่อประเมินและป้องกันการติดเกมการดูแลบุตรหลาน โดยกระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล
- การพัฒนาศักยภาพครูแกนนำในการใช้สื่อไอซีทีอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยกระทรวงศึกษาธิการ มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- การพัฒนาแกนนำครูและนักเรียนรู้เท่าทันสื่อไอซีที โดย สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย
- การพัฒนาเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหน่วยงานภาครัฐในการป้องกันและลดผลกระทบจากการพนันผ่านช่องทางออนไลน์ต่อเด็กและเยาวชน โดยศูนย์ข้อมูลนโยบายสาธารณะการลดปัญหาจากการพนัน มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
- เครือข่ายเยาวชนคุ้มครองผู้บริโภคด้านกิจการโทรคมนาคม โดยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน โดย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
- ศูนย์ปฏิบัติการสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์แห่งชาติ ๑๗๖๕ สายด่วนวัฒนธรรมโดยกระทรวงวัฒนธรรม
- มีการรับแจ้งเว็บไซต์ที่เป็นอันตรายและผิดกฎหมาย ทั้งเนื้อหาภาพลามกและการละเมิดเด็ก การค้ำมนุษย์ สื่อกอนาจารและการพนันออนไลน์ ซึ่งมีการดำเนินการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น เว็บไซต์ไทยฮอตไลน์ (www.thaihotline.org) โดยมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทยฮอตไลน์ ของกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น

โดยสรุป ประเทศไทยมีการดำเนินงานส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ ทั้งด้านการออกกฎหมาย นโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ การดำเนินโครงการ/กิจกรรม เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานเน้นเฉพาะเป้าหมายของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กร ยังไม่มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน อีกทั้งกฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันไม่ครอบคลุมความผิดบางประการ เช่น การเข้าถึงเนื้อหาการพนันออนไลน์ การกลั่นแกล้งกันทางออนไลน์ (Cyber Bullying) การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก เป็นต้น

นอกจากนี้พบว่าประเทศไทยยังไม่มีความก้าวหน้าในการดำเนินมาตรการตามบัญญัติของกฎหมาย เช่น มาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ มาตรการป้องกันและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์อย่างปลอดภัย แนวปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการในการผลิตรายการและสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งงานวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสื่อออนไลน์กับเด็กและเยาวชนมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นการสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ไม่ได้มีการศึกษาวิจัยผลกระทบจาก

การใช้สื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนตามช่วงวัย แม้ว่าหลายหน่วยงานจะมีการจัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ และการพัฒนาศักยภาพแก่เด็กและเยาวชนและบุคคลแวดล้อมเด็กและเยาวชน แต่ยังไม่สามารถจัดทำโครงการรณรงค์ทางสังคม การพัฒนาองค์ความรู้ หลักสูตร และการฝึกอบรมสำหรับผู้เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบและขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัว โรงเรียน และชุมชนซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่อยู่ใกล้กับเด็กและเยาวชนมากที่สุด

๑.๓ กฎหมายและกลไกในการส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ในระดับนานาชาติ

การป้องกันในต่างประเทศ มีการนำเนื้อหาที่ผิดกฎหมายและเป็นอันตรายออกจากระบบ เช่น ภาพลามกอนาจารเด็ก เนื้อหาที่เป็นการละเมิดทางเพศเด็กในประเทศไทยมีไทยฮอตไลน์ (Thai Hot line) โดยมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย ทำงานร่วมกับเครือข่ายฮอตไลน์ INHOPE ซึ่งประกอบด้วย Internet Hotline ๕๑ Hotline จาก ๔๕ ประเทศทั่วโลก ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลาน้อยกว่า ๓ วันในการนำภาพออกจากอินเทอร์เน็ต โดยมีการประสานงานกับตำรวจ เจ้าหน้าที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และผู้ประกอบการ เพื่อดำเนินการดังกล่าว นอกจากนี้ ในส่วนของพ่อแม่ผู้ปกครอง มีโปรแกรมซอฟต์แวร์และแอปพลิเคชันป้องกันการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายหรือเป็นอันตรายต่อเด็ก (Parental Control) และยังสามารถจำกัดเวลาและติดตามการใช้งานอินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนได้

ในส่วนของประเทศไทย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้แจกแจงและอบรมพ่อแม่ผู้ปกครองในการใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์และแอปพลิเคชันดังกล่าว แต่เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ขาดทักษะพื้นฐานและความรู้ความเข้าใจ เมื่ออบรมแล้วก็ไม่สามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันภาครัฐก็ไม่ได้มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนการดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง ดังนั้น การแก้ไขกฎหมายหรือมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้ประกอบการลงทุนในการพัฒนาระบบซอฟต์แวร์หรือเครื่องมือสำหรับผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานที่ใช้งานอินเทอร์เน็ต จะช่วยปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ได้เช่นเดียวกับในต่างประเทศ

นอกจากนี้ เมื่อปี ๒๕๕๘ ประเทศไทยมีการแก้ไขกฎหมายอาญาเรื่องการครอบครองสื่อลามกเด็กให้เป็นความผิด ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการลงโทษผู้กระทำผิด และทำให้ผู้ประกอบการนำภาพออกจากระบบโดยเร็ว ทั้งนี้หากเป็นภาพที่อยู่ในต่างประเทศ จะมีการปิดกั้น (Block) เพื่อไม่ให้เข้าถึงภาพ โดยผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (Internet Service Provider หรือ ISP) จะต้องได้รับคำสั่งจากศาลให้ดำเนินการ ดังนั้นหากมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองเด็กจากการเข้าถึงสื่อลามกอนาจาร โดยกำหนดให้เป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนกว่าสื่อลามกผู้ใหญ่และเนื้อหาที่ผิดกฎหมายและเป็นอันตรายอื่น ๆ จะทำให้เจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันการดำเนินการเรื่องนี้ใช้เวลาประมาณ ๑ เดือนหรือมากกว่านั้น ซึ่งไม่ทันการณ์

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อ ๑๒ - ๑๖ คำนึงถึงสิทธิของเด็กซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติตามอนุสัญญา ดังนี้ ข้อ ๑๒ เด็กมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในทุกเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือโดยผ่านผู้แทนได้ ข้อ ๑๓ เด็กมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก แสวงหา ได้รับ หรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็น

ทุกลักษณะ ไม่ว่าจะโดยวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือการตีพิมพ์ หรือผ่านสื่อใด ข้อ ๑๔ เด็กต้องมีเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม ศาสนา และความเชื่อของตน ข้อ ๑๕ เด็กมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการสมาคมและการชุมนุมอย่างสงบ และข้อ ๑๖ เด็กจะไม่ถูกแทรกแซงในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว บ้าน หรือหนังสือโต้ตอบ รวมทั้งการกระทำโดยมิชอบต่อเกียรติและชื่อเสียง

แผนปฏิบัติการภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อเด็ก พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๘ (ASEAN Regional Plan of Action on the Elimination of Violence against Children - ASEAN RPA on EVAC) ให้มีประกาศใช้ และ/หรือ แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อระบอบาชญากรรมออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อเด็ก โดยมีบทบัญญัติเพื่อประกันความปลอดภัยของเด็กและการคุ้มครอง การกำหนดบทลงโทษที่เพียงพอแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะกระทำความผิดจากสถานที่ใด และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ นอกจากนี้ต้องพัฒนามาตรการเชิงป้องกันความรุนแรงในโลกออนไลน์

การประชุมคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ สมัยที่ ๓๑ ระหว่างวันที่ ๔ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ กรุงเจนีวา สมาพันธรัฐสวิส หัวข้อผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อการแสวงประโยชน์ทางเพศจากเด็ก (Information and Communication Technology and Child Sexual Exploitation) ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและบังคับใช้กฎหมายด้านการตรวจสอบและการดำเนินคดีการแสวงประโยชน์ทางเพศและการล่วงละเมิดเด็กผ่านสื่อออนไลน์ การเสริมสร้างศักยภาพแก่เด็กให้รู้เท่าทันสื่อ การส่งเสริมบทบาทพ่อแม่ผู้ปกครองในการเฝ้าระวังภัยจากสื่อออนไลน์ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันและคุ้มครองเด็ก ตลอดจนการสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ผู้ประกอบการสื่อและผู้ให้บริการเนื้อหา

ทั้งนี้ผลการหารือระหว่างประเทศสมาชิกสหประชาชาติกับผู้แทนพิเศษและผู้เสนอรายงานพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติ มีข้อเสนอที่สำคัญ ดังนี้

๑) การเรียกร้องให้เกิด “วาระดิจิทัลที่ปลอดภัยและมีประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก” ตลอดจนการนำเสนอสถานการณ์ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถือเป็นช่องทางสำหรับเด็กในการเข้าถึงแหล่งความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ แต่อาจเป็นจุดเชื่อมต่อกับสื่อที่มีความรุนแรง การละเมิดและการแสวงประโยชน์ทางเพศออนไลน์ รวมถึงการกลั่นแกล้งกันทางออนไลน์ (Cyber Bullying)

๒) การออกกฎหมายเพื่อห้ามการกลั่นแกล้งกันทางออนไลน์ควบคู่กับการออกมาตรการด้านความตระหนักรู้ การศึกษา การรณรงค์ การพัฒนากลไกการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ และการพัฒนาศักยภาพนักวิชาชีพที่ทำงานกับเด็ก

๓) การสร้างความตระหนักรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของลูกและสามารถป้องกันภัยให้แก่ลูกได้

แผนปฏิบัติการภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อเด็ก พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๘ (ASEAN Regional Plan of Action on the Elimination of Violence against Children - ASEAN RPA on EVAC) ในด้านมาตรการกฎหมาย การดำเนินคดี และกระบวนการยุติธรรม กำหนดว่าประเทศในภูมิภาคอาเซียนควรดำเนินการระดับชาติ ให้มีประกาศใช้ และ/หรือ แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อระบอบาชญากรรมออนไลน์

ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อเด็ก โดยมีบทบัญญัติเพื่อประกันความปลอดภัยของเด็กและการคุ้มครอง การกำหนดบทลงโทษที่เพียงพอแก่ผู้กระทำผิดไม่ว่าจะกระทำผิดจากสถานที่ใด และส่งเสริมความร่วมมือ ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ต้องพัฒนามาตรการเชิงป้องกันความรุนแรงในโลกออนไลน์ เช่น การรังแกและการ แสวงประโยชน์ทางเพศ และประกันว่ามาตรการเหล่านี้ครอบคลุมทุกบริบท รวมถึงบ้าน โรงเรียน ชุมชน และ ภาคธุรกิจ

การกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายด้านบวกเพื่อจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญ ต่อการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชน และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่เรียกว่า Clean Service มากขึ้น ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากและเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่รัฐบาลไทยควรเร่งดำเนินการ เช่น กรณีโรงเรียน จะซื้อบริการอินเทอร์เน็ต ผู้ประกอบการควรต้องจัดบริการอินเทอร์เน็ตที่ปลอดภัย มีการกรองข้อมูล (Filter) ที่ผิดกฎหมายและเป็นอันตรายออกก่อนที่เด็กและเยาวชนจะเข้าถึงได้ ซึ่งจะช่วยลดภาระของสถานศึกษา มาตรการภาษี ค่าธรรมเนียมการต่อใบอนุญาตของผู้ประกอบการ หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริม กำกับดูแล และให้ใบอนุญาตแก่ผู้ประกอบการในประเทศไทย สามารถดำเนินมาตรการดังกล่าวได้เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์

ปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของเด็ก บนอินเทอร์เน็ต (Children Online Protection and Privacy) หรือกฎหมายปกป้องคุ้มครองเด็ก ออนไลน์ ที่ครอบคลุมถึงการแสวงประโยชน์จากเด็ก (Child Exploitation) และการ กลั่นแกล้งกันทาง ออนไลน์ (Cyber Bullying) เป็นการเฉพาะ หากมีการศึกษาทบทวนเพื่อปรับปรุงกฎหมายและการบังคับ ใช้ก็จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ความสำคัญของ การออกกฎหมายปกป้องคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชน (COPPA ไทย)

วิทยานิพนธ์ ของ “พินดา พูลสวัสดิ์” (๒๕๕๖). เรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต” ได้ศึกษาถึง สภาพปัญหาปัจจุบันกฎหมายของประเทศไทย ว่ายังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งในส่วนนิยามความหมายต่างๆ ประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่สามารถจัดเก็บได้รวมถึงความรับผิดชอบของผู้จัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กก็ไม่มีปรากฏอย่างชัดเจน ในขณะที่บางประเทศ อาทิเช่น สหรัฐอเมริกามีการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ตโดยตรง คือ กฎหมายคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเด็กบนเว็บไซต์ปี ค.ศ. ๑๙๙๘ (Child Online Privacy Protection Act of ๑๙๙๘) หรือ COPPA ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของเด็กที่อายุไม่เกิน ๑๓ ปี จากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต²

โดยกฎหมายฉบับนี้มุ่งควบคุมบุคคลที่เป็นผู้ประกอบการอินเทอร์เน็ตซึ่งประกอบธุรกิจให้บริการออนไลน์หรือเป็นผู้ควบคุมเว็บไซต์ซึ่งมีเด็กเข้าใช้บริการ ซึ่งรู้อยู่แล้วว่าข้อมูลส่วนบุคคลที่ตนจัดเก็บเป็นข้อมูลส่วนบุคคลมาจากเด็ก จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายฉบับนี้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ซึ่งกฎหมายนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บ การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลจากเด็กผ่านทางเว็บไซต์หรือบริการออนไลน์ต่างๆ และในประเทศแคนาดาก็มีการออกกฎหมาย Personal Information Protection and Electronic Document Act of ๒๐๐๐ (PIPEDA)³

อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กกรณีข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กอยู่บางส่วนแล้วก็ตาม แต่กฎหมายดังกล่าวก็ไม่ได้ให้ความคุ้มครองได้ครอบคลุมทั้งหมดเพียงแต่ให้ความคุ้มครองเฉพาะในบางเรื่องบางกรณีเท่านั้นเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องการโฆษณาและการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กผ่านสื่อมวลชนเท่านั้นและกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้นก็ยังไม่มีการกำหนดนิยามความหมายที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กแต่อย่างใด รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่สามารถจัดเก็บรวบรวมข้อมูลได้ก็ไม่มีปรากฏ รวมถึงบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์หรือมาตรการที่เกี่ยวกับการจัดเก็บประมวลผล และการนำข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กไปใช้หรือเผยแพร่ก็ไม่มีปรากฏในกฎหมายเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงและป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก จึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและความรับผิดชอบของผู้จัดเก็บประมวลผลข้อมูลดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะโดยตรง⁴

การบัญญัติกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเฉพาะกรณีเป็นวิธีการที่นิยมใช้ในบางประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการหลีกเลี่ยงการวางหลักการทั่วไปโดยมีกฎหมายแต่ละเรื่องไว้เป็นการเฉพาะ

² พินดา พูลสวัสดิ์., มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต., วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๕๖

³ เฟ็งอ้าง.,

⁴ เฟ็งอ้าง.,

เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Children's Online Privacy Act of ๑๙๙๘ COPPA) กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการหาคู่ทางคอมพิวเตอร์ (Computer Matching and Privacy Protection Act of ๑๙๘๘) ข้อดีของการบัญญัติกฎหมายเฉพาะต้องมีการบัญญัติกฎหมายคือรัฐสามารถวางกฎเกณฑ์เฉพาะเรื่องได้ ส่วนข้อเสียคือการบัญญัติกฎหมายเฉพาะต้องมีการปรับปรุง พัฒนา แก้ไข หรือบัญญัติกฎหมายใหม่เพื่อรองรับให้ทันกับเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา⁵

อย่างไรก็ตาม, งานศึกษาของ “พนิดา พูลสวัสดิ์” เสนอว่าเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างรวดเร็ว จึงเห็นควรที่จะปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๕๖ ในส่วนหลักเกณฑ์และความรับผิดชอบ ในมาตรา ๒๗ เพื่อบังคับใช้ให้ครอบคลุมถึงข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กทั้งในส่วนข้อมูลทั่วไปและข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อให้เด็กได้รับความปลอดภัยและได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง สุดท้ายเพื่อให้การนำบทบัญญัตินี้สามารถนำไปปรับใช้ให้เป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน

ความจำเป็นเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนอินเทอร์เน็ต

สิทธิส่วนบุคคลเป็นสิ่งสำคัญต่อเด็กเพราะช่วยในการควบคุมการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับตัวเด็กว่าควรเปิดเผยมากเท่าใดและเมื่อใด ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาตามธรรมชาติของเด็กเพราะความเป็นส่วนตัวถูกนำมาเชื่อมโยงกับการสร้างอัตลักษณ์และความสามารถที่จะเข้าไปในความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือการติดต่อเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นโปรแกรมเครือข่ายสังคม เช่น MSN, Messenger, Facebook และ YouTube ที่มีผู้ใช้นับล้านทั่วโลกที่ส่วนใหญ่เป็นเด็ก อีกทั้ง ศักยภาพที่เหลือเชื่อของอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์พกพาที่มีมากขึ้นสามารถแสดงให้เห็นความเสี่ยงมากต่อเด็ก⁶

อินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งที่ให้โอกาสเด็กในการค้นพบ การติดต่อสื่อสาร และการสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ ผ่านโลกออนไลน์ เด็กนิยมเข้าเว็บไซต์หาเพื่อน หาку หรือโพสต์ข้อมูลบนเว็บบอร์ดโดยกรอกข้อมูลส่วนตัวในการใช้บริการ เช่น ภาพถ่าย อายุ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ อีเมล ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลที่สามารถเข้าถึงตัวเด็กได้โดยตรงหากมีการเปิดเผยก็อาจจะนำอันตรายมาสู่เด็กได้⁷

การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่เข้าใช้บริการอินเทอร์เน็ตโดยผ่านบริการของเว็บไซต์ต่างๆ เกิดขึ้นโดยผู้ประกอบการหรือเจ้าของเว็บไซต์บางเว็บไซต์ที่เด็กเข้าใช้บริการได้มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กโดยไม่ได้รับอนุญาตอาจจะเพื่อแสวงหาประโยชน์ต่อตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบและในขณะเดียวกันหากมีพวกมิจฉาชีพได้ล่วงรู้หรือเข้าสืบค้นข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กดังกล่าวอาจจะนำไปสู่ปัญหา การล่วงละเมิด การล่อลวงข่มขืน การล่อลวงทรัพย์ การก่ออาชญากรรมขึ้นจากเด็กได้⁸

สิ่งเหล่านี้ กำลังจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ในเรื่องของความปลอดภัยโดยเฉพาะกับเด็ก ซึ่งปัจจุบันมีข่าวเกี่ยวกับการล่อลวงเด็กไปล่วงละเมิดหรือการก่ออาชญากรรมขึ้นกับเด็กโดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่ออันมีปรากฏให้เห็นอยู่จำนวนมากซึ่งนับว่าเป็นภัยอันตรายชนิดใหม่ที่เด็กกำลังเผชิญและเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับเด็กที่นิยมเข้าใช้บริการอินเทอร์เน็ตและกลุ่มที่มีความเสี่ยงมากที่สุดคงหนีไม่พ้นกลุ่มของเด็กดั่งนั้นเพื่อให้เด็ก

⁵ อ้างแล้ว.

⁶ อ้างแล้ว.

⁷ อ้างแล้ว.

⁸ อ้างแล้ว.

ใช้บริการอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัยและเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการป้องกันบนโลกอินเทอร์เน็ตเพื่อให้มีประสิทธิภาพที่เพียงพอให้บรรดาเว็บไซต์ต่างๆ มีหลักเกณฑ์ในปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดเก็บรวบรวมการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กตามความเหมาะสมต่อไป

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มีบทบัญญัติทั้งสิ้น ๘๘ มาตราซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในด้านต่างๆ แต่ในส่วนที่กล่าวถึงในที่นี้ได้แก่ส่วนที่สอดคล้องและเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กอันได้แก่ มาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งได้วางหลักเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเด็กเกี่ยวกับเรื่องของข้อมูลส่วนตัวของเด็กเอาไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของเด็ก อันมีเจตนาทำให้เด็กเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียงเกียรติคุณหรือสิทธิประโยชน์อื่นๆ ของเด็กหรือเพื่อแสวงหาประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

และในมาตรา ๕๐ กำหนดห้ามมิให้ผู้ปกครองสวัสดิภาพหรือผู้คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ภาพ หรือข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับตัวเด็ก ผู้ปกครองในลักษณะที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งของเด็กหรือผู้ปกครองวรรคสองของมาตรา ๕๐ วางหลักเกณฑ์บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์นักจิตวิทยาและผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา ๒๔ ซึ่งได้ล่วงรู้ข้อมูลดังกล่าวเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วย

ส่วนในวรรคที่สามของมาตรา ๕๐ กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใดซึ่งข้อมูลที่เปิดเผยโดยฝ่าฝืนในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเห็นได้ว่าเป็นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองในข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ นั้นสาระสำคัญในมาตรา ๒๗ และมาตรา ๕๐ ได้มีการวางหลักการให้ความคุ้มครองเด็กเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กซึ่งกำหนดห้ามมีการเผยแพร่ โฆษณา เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กซึ่งเจตนาจะทำให้เด็กเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อที่จะแสวงหาประโยชน์ต่อตนเอง หรือต่อผู้อื่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการกำหนดการห้ามการโฆษณา เผยแพร่ของสื่อมวลชน เป็นหลักการห้ามเผยแพร่ของผู้ที่ได้ล่วงรู้ข้อมูลส่วนบุคคลเด็กในการปฏิบัติหน้าที่ หรือผู้ที่เป็นผู้ปกครองของเด็กซึ่งล่วงรู้ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก ซึ่งหลักการดังกล่าวไม่ได้มีการกล่าวถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนสื่อออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ต มิได้มีข้อกำหนดหรือหลักการปฏิบัติของผู้ประกอบการเว็บไซต์หรือผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตในการควบคุมดูแลข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเลย ไม่ว่าจะเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดเก็บ การประมวลผล หรือการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนอินเทอร์เน็ต ดังนั้นการให้การคุ้มครองสิทธิเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ยังไม่ครอบคลุมถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนอินเทอร์เน็ตปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กอันเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กจึงมีให้เห็นอยู่ทั่วไปในยุคปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตามในการประชุมของคณะกรรมการเด็กครั้งที่ ๕/๒๕๕๐ ก็ได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยจะทำหน้าที่ในการออกมาตรการให้ความคุ้มครองเด็ก เพื่อป้องกันมิให้ผู้ให้บริการเว็บไซต์และอินเทอร์เน็ตละเมิดสิทธิเด็ก โดยการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ซึ่งจากการจัดตั้งในครั้งนั้นมีส่งผลให้มีจดหมายขอความร่วมมือเกี่ยวกับการป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กส่งถึงผู้ประกอบการเว็บไซต์ต่างๆ ที่ได้รับความนิยมนานหลายเว็บไซต์

ซึ่งประกาศของคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติเกี่ยวกับเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ต เป็นการขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการให้ปฏิบัติตาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) ผู้ให้บริการเว็บไซต์ จะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็กที่ใช้บริการที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ซึ่งข้อมูลที่เปิดเผยแล้วนั้นจะทำให้ผู้อื่นเข้าถึงตัวเด็กได้ อันได้แก่

(๑) ภาพถ่ายของเด็ก ที่แสดงร่วมกับเบอร์โทรศัพท์ อีเมล ที่อยู่ หรือชื่อผู้ใช้ระบบสนทนาออนไลน์ เช่น msn หรือ ชื่อโรงเรียน

(๒) อายุของเด็ก ที่แสดงร่วมกับเบอร์โทรศัพท์ อีเมลล์ ที่อยู่ หรือชื่อผู้ใช้ระบบสนทนาออนไลน์

(๓) เพศของเด็ก ที่แสดงร่วมกับเบอร์โทรศัพท์ อีเมลล์ ที่อยู่ หรือชื่อผู้ใช้ระบบสนทนาออนไลน์

๒) ลักษณะการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ที่ไม่อนุญาตได้แก่

(๑) การแสดงข้อมูลส่วนตัวของเด็กในหน้าประวัติผู้ใช้ (Profile)

(๒) การอนุญาตให้ผู้ใช้ค้นหาข้อมูลส่วนตัวของเด็กผ่านระบบค้นหา (Search)

(๓) การแสดงรายชื่อผู้ใช้ที่เป็นเด็กบนหน้าเว็บไซต์ที่ผู้ให้บริการสามารถควบคุมเนื้อหาได้ (สามารถกรองรายชื่อของผู้ใช้ที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปีออกได้) เช่น สารบัญผู้ใช้ ในลักษณะที่สามารถเชื่อมโยงไปถึงข้อมูลส่วนตัวของเด็กได้ (Browse)

(๔) การเปิดเผยข้อมูลลักษณะอื่นๆที่อาจทำให้ผู้อื่นเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวของเด็กและอยู่ในวิสัยของผู้ประกอบการที่สามารถยกเลิก ป้องกัน หรือระงับการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้เช่น การโพสต์ข้อมูลส่วนตัวลงกระดานสนทนา

สาระสำคัญของ กฎหมายคุ้มครองความเป็นส่วนตัวเด็ก ในอเมริกา

COPPA กฎหมายคุ้มครองเด็กในโลกโซเซียล

สหรัฐอเมริกา มีกฎหมายเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารและที่เกี่ยวข้องกับเด็ก หลายฉบับ⁹ เช่น

๑. กฎหมายความเหมาะสมทางการสื่อสารหรือ "ซีดีเอ (CDA = Communications Decency Act)" เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ แต่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ ศาลฎีกาของสหรัฐตัดสินว่ากฎหมายซีดีเอผิดรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ทุกคนในการแสดงออก

๒. กฎหมายปกป้องคุ้มครองเด็กออนไลน์ หรือ "โคปา (COPA = Child Online Protection Act)" ซึ่งปกป้องคุ้มครองเด็กจากสื่อลามกอนาจาร แต่กฎหมายดังกล่าวถูกตัดสินว่าผิดรัฐธรรมนูญ

๓. "ดีเอ็มซีเอ (DMCA = Digital Millennium Copyright Act)" เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ห้ามมิให้กระจายหรือจำหน่ายจ่ายแจกเทคโนโลยีที่ทำให้ไม่สามารถคุ้มครองป้องกันลิขสิทธิ์ได้

๔. กฎหมายคุ้มครองป้องกัน ความเป็นส่วนตัวออนไลน์ของเด็กหรือ "คอปป์ (COPPA = Children's Online Privacy Protection Act)" เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ ให้คุ้มครองป้องกันเด็กอายุไม่ถึง ๑๓ ปี จากความเป็นส่วนตัวเวียนแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง รวมถึงการทำการตลาดสื่อลามกอนาจารแก่เด็กอายุต่ำกว่า ๑๓ ปี ตามกฎหมายนี้เด็กอายุต่ำกว่า ๑๓ ปี สามารถจะให้ข้อมูลส่วนตัวจากอินเทอร์เน็ตได้ถ้าได้รับการ

⁹ รายงานเรื่อง"ไอที": อังฤชออกกฎหมายใหม่ใช้ควบคุมอินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์เทคโนโลยีคอม เจอร์นัล (Th) Saturday, July ๑๙, ๒๐๑๔

ยินยอมจากผู้ปกครอง แต่ก็มีหลายเว็บที่ไม่ยอมให้เด็กอายุต่ำกว่า ๑๓ ปี ใช้บริการเพื่อจะได้ไม่ต้องเสียเวลา มาตรวจสอบว่าเด็กได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือไม่

๕. กฎหมายคุ้มครองเด็กทางอินเทอร์เน็ต หรือ "ซีไอพีเอ (CIPA = Children's Internet Protection Act)" ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๓ ระบุให้โรงเรียนตั้งแต่อนุบาลถึงมัธยมปลายและห้องสมุดต่างๆ ที่ได้รับความช่วยเหลือทางอินเทอร์เน็ตจากรัฐบาลกลางต้องปฏิบัติตามนโยบายด้านความปลอดภัยอินเทอร์เน็ต ต้องติดตั้งซอฟต์แวร์กั้นกรองหรือระบบการเข้าถึงสื่อลามกอนาจาร ต้องยอมให้ผู้ใหญ่ระงับการใช้ซอฟต์แวร์กั้นกรองดังกล่าวและต้องมีนโยบายเก็บข้อมูลการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็ก

ตัวอย่าง “มาตรฐานการออกแบบผลิตภัณฑ์” ที่นำไปบังคับใช้กับ “เงื่อนไขการใช้งาน” (Terms of condition) ของโซเชียลมีเดียต่างๆ

บัญชีอินสตาแกรมของเด็กคนดังหลายคนโดนลบออกจากอินสตาแกรมนั้นเป็นผลมาจากกฎหมายปกป้องการเก็บข้อมูลสิทธิส่วนบุคคลออนไลน์ของเด็กอายุต่ำกว่า ๑๓ ปี หรือ Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) เพื่อไม่ให้เด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๑๓ ปี เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อินเทอร์เน็ต โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองเสียก่อน

COPPA นั้นเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ หลังจากที่มิเด็กรวย ๑๒ ปีฆ่าตัวตาย เนื่องจากถูกเพื่อนกลั่นแกล้งอย่างรุนแรงผ่านทางโซเชียลมีเดีย โดยกฎหมายปกป้องการเก็บข้อมูลสิทธิส่วนบุคคลออนไลน์ของเด็กนั้นร่างขึ้นมาจากหลักการที่ว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า ๑๒ ปีนั้นจากผลการวิจัยพบที่มีความเติบโตทางสมองในแง่การตัดสินใจและรับรู้ที่ยังไม่สมบูรณ์ มีความเสี่ยงที่จะเกิดการติดต่อสื่อสารที่ผิดพลาด และส่งผลเสียต่อตนเอง และผู้อื่นได้

พ่อแม่ผู้ปกครองควรใช้วิจารณญาณในการอัปเดตลูกน้อยในสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงควบคุมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเด็กอายุต่ำกว่า ๑๓ ปี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาตามมาในอนาคต

ตัวอย่าง ข้อตกลงผู้ใช้งาน เบื้องต้น ๙ ข้อในการใช้อินสตาแกรม

๑. ผู้ใช้จะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๓ ปี
๒. ผู้ใช้จะต้องไม่โพสต์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง ภาพเปลือย ความเกลียดชัง หรือภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอนาจารทางเพศ
๓. ผู้ใช้จะต้องรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ทำผ่านอินสตาแกรม
๔. ผู้ใช้ต้องไม่ร้องขอหรือใช้ล็อกอินบัญชีผู้ใช้ของบุคคลอื่น
๕. ผู้ใช้ต้องรับผิดชอบในการเก็บรักษารหัสผ่าน ไว้เป็นความลับเพื่อความปลอดภัย
๖. ผู้ใช้ต้องไม่หมิ่นประมาท รังควาน ละเมิดข่มขู่ คุกคาม หรือปลอมแปลงบัญชีของบุคคลอื่น
๗. ผู้ใช้ต้องไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ที่ผิดกฎหมาย ๘. ผู้ใช้ต้องรับผิดชอบต่อข้อมูล ข้อความ ประวัติส่วนตัว เสียง คลิปวิดีโอ แบบฟอร์มหรือเนื้อหาใดๆ ที่เผยแพร่แต่เพียงผู้เดียว
๘. ผู้ใช้ต้องไม่แก้ไขตัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการ เพื่อนำอินสตาแกรมไปใช้แอบอ้างทำธุรกรรมใดๆ

กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเด็กบนเว็บไซต์ (Children's Online Privacy Protection Act ๑๙๙๘) หรือ COPPA เป็นกฎหมายที่ได้ตราขึ้นเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ปี ค.ศ.๑๙๙๘ และมีผล

บังคับใช้ในวันที่ ๒๑ เมษายน ปี ค.ศ. ๒๐๐๐ โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กับกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ Federal Trade Commission หรือ FTC ซึ่งได้มีวางหลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนอินเทอร์เน็ตไว้เป็นการเฉพาะโดยตรงซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กออนไลน์ (Children's Online Privacy Protection Act ๑๙๙๘) หรือ COPPA มีการวางหลักเกณฑ์และหลักปฏิบัติของการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ประกอบการเว็บไซต์และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานความยินยอมของผู้ประกอบการและต้องแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าของการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ อย่างไรก็ตามคณะกรรมการการค้าของรัฐบาลกลางกล่าวว่าการเปิดเผยข้อมูลให้กับผู้อื่นภายในวัตถุประสงค์และวิธีการที่เข้มงวดมากขึ้นจะต้องได้รับความยินยอมก่อน

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๒ เดือนธันวาคม ปี ค.ศ. ๒๐๑๒ คณะกรรมการการค้าแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Trade Commission) หรือ FTC ได้มีการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์ของกฎหมาย COPPA และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ปี ค.ศ. ๒๐๑๓ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม คำว่า

“ข้อมูลส่วนบุคคล” ว่าจะหมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับที่อยู่ทางกายภาพ (Geo Location Information) ภาพถ่าย (Photograph) วิดีโอ และให้ผู้ประกอบการเว็บไซต์และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อให้มีความยินยอมของผู้ปกครองก่อนมีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเด็กและกำหนดภาระหน้าที่ให้ผู้ประกอบการเว็บไซต์และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตจะต้องใช้มาตรการคุ้มครองความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลเด็กโดยกำหนดข้อยกเว้นความรับผิด (Safe Harbor) แก่ผู้ให้บริการออนไลน์ที่ได้ใช้มาตรการกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) โดยขยายความบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดเก็บรวบรวม (Collect) ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กโดยกำหนดให้ผู้ประกอบการเว็บไซต์และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตจะต้องดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเด็กเท่าที่จำเป็นและภายในระยะเวลาอันสมควรเพื่อเป็นหลักประกันว่าข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ภายใต้เหตุผลอันสมควร

ซึ่งพอจะสรุปสาระสำคัญของหลักเกณฑ์ของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนอินเทอร์เน็ตได้โดยเริ่มจากนิยามความหมายโดยกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กออนไลน์ (Children's online Privacy Protection Act ๑๙๙๘) หรือ COPPA นั้นให้ความหมายไว้ในมาตรา ๑๓๐๒ ดังนี้

๑) เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๓ ปี

๒) ผู้ประกอบการ (operator) หมายถึง

(๑) หมายถึงบุคคลใดๆ ก็ตามที่ดำเนินการเกี่ยวกับเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ตหรือการให้บริการออนไลน์ และผู้ที่รวบรวมหรือรักษาข้อมูลส่วนบุคคลจากหรือเกี่ยวกับผู้ใช้งานหรือผู้เข้าชมเว็บไซต์หรือการให้บริการออนไลน์ดังกล่าว หรือในนามของข้อมูลดังกล่าวจะถูกเก็บรวบรวมหรือรักษา ที่ซึ่งเว็บไซต์หรือการให้บริการออนไลน์ดังกล่าวมาดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้ารวมทั้งบุคคลใดๆ ก็ตามที่นำเสนอผลิตภัณฑ์หรือการให้บริการเพื่อการขายผ่านทางเว็บไซต์หรือการบริการออนไลน์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์

(๒) ไม่รวมถึงนิติบุคคลใดที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่อาจจะได้รับการยกเว้นจากความคุ้มครองตามมาตรา ๕ ของกฎหมายคณะกรรมการการค้าแห่งสหพันธรัฐ (Federal Trade Commission Act) (เรื่องที่ ๑๕ ประมวลกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรา ๔๕) (๑๕ U.S.C. ๔๕)

๓) การเปิดเผยข้อมูล หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และ

(๑) การปล่อยข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมจากเด็กในรูปแบบที่สามารถระบุได้จากผู้ประกอบการ เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ยกเว้นกรณีที่ข้อมูลดังกล่าวถูกจัดทำให้แก่บุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้ประกอบการที่จัดเตรียมการสนับสนุนสำหรับการดำเนินงานภายในของเว็บไซต์ และไม่เปิดเผยหรือใช้ข้อมูลนั้นเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใด

(๒) การนำมาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมจากเด็กโดยเว็บไซต์หรือการให้บริการออนไลน์ที่หาเพื่อเด็ก หรือพร้อมกับความเข้าใจตามความเป็นจริงที่ข้อมูลดังกล่าวถูกเก็บรวบรวมจากเด็ก ซึ่งใช้ประโยชน์ได้โดยเปิดเผยในรูปแบบที่สามารถระบุได้ ด้วยวิธีการใดๆรวมทั้งการโพสต์ที่สาธารณะ ผ่านทางอินเทอร์เน็ตหรือผ่านทาง โสมเพจของเว็บไซต์ การให้บริการเพื่อนทางจดหมาย การบริการจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ กระดานข่าว หรือห้องสนทนา๕๒

๔) อินเทอร์เน็ต หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวมของคอมพิวเตอร์และการสื่อสารโทรคมนาคมจำนวนมากมาย รวมทั้งอุปกรณ์และซอฟต์แวร์การดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยเครือข่ายทั่วโลกที่เชื่อมต่อกันของเครือข่ายที่ใช้เกณฑ์วิธีการขนส่งข้อมูล (Transmission Control Protocol) เกณฑ์วิธีการอินเทอร์เน็ต (Internet Protocol) หรือเกณฑ์วิธีก่อนหน้า (Predecessor Protocol) หรือเกณฑ์วิธีถัดไป (Successor Protocols) ใด ๆ ก็ตามให้กับเกณฑ์วิธีดังกล่าวในการสื่อสารข้อมูลทุกชนิดโดยสายเคเบิลหรือวิทยุ๕๓

๕) ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองตามกฎหมาย

๖) ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลรายบุคคลที่สามารถระบุได้เกี่ยวกับบุคคลที่เก็บรวบรวมแบบออนไลน์ รวมทั้งชื่อและนามสกุล ที่อยู่ที่บ้านหรือที่อยู่เชิงกายภาพอื่น ๆ รวมทั้งชื่อถนนและชื่อเทศบาลนครหรือเทศบาลเมือง ที่อยู่อีเมล หมายเลขโทรศัพท์ หมายเลขประกันสังคม หรือสิ่งอื่นใดที่คณะกรรมการกำหนดใบอนุญาตการติดต่อทางกายภาพหรือออนไลน์ของแต่ละบุคคลที่เจาะจงหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือผู้ปกครองของเด็กเหล่านั้นที่เว็บไซต์เก็บรวบรวมบนเว็บไซต์จากเด็กและรวมกับตัวระบุที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้

๗) ข้อมูลการติดต่อทางออนไลน์ หมายถึง ที่อยู่อีเมล หรือตัวระบุอื่น ๆ ที่คล้ายกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญที่อนุญาตให้ติดต่อโดยตรงกับบุคคลที่ออนไลน์

นอกจากนี้กฎหมายคุ้มครองความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของเด็กบนเว็บไซต์ (Children's Online Privacy Protection Act ๑๙๙๘) ได้วางหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมและการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลจากเด็กและเกี่ยวกับเด็กบนอินเทอร์เน็ตโดยให้ผู้ประกอบการเกี่ยวกับเว็บไซต์หรือการให้บริการออนไลน์ใด ๆ ก็ตามที่เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากเด็กหรือผู้ประกอบการที่มีความเข้าใจที่เป็นตามความจริงว่าเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากเด็กไว้ ในมาตรา ๑๓๐๓ ดังนี้

๑) กำหนดและแจ้งให้ทราบบนเว็บไซต์เกี่ยวกับข้อมูลที่จะเก็บรวบรวมมาจากเด็กโดยผู้ประกอบการคืออะไร ผู้ประกอบการจะใช้ข้อมูลดังกล่าวอย่างไรและวิธีปฏิบัติสำหรับการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวของเด็ก และจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองซึ่งสามารถตรวจสอบได้ถึงถึงความยินยอมที่ถูกต้องและการเก็บรวบรวมการใช้ หรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลจากเด็ก

๒) กำหนดให้ผู้ประกอบการจัดหาหรือชี้แจงเมื่อมีคำขอของผู้ปกครองภายใต้วรรคย่อยนี้ ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่ให้กับเว็บไซต์หรือการให้บริการออนไลน์ดังกล่าว เมื่อการระบุอย่างถูกต้องของผู้ปกครองที่ดูแล

(๑) คำอธิบายประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลเฉพาะของข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมจากเด็กโดยผู้ประกอบการ

(๒) เมื่อใดก็ตามที่ผู้ประกอบการมีการปฏิเสธการอนุญาตให้มีการใช้ หรือการเก็บรักษาในรูปแบบที่แก้ไขไม่ได้ หรือการเก็บรวบรวมเพิ่มเติมทางออนไลน์ในอนาคตของข้อมูลส่วนบุคคลจากเด็ก

(๓) แม้จะมีบทบัญญัติอื่นใดของกฎหมายซึ่งหมายความว่า มีเหตุอันสมควรภายใต้สถานการณ์ใด สำหรับผู้ปกครองมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลส่วนบุคคลใดๆ ก็ตามที่เก็บรวบรวมจากเด็ก

๓) ห้ามการกำหนดเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของเด็กในเกม การเสนอของรางวัลหรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กมากเกินไปอย่างมีเหตุผลในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวอีก

๔) กำหนดให้ผู้ประกอบการเกี่ยวกับเว็บไซต์หรือการให้บริการออนไลน์ดังกล่าวสร้างและเก็บรักษาในขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อป้องกันความลับ การรักษาความปลอดภัยและความสมบูรณ์ของข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมมาจากเด็ก แต่ก็ต้องมีบางกรณีที่หากมีการจัดเก็บประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กบนอินเทอร์เน็ตก็ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองของเด็ก ดังกรณีต่อไปนี้

(๑) ข้อมูลการติดต่อทางออนไลน์ที่ผู้ประกอบการเก็บรวบรวมมาจากเด็ก ที่นำมาใช้เพียงเพื่อการตอบสนองสำคัญโดยตรงเพียงครั้งเดียวไปที่การร้องขอเฉพาะจากเด็ก และไม่ได้นำมาใช้เพื่อติดต่อกลับไปยังเด็ก และไม่ได้รับการเก็บรักษาไว้ในรูปแบบที่ไม่สามารถแก้ไขได้

(๒) คำขอซื้อหรือข้อมูลการติดต่อออนไลน์ของผู้ปกครองหรือเด็กที่นำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของการได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว หรือจัดให้มีการแจ้งให้ทราบและสถานที่ที่ข้อมูลดังกล่าวไม่ได้รับการเก็บรักษาในรูปแบบที่แก้ไขไม่ได้จากผู้ประกอบการ หากได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองจะไม่ได้รับหลังจากเวลาที่เหมาะสม

(๓) เก็บรวมข้อมูลจากเด็กออนไลน์ที่ถูกนำมาใช้เพียงเพื่อการตอบโดยตรงมากกว่าหนึ่งครั้งไปยังการร้องขอที่เฉพาะเจาะจงจากเด็ก และไม่ได้นำมาใช้เพื่อติดต่อกลับไปยังเด็กนอกจากขอบเขตที่ร้องขอ

ก. ผู้ประกอบการจะต้องกระทำการตามสมควรที่จะกำหนดเพื่อแจ้งผู้ปกครองทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลการติดต่อออนไลน์ที่เก็บรวบรวมมาจากเด็กถึงวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ โอกาสของผู้ปกครองที่ร้องขอไม่ให้ผู้ประกอบการนำข้อมูลไปใช้เพิ่มเติมและไม่มีการเก็บรักษาข้อมูลในรูปแบบที่ไม่สามารถแก้ไขได้ หรือ

ข. โดยความเหมาะสมคณะกรรมการอาจกำหนดให้ไม่มีการแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าในกรณีดังกล่าว เนื่องจากคณะโดยคำนึงถึงผลประโยชน์แก่เด็กในการเข้าถึงข้อมูลและการให้บริการ รวมทั้งความเสี่ยงต่อความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของเด็กในกฎข้อบังคับที่ได้ประกาศใช้ภายใต้อนุมาตรานี้

(๔) ชื่อเด็กและข้อมูลการติดต่อออนไลน์ (ขอบเขตเท่าที่จำเป็นตามสมควรเพื่อป้องกันความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมที่เป็นเด็กบนเว็บไซต์

ก. นำมาใช้เพียงเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้องความปลอดภัยดังกล่าวเท่านั้น

ข. ไม่นำมาใช้ในการติดต่อกลับไปยังเด็กหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดและ

ค. ไม่นำมาเปิดเผยบนเว็บไซต์ ถ้าผู้ประกอบการใช้ความพยายามตามสมควรที่จะให้ผู้ปกครองแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับชื่อและข้อมูลการติดต่อออนไลน์ที่เก็บรวบรวมมาจากเด็ก วัตถุประสงค์ที่จะนำมาใช้และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเพื่อขอให้ผู้ประกอบการไม่ให้ใช้ข้อมูลเพิ่มเติม และจะไม่เก็บรักษาในรูปแบบที่แก้ไขไม่ได้หรือ

(๕)การเก็บรวบรวม การใช้ หรือการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวโดยผู้ประกอบการเกี่ยวกับเว็บไซต์ หรือการให้บริการออนไลน์ดังกล่าวเท่าที่จำเป็น

ก. เพื่อป้องกันความปลอดภัยหรือความครบถ้วนของเว็บไซต์ของตน

ข. เพื่อใช้การป้องกันต่อความรับผิดชอบ

ค. เพื่อตอบสนองต่อกระบวนการพิจารณาคดีหรือ

ง. เพื่อขอเขตที่ได้รับอนุญาตภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ เพื่อให้ข้อมูลกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย หรือเพื่อการสืบสวนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของประชาชน

ในประเทศสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลออนไลน์ของเด็ก (Children's Online Privacy Protection Act) หรือ COPPA ให้สิทธิเต็มที่แก่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองเด็ก ในการควบคุมข้อมูลของเด็กที่ผู้ให้บริการเก็บรวบรวมประมวลผลและการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กผ่านการออนไลน์ และเด็กในความหมายของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กออนไลน์หรือ COPPA หมายถึง เด็กอายุต่ำกว่า ๑๓ ปีซึ่งการกำหนดเกณฑ์อายุตามกฎหมายดังกล่าวนั้นเป็นการกำหนดเพื่อบังคับใช้กับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กออนไลน์โดยเฉพาะโดยตรงอันมีลักษณะที่ชัดเจนเข้มงวดและเว็บไซต์ที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กออนไลน์ หรือ COPPA มีผลบังคับใช้ ได้แก่ เว็บไซต์เชิงพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเด็ก โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ เช่น ภาษาที่ใช้ เนื้อหาสาระ การโฆษณาบนเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก อายุของเด็กโดยเฉลี่ยที่เข้าไปดูหรือใช้บริการเว็บไซต์ เป็นต้น

การคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตามกฎหมายประเทศแคนาดา

ในประเทศแคนาดา มีกฎหมายลักษณะเดียวกับกับอเมริกา ชื่อ กฎหมายเอกสารอิเล็กทรอนิกส์และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Information Protection and Electronic Document Act of ๒๐๐๐ (PIPEDA) แต่สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ คือ ให้มีการห้ามเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมการใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๓ ปีทั้งหมด เนื่องจากการขาดประสิทธิภาพของ “พ่อแม่ผู้ปกครองที่ไม่รู้เท่าทันเรื่องสิทธิความยินยอมอนุญาตให้ผู้ให้บริการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวของบุตรหลาน” โดยนำเสนอแนวคิด ว่า กฎหมายควรจะ

๑) ต่ำกว่า ๑๓ ปี ข้อห้ามทั่วไปเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมการใช้และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดจากเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๑๓ ปี

๒) อายุ ๑๓-๑๕ ปี เว็บไซต์อาจได้รับอนุญาตในการเก็บรวบรวมและใช้ข้อมูลส่วนบุคคลแต่เพียงผู้เดียวที่เกี่ยวข้องกับเว็บไซต์ดังกล่าวพร้อมกับความยินยอมที่ชัดเจนของวัยรุ่นและผู้ปกครอง รวมทั้งอาจจะไม่ได้รับอนุญาตในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพวกเขาในอนาคต

๓) อายุ ๑๖ ปี เว็บไซต์อาจได้รับอนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยความยินยอมของเด็กและในเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กนั้นจะต้องได้รับความยินยอมของเด็กและความยินยอมที่ชัดเจนของผู้ปกครอง

๔) หลังจากอายุบรรลุนิติภาวะแล้วเว็บไซต์และบริษัทอาจจะไม่ได้รับอนุญาตในการเก็บข้อมูลที่รวบรวม เมื่อเด็กมีอายุต่ำกว่าอายุที่บรรลุนิติภาวะ และอาจได้รับการร้องขอให้ลบข้อมูลทันทีโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมที่ชัดเจนจากบุคคลที่มีอายุบรรลุนิติภาวะ

ข้อเสนอแนะ ต่อการวางมาตรการการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนจากการใช้สื่อออนไลน์ที่ไม่เหมาะสม

จากข้อมูลข้างต้นทั้งหมด เห็นควรสรุปได้ว่า

(๑) หน่วยงานรัฐบาลสมควรให้มีการตรากฎหมายเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ดิจิทัล และ ออนไลน์ ที่ใช้กำกับกับทุกประเภท ที่กระทำธุรกรรมกับเด็ก ขึ้นมาเป็นการเฉพาะ และให้กฎหมายฉบับนี้ขึ้นตรงต่อกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

(๒) ปรับแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ในส่วนของมาตราที่คำนึงถึงสิทธิ ข้อมูล และ ความเป็นส่วนตัวของเด็ก ให้มีค่านิยม และมาตราที่พูดถึงการปกป้องคุ้มครองเด็กจากสื่อให้ครอบคลุมทั้งสื่อมวลชนและสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์

(๓) รัฐบาล สนับสนุน ให้ สมาคมสื่อ มูลนิธิ ชมรม ผู้ประกอบการธุรกิจสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น สมาคมผู้ผลิตและพัฒนาเว็บไซต์ไทย สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ออก “แนวปฏิบัติและมาตรฐาน” ในการผลิต พัฒนา เว็บไซต์ ที่คำนึงถึงหลักเกณฑ์การปกป้องคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเด็ก ทั้งในส่วนของกรออกแบบเว็บไซต์ แพลตฟอร์ม เกม วิดีทัศน์ เกมออนไลน์ สื่อดิจิทัลต่างๆ และเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ISO / IEC ๒๗๐๐๑ การบริหารจัดการมาตรฐาน ความปลอดภัยของข้อมูล เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาโปรแกรมผลิตภัณฑ์ด้านเศรษฐกิจดิจิทัล

(๔) กำหนดให้ ผู้ประกอบการ วางกรอบมาตรฐาน “ขั้นต่ำสำหรับการออกแบบ พัฒนาผลิตภัณฑ์ และ ให้บริการ” ต้องคำนึงถึงหลักการ เก็บรักษาข้อมูลความเป็นส่วนตัว หลักการอนุญาต ยินยอม หลักการเยียวยา และรับผิดชอบลบข้อมูลส่วนตัว และให้กฎหมายมีลักษณะฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายได้

(๕) กำหนดให้โอเพอเรเตอร์ ออกผลิตภัณฑ์และบริการ ที่เป็นทางเลือกสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีบุตรหลานเป็นเด็กเยาวชน เช่น

(๕.๑) กสทช./ หรือหน่วยงานรัฐอื่นๆ กำหนดให้ ผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ออกผลิตภัณฑ์ “ซิมโทรศัพท์มือถือ สำหรับเด็กและเยาวชน (ที่ต่ำกว่า ๑๓ ปี)” และ ออกแพ็คเกจค่าบริการราคาประหยัดและปลอดภัย (save and secure package)

(๕.๒) กสทช./ หรือหน่วยงานรัฐอื่น ๆ กำหนดให้ ผู้ให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ จัดทำ “แอปพลิเคชันคุมมือและเตือนภัยการใช้งาน หรือระบบ Parental System” ที่เชื่อมโยงมือถือของเด็กและเยาวชน เข้ากับมือถือและบัญชีของผู้ปกครอง และเสนอเป็นทางเลือกสมัครใจใช้บริการแก่ผู้ปกครองที่สนใจสมัครใช้บริการ

(๕.๓) กสทช./ หรือหน่วยงานรัฐอื่นๆ กำหนดเงื่อนไขสำหรับผู้รับใบอนุญาตประเภท “โปรแกรมประยุกต์” (software license) ที่ให้บริการสำหรับกิจการวิทยุ กิจการโทรทัศน์ และ กิจการโทรคมนาคม ต้อง “ปฏิบัติตามกฎหมายและเงื่อนไขการออกแบบที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน” และ มาตรฐานทางอุตสาหกรรมสากล ในด้านความปลอดภัยของผู้ใช้และข้อมูลความเป็นส่วนตัว

ข้อเสนอแนะ ต่อการสร้างมาตรการ / แนวทางการแก้ไขปัญหา การใช้สื่ออินเทอร์เน็ต

ผู้ให้บริการช่องทาง (แพลตฟอร์ม) หากเป็นการใช้งาน “เครือข่ายสังคมออนไลน์”

(๑) จำกัดอายุผู้ใช้งาน เครือข่ายสังคมออนไลน์ขนาดใหญ่ ไม่ควรให้เด็กอายุต่ำกว่า ๑๓ ปีเข้าร่วม
 (๒) มีระบบคัดกรองอนุญาตจากผู้ปกครอง การลงทะเบียนผู้ใช้ของเด็ก ต้องมีระบบคัดกรองและยืนยันว่าได้รับอนุญาตจากผู้ปกครอง และหรือมีข้อมูลเชื่อมโยงกับผู้ปกครอง

(๓) การส่งรหัสพาสเวิร์ด ในการเข้าลงทะเบียนใช้งาน จะต้องมีการส่งไปให้ผู้ปกครองทราบ

(๔) รักษาข้อมูลส่วนตัวของเด็กเป็นความลับ จะต้องปกป้องความเป็นส่วนตัวของเด็กมากเป็นพิเศษ

พิเศษ

(๕) จัดส่งส่งข้อมูลบันทึกการเข้าใช้ ขึ้นขอบ ให้ผู้ปกครองทราบทุกสัปดาห์

ผู้ดูแลเว็บไซต์ (แอดมิน) เครือข่ายสังคมออนไลน์

(๑) จัดให้มีแอดมินเฉพาะทำหน้าที่ดูแลกำกับควบคุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสำหรับเด็ก

(๒) สื่อสารกับผู้ใช้งานที่เป็นเด็ก ให้ทราบถึง กฎระเบียบ การใช้งาน กฎหมาย และข้อพึงระวังอย่างเข้าใจได้ง่าย สม่่าเสมอ และกำหนดบทลงโทษการใช้งานที่ผิดกฎเกณฑ์มารยาท

(๓) สอดส่องเนื้อหา พฤติกรรม รูปแบบการใช้งานของสมาชิก ที่เข้าลักษณะคุกคาม ล่อลวง ด้วยวิธีการที่ไม่น่าไว้วางใจและเหมาะสม

(๔) เข้าสกัด แทรกแซง ปิดกั้น แก้ไข ลบข้อความ เนื้อหา ที่มีลักษณะละเมิดเด็ก (เรื่องการรังแก เพศ อาชญากรรม)

(๕) ทันทีที่เกิดปัญหา ให้ระงับการเข้าใช้งานบัญชีของเด็กโดยอัตโนมัติ และส่งข้อมูลไปยังผู้ปกครอง ให้ทราบและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง

นักพัฒนาซอฟต์แวร์ (เดเวลอปเปอร์)

(๑) พัฒนาโปรแกรมร้องเรียน แจ้งความเตือนภัย ที่เด็กและผู้ปกครองสามารถติดตั้งใช้งานได้ง่าย ไม่ซับซ้อน เพื่อป้องกันเด็กจากการถูกคุกคามทางอินเทอร์เน็ต

(๒) พัฒนาระบบโปรแกรมท่องอินเทอร์เน็ต “ที่ปิดปิด/จำกัด” การใช้งานบางอย่าง เช่น การปิดกั้นธุรกรรมการเงิน ปิดแจ้งสถานที่ตำแหน่ง และ คัดกรองผู้เข้าร่วมสนทนาติดต่อกับเด็กจากคนแปลกหน้า

(๓) การพัฒนาเกมและสื่อออนไลน์ จำเป็นต้องมีระบบคัดกรองอายุผู้เล่น และมีเรตระบุกำกับเนื้อหา และคำเตือนลงไปในเกม และติดเรตกำกับ

ผู้ให้บริการร้านอินเทอร์เน็ต

(๑) เข้มงวดกับกฎหมาย ระเบียบ การเข้าใช้ของเด็กและเยาวชน ตามกำหนดเวลาที่ใช้ อายุของผู้ใช้ ระยะเวลาที่ใช้ติดต่อกัน

(๒) ติดประกาศ ข้อตกลงเบื้องต้นในการใช้งาน ทั้งในเชิงเนื้อหาที่ห้ามรับส่งเข้าดูเข้าชม (เนื้อหาลบ) และการห้ามเด็กทำธุรกรรมการเงิน

(๓) ติดตั้งระบบป้องกันเนื้อหาอันตราย เว็บไซต์อันตราย และห้ามเด็กเยาวชนติดตั้งโปรแกรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

(๔) ทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้อง หมั่นสังเกตเมื่อเด็กใช้สื่ออินเทอร์เน็ตมากเกินไป และไม่ปลอดภัย

ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ทั้งระบบพีซีไลน์ผ่านสายโทรศัพท์ และผ่านระบบโมบายล์ดาต้าผ่านโทรศัพท์มือถือ

(๑) ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ (ไอซีที) ในการป้องกัน ปิดกั้น และปราบปรามเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาภาพลามกอนาจารของเด็กและเยาวชน เว็บไซต์การพนันออนไลน์ เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการสาธิต หรือแสดงพฤติกรรมต่อต้านสังคมและยั่วยุหรือสร้างความรุนแรงด้วยการเลียนแบบ

(๒) ให้บริการข้อมูลผู้ใช้ที่ตกเป็นเหยื่อ หรือ ผู้ต้องหา แก่เจ้าหน้าที่สืบสวน กรณีที่มีปัญหาอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ อย่างปกปิดและเพื่อป้องกันข้อมูลรั่วไหลไปยังสาธารณะ

(๓) ติดตั้งระบบการรักษาความปลอดภัย แก่ผู้ใช้ โดยเฉพาะมาตรฐานการธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ การดักจับโปรแกรมมัลแวร์ต่างๆ

(๔) ติดตั้งระบบ Parental Control สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง

สมาคมผู้ประกอบการอินเทอร์เน็ต ผู้ผลิตข่าวออนไลน์

(๑) รวมตัวจัดตั้งองค์กรให้มีแนวทางการกำกับดูแลกันเองทั้งในเชิงปกป้องผลประโยชน์สมาชิก กำกับเชิงจริยธรรม และการดำเนินงานรับเรื่องราวร้องทุกข์เพื่อปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการใช้สื่อออนไลน์

(๒) มีมาตรการรับเรื่องราวทำงานเชิงรุกในการปกป้องคุ้มครองผู้ใช้งานเด็กและเยาวชน

=====

ภาคผนวก ง

ผลงานวิจัยเรื่อง

“รูปแบบของการสื่อสารในสื่อดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและ
เยาวชนและแนวทางการดูแลป้องกัน และเสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

สำหรับเด็กและเยาวชน:

กรณีศึกษาจากประเทศไทยและต่างประเทศ”

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรัชญ์ ครุจิต

รูปแบบของการสื่อสารในสื่อดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน และแนวทางการดูแล
ป้องกัน และเสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาจากประเทศไทยและ

ต่างประเทศ

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรัชญ์ ครุจิต

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแทบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร เนื่องจากประชาชนมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะพฤติกรรมการใช้สื่อ โดยการสำรวจพบว่า ผู้บริโภคชาวไทยเฉลี่ย 41% มีพฤติกรรมการใช้อุปกรณ์ในการสื่อสาร 4 ประเภทคือ โทรศัพท์, คอมพิวเตอร์, โทรศัพท์มือถือ, และแท็บเล็ต พร้อมกัน 2 อย่าง โดยเฉพาะผู้บริโภคอายุ 12-24 ปี ที่มีอัตราการใช้อุปกรณ์พร้อมกัน 2 อย่างสูงถึง 46% (กนกกาญจน์ ประจงแสงศรี และณัฐพล เลิศศรีมงคล, 2557) จึงถือได้ว่า สื่อดิจิทัลมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประชาชนผู้รับสาร โดยเฉพาะเยาวชน ที่จะนำไปสู่ทัศนคติและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมไทย

เป็นที่ยอมรับกันว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างสูงต่อสังคม โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชนที่ยังมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ที่จำกัด จึงเปรียบเสมือนดาบสองคม หากสื่อมวลชนถูกใช้ในทางสร้างสรรค์ ย่อมที่จะเกิดประโยชน์ (functions) ต่อทั้งผู้ใช้ในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากข้อมูลข่าวสาร (surveillance) ความบันเทิง (divergence) การเสริมสร้างอัตลักษณ์ (social identity) และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) แต่หากมีการใช้สื่อมวลชนในทางที่ไม่สร้างสรรค์ ย่อมก่อให้เกิดผลเสีย (dysfunctions) และผลกระทบต่อทั้งผู้ใช้และสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรได้รับการป้องกันจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรสาธารณประโยชน์ต่างๆ รวมทั้งภาควิชาการด้วย

ที่ผ่านมากรณีตัวอย่างของผลกระทบในแง่ลบเกิดขึ้นหลายกรณีในหลากหลายประเทศ ซึ่งในหลายกรณีก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในหลายประเทศคล้ายคลึงกัน หรือเกิดการเลียนแบบจากต่างประเทศ เนื่องจากสื่อดิจิทัลเป็นสื่อที่ไร้พรมแดน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่งอาจมีอิทธิพลให้ผู้ใช้จากประเทศอื่นเลียนแบบได้ เช่นกรณีของการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ที่เป็นการหลอกลวง (scam) จากกลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติ หรือการหลอกลวงทางสื่อสังคมออนไลน์ จนนำไปสู่การกระทำผิดทางการเงิน ทางเพศ หรือการลักพาตัว การประทุษร้ายร่างกาย รวมไปถึง รวมไปถึงพฤติกรรมของผู้ใช้ทั่วไปที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบทั้งกับตัวเอง

และกับสังคมในวงกว้างโดยที่ผู้ใช้อาจจะไม่ได้ตระหนักถึง เช่นการสร้างประทุษวาจา (hate speech) หรือการนำเสนอเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การดูหมิ่น หมิ่นประมาท ใส่ร้าย การกระทำผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในด้านต่างๆ การเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม การล่วงละเมิดความเป็นส่วนตัวในสื่อดิจิทัล รวมไปถึงการนำเสนอข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดของผู้ใช้ เช่น การตัดต่อภาพและเนื้อหา โฆษณาชวนเชื่อของสินค้าที่ไม่ได้รับการรับรองคุณภาพ โดยเฉพาะสินค้าที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและเครื่องสำอาง ไปจนถึงผลกระทบทางอ้อมต่อสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากสื่อดิจิทัล เช่นการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เห็นจากภาพหรือคลิปวิดีโอที่นำมาเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ ภาษา หรือความรุนแรง การลงภาพข่าวที่ละเมิดสิทธิและความเป็นส่วนตัวของบุคคลในข่าว โดยเฉพาะผู้ที่ตกเป็นเหยื่อและครอบครัวของเหยื่อ ซึ่งไม่เกิดผลดีต่อทั้งสุขภาพทางกายและใจของผู้ใช้สื่อดิจิทัล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ความรู้เท่าทันสื่อ เป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นจะต้องให้ความรู้และปลูกฝังให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนได้สามารถใช้สื่อดิจิทัลได้โดยไม่ตกเป็นเหยื่อ ซึ่งในขั้นพื้นฐาน จำเป็นจะต้องมีการรวบรวมรูปแบบของการสื่อสารในสื่อดิจิทัลในปัจจุบัน ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบ เพื่อเป็นข้อมูลให้ประชาชน ผู้บริโภค ที่เป็นผู้ใช้สื่อดิจิทัลได้ตระหนักและรู้เท่าทันในการใช้สื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วประเภทนี้ ซึ่งข้อมูลนี้จะสามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะของงานวิจัยในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม มีมารยาทที่ดี มีประโยชน์ สร้างสรรค์ ก่อให้เกิดสุขภาวะที่ดีต่อผู้ใช้และสังคม และต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารของสื่อดิจิทัลในด้านต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบในแง่ลบต่อเด็กและเยาวชน เช่นการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การสื่อสารการเมือง การตัดต่อ ดัดแปลงเนื้อหา การล่อลวง การข่มขู่ ประทุษวาจา เนื้อหาทางเพศ และความรุนแรง การหลอกลวงทางการเงิน และด้านอื่นๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. เพื่อนำเสนอแนวทางในการดูแล ป้องกัน การใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ เสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับเด็กและเยาวชน ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้ปกครองและหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (document research) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบและผลกระทบของการใช้สื่อดิจิทัล โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน โดยจะรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

(secondary research) ในรูปแบบต่างๆ ย้อนหลังไปเป็นเวลา 5 ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นปีที่สื่อดิจิทัล โดยเฉพาะสื่อสังคม Facebook เริ่มได้รับความนิยมในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

- งานวิจัย และบทความวิจัยทั้งจากงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ (academic research and articles)
- หนังสือ ตำราเรียน และเอกสารวิชาการ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (textbooks)
- ข่าว คอลัมน์ การสัมภาษณ์บุคคล และบทความที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (news, interviews and articles)
- สื่อดิจิทัล เช่นเว็บไซต์ บล็อก และสื่อสังคม เช่นโปรแกรม facebook, twitter, instagram ของทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ (digital media and social media)
- สื่อประเภทอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง เช่นคลิปวิดีโอ สกู๊ปทางโทรทัศน์ วิทยุ และอื่นๆ (other relevant media)

หลังจากทำการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมด้วยวิธีการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยแบบปฐมภูมิ (primary research) ที่แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในสื่อดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ทั้งจากในประเทศไทยและในต่างประเทศ มีรูปแบบใดบ้างในปัจจุบัน และมีการใช้แนวทางการเสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศและต่างประเทศอย่างไรบ้าง แล้วอภิปรายข้อเสนอแนะของผู้วิจัยเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ต่อไป

แนวคิดเรื่องของความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)

ความหมายของความรู้เท่าทันสื่อ

ความหมายของความรู้เท่าทันสื่อที่ได้รับการยอมรับกันมากที่สุด มาจากการประชุม Aspen Media Literacy Leadership Institute โดยที่ประชุมได้สรุปคำนิยามของความรู้เท่าทันสื่อไว้อย่างง่ายๆ แต่ชัดเจนว่า “Media literacy is the ability to access, analyze, evaluate, and create media in a variety of forms.” (ความรู้เท่าทันสื่อ คือความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และผลิตสื่อได้ในหลากหลายรูปแบบ) (Thoman & Jolls, 2005, p. 21)

มีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้คำนิยามของคำว่า “ความรู้เท่าทันสื่อ” ไว้หลากหลาย โดยอีกคำนิยามที่น่าสนใจ คือคำนิยามของ ริค เซฟเพิร์ต อดีตประธานสมาคมการรู้เท่าทันสื่อของประเทศแคนาดา ที่กล่าวว่า

“Media Literacy is an informed, critical understanding of the mass media. It involves an examination of the techniques, technologies and institutions that are involved in media production, the ability to critically analyze media messages and a recognition of the role that audiences play in making meaning from those messages.”

(“ความรู้เท่าทันสื่อ คือความเข้าใจสื่อมวลชนอย่างรอบด้านในเชิงวิจารณ์ญาณ ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบรูปแบบวิธีการนำเสนอ เทคโนโลยีที่ใช้ และองค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตสื่อ โดยสามารถวิเคราะห์และวิจารณ์เนื้อหาของสื่อ และเข้าใจถึงบทบาทของผู้รับสารในการสร้างความหมายจากเนื้อหาเหล่านั้น”) (Shepperd, 1993)

ทักษะ 4 ด้านของความรู้เท่าทันสื่อ

แม้ว่าความรู้เท่าทันสื่อจะมีคำนิยามอันหลากหลาย แต่โดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกันว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือทักษะใน 4 ด้านสำคัญดังต่อไปนี้ (Thoman & Jolls, 2005)

1. การเข้าถึง (Access)

คือ การรู้วิธีการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ต้องการ และสามารถแยกแยะและเลือกรับข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ในการใช้งาน รวมทั้งการมีทักษะในการอ่านเพื่อความเข้าใจ การสามารถจับใจความเข้าใจคำศัพท์และสัญลักษณ์ต่างๆที่ใช้ในสื่อมวลชน ในโลกยุคข้อมูลข่าวสารนั้น การหาข้อมูลในเรื่องหนึ่งๆไม่ใช่เรื่องยาก แต่ความสามารถในการเลือกใช้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนั้น เป็นทักษะที่ต้องมีการฝึกฝน เช่นหากนักเรียนคนหนึ่งได้รับคำสั่งให้ค้นคว้าเรื่องของ “การเมืองไทย” แล้วค้นหาในเว็บ google.com ด้วยคำนี้ จะได้ผลลัพธ์มากกว่า 4 ล้านเว็บไซต์ จะทำอย่างไรให้นักเรียนคนนั้นสามารถได้ข้อมูลที่ต้องการ และเป็นข้อมูลที่ต้องการ เหมาะสมกับวัย และไม่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม

2. การวิเคราะห์ (Analyze)

คือ การสามารถวิเคราะห์การออกแบบและโครงสร้างของสื่อแต่ละประเภท รวมทั้งการสามารถเปรียบเทียบและแยกแยะความคิดเห็นจากข้อเท็จจริง เหตุและผล ลำดับและการเน้นในการนำเสนอเนื้อหา

นั่นก็คือความสามารถในการ “ถอดองค์ประกอบ” โครงสร้างของเนื้อหาของสื่อที่นำเสนอออกเป็นส่วนๆ ไม่ว่าจะภาพ เสียง ดนตรี การแสดง เทคนิคพิเศษ และอื่นๆ ให้เหลือแต่สาระสำคัญของเนื้อหา เช่นโฆษณาชิ้นหนึ่ง อาจไม่ได้ดึงดูดด้วยคุณภาพของสินค้าหรือบริการ แต่เป็นการแสดง เนื้อเรื่อง ดนตรีประกอบ หรือการชิงโชค ซึ่งเมื่อถอดองค์ประกอบทั้งหมดออกไปแล้ว สินค้าหรือบริการนั้นอาจไม่น่าสนใจเทียบเท่ากับสินค้าอีกชิ้นหนึ่งที่ไม่ได้โฆษณา หรือผู้บริโภคอาจเห็นว่ายังไม่จำเป็นต้องซื้อ

3. การประเมิน (Evaluate)

คือ การสามารถประเมินคุณภาพ ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ประโยชน์และคุณค่า รวมทั้งความเกี่ยวข้องกับตนเอง ของเนื้อหาจากสื่อหลากหลายประเภท กล่าวคือผู้ที่มีทักษะในข้อนี้จะสามารถประเมินได้ว่าเนื้อหาของสื่อที่บริโภคนั้น ถูกต้องและน่าเชื่อถืออย่างไร ซึ่งอาจเริ่มด้วยการประเมินผู้ผลิตเนื้อหานั้น และผู้สนับสนุน (ผู้ออกทุนให้ผลิตสื่อหรือเนื้อหานั้น) รวมถึงจุดประสงค์ในการผลิตหรือเผยแพร่ข้อมูล เผยแพร่ข้อมูลนั้น ว่ามีอิทธิพลต่อการผลิตข้อมูลและเนื้อหาหรือไม่ อย่างไร และข้อมูลและเนื้อหาส่วนใด ไม่ว่าจะจะเป็นข้อความ ภาพ หรือเสียง ที่อาจถูกตัดทอน ละทิ้ง และมีผลกระทบอย่างไรต่อความหมายโดยรวมของข้อมูลนั้น เช่น การนำเสนอข่าวจากสื่อหนึ่งๆ ซึ่งบรรณาธิการหรือเจ้าของสื่อไม่นับสนับสนุนบุคคลในข่าวนั้น อาจมีผลอย่างไรต่อความครบถ้วนในการนำเสนอข่าวนั้นๆ โดยอาจนำเสนอแต่ด้านลบ และตัดทอนแง่มุมในด้านดี

4. การผลิต (Create)

นอกจากความสามารถในการเปิดรับสื่ออย่างมีวิจารณญาณแล้ว ผู้ที่รู้เท่าทันสื่อ ยังจำเป็นต้องมีทักษะในฐานะผู้ผลิตสื่อมีเข้าใจกระบวนการและปัจจัยต่างๆ ในการผลิตเนื้อหาของสื่อ ซึ่งรวมถึงทักษะในการวางแผน ระดมสมอง และกำหนดวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร ทักษะในการใช้ภาษาในการเขียน หรือบอกเล่า และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อผลิต แก๊ซ และเผยแพร่เนื้อหาที่ได้ผลิตขึ้นตามวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะได้รับรู้ถึงองค์ประกอบต่างๆ ในการผลิตเนื้อหาสื่อ ซึ่งจะช่วยให้สามารถถอดองค์ประกอบต่างๆ ออกจากเนื้อหาสาระที่แท้จริงของข้อมูลที่ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ

ความรู้พื้นฐานในการรู้เท่าทันสื่อ

สมาคมเพื่อการรู้เท่าทันสื่อแห่งชาติ ของประเทศสหรัฐอเมริกา (National Association for Media Literacy Education : NAMLE) ได้ให้คำแนะนําว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือการเข้าใจความรู้พื้นฐาน 6 ประการดังต่อไปนี้ (National Association for Media Literacy Education, 2009)

1. เนื้อหาของสื่อทุกประเภทมาจากการ “ประกอบสร้าง” (All media messages are “constructed”)

คือ การเข้าใจว่า เนื้อหาของสื่อ ไม่ได้เกิดขึ้นจากธรรมชาติ แต่มาจากการรวมกันขององค์ประกอบต่างๆที่ถูกสร้างขึ้น และมีการออกแบบ แก่ไข และผลิตองค์ประกอบต่างๆให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ผลิต หรือผู้สนับสนุนทางการเงิน ดังนั้น เนื้อหาของสื่อ จึงไม่ได้มาจากเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ แต่มาจากการประกอบสร้างของบุคคลกลุ่มหนึ่งที่เป็นผู้ผลิต

การเปิดรับเนื้อหาของสื่ออย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การสร้างความเป็นจริงแก่ผู้รับสาร ให้มีโลกทัศน์เป็นไปตามที่สื่อนำเสนอ ว่าโลกแห่งความเป็นจริงเป็นอย่างไร ทั้งที่เนื้อหาของสื่ออาจไม่ได้สะท้อนความจริงทั้งหมด เป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้น (constructed reality) แม้แต่หนังสือพิมพ์หรือรายการข่าว

2. สื่อแต่ละประเภท มีลักษณะและจุดเด่นที่แตกต่างกัน และมีการใช้ “ภาษา” ของการประกอบสร้างที่ต่างกัน (Each medium has different characteristics, strengths, and a unique “language” of construction)

คือการเข้าใจว่า สื่อแต่ละประเภท มีรูปแบบ ลักษณะ และธรรมชาติที่ต่างกันไป มีการใช้เทคนิคพิเศษที่ต่างกันไป การตัดต่อ ตกแต่งภาพ การใช้ดนตรี มุกมล้อ เพื่อประกอบการสื่อความหมายและนัยยะสำคัญ

3. เนื้อหาของสื่อถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งส่วนมากจะเป็นไปเพื่อการแสวงหารายได้และ/หรืออำนาจทางใดทางหนึ่ง (Media messages are produced for particular purposes, mostly to gain profit and/or power)

คือการเข้าใจว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ของสื่อ จะมีนัยทางธุรกิจแฝงอยู่ เนื่องจากสื่อมีการประเมินผลประกอบการ มีกำไรขาดทุน ซึ่งองค์กรสื่อต้องเอาตัวรอดจากการขาดทุน และสื่อเป็นองค์กร ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต จึงไม่มีจิตใจ ไม่มีควมสำนึกรับผิดชอบในตัวเอง (สิ่งเหล่านี้อยู่ในตัวผู้บริหารองค์กรสื่อ) และเข้าใจว่า สื่อมีเจ้าของ มีผู้สนับสนุน (ผู้มีอิทธิพลต่อเจ้าของ) ผู้ถือหุ้น ซึ่งสามารถกำหนดรูปแบบเนื้อหาของสื่อได้ เนื้อหาจำนวนมาก เป็นไปเพื่อการจูงใจตามวัตถุประสงค์ของผู้ผลิต ดังนั้นต้องพิจารณาว่า ใครคือเจ้าของสื่อ ใครเป็นผู้เสียเงินสร้างหรือส่งสารนี้ขึ้นมา บุคคลหรือบริษัทนั้นมีทัศนคติอย่างไร มีอคติหรือต้องการชักจูงความคิดอย่างใดหรือไม่

4. เนื้อหาของสื่อมีค่านิยมและทัศนคติแฝงอยู่ (Media messages have embedded values and points of view)

คือการเข้าใจว่า เนื้อหาของสื่อ มีการสื่อความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ถึงจุดประสงค์ของการผลิตเนื้อหานั้น และเนื้อหาของสื่อเต็มไปด้วยการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ (symbolic meaning) อาจเป็นค่านิยมที่มีอคติ (bias) ตามวัตถุประสงค์ของผู้ผลิต ทักษะคติบางประการที่ไม่สอดคล้องอาจถูกปกปิด บิดเบือน

5. ผู้คนใช้ทักษะ ความเชื่อ และประสบการณ์ส่วนตัวในการประกอบสร้างความหมายของเนื้อหา
ของสื่อ (People use their individual skills, beliefs and experiences to construct their own
meaning from media messages)

คือการเข้าใจว่า ผู้รับสารอาจตีความความหมายที่สื่อสารผ่านสื่อมวลชนไปตามประสบการณ์
วัฒนธรรม หรือพื้นฐานความเชื่อของตนเอง ดังนั้นเนื้อหาที่ดูเหมือนตลกขบขัน แต่อาจเป็นการดูถูกเหยียด
หยาม หรือละเมิดสิทธิบุคคลอื่นก็ได้

6. องค์กรสื่อมวลชนและเนื้อหาของสื่อมีอิทธิพลต่อความเชื่อ ทักษะคติ ค่านิยม พฤติกรรม และ
กระบวนการในระบอบประชาธิปไตย (Media and media messages can influence beliefs,
attitudes, values, behaviors, and the democratic process)

คือการเข้าใจว่า เนื้อหาและค่านิยมที่นำเสนอทางสื่อมวลชน มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังโลกทัศน์และ
ก่อให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรม ดังนั้นสื่อมวลชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมหรือทำลายระบอบ
ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบที่ต้องการการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่
หลากหลาย

ความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy)

นอกจากทักษะความรู้เท่าทันสื่อที่เป็นพื้นฐานแล้ว เยาวชนจำเป็นจะต้องมีทักษะ “ความรู้เท่าทันสื่อ
ดิจิทัล” (Digital Literacy) โดยองค์กร Common Sense แห่งสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งทักษะที่สำคัญสำหรับ
ความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับเยาวชนที่จำเป็นจะต้องเรียนรู้ออกเป็น 8 ด้านดังต่อไปนี้ (Common Sense
Media, 2012)

1. การใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย (Internet Safety) เยาวชนจำเป็นจะต้องเรียนรู้ในการท่องโลก
ออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย เช่นการแยกแยะระหว่างเพื่อนที่รู้จักกันออนไลน์ที่น่าเชื่อถือและบุคคลที่มี
ความเสี่ยง

2. การปกป้องความเป็นส่วนตัวและข้อมูล (Privacy & Security) คือทักษะการจัดการกับข้อมูลส่วนตัวของตนเองในออนไลน์ให้ปลอดภัยจากความเสี่ยงออนไลน์ต่างๆ เช่นการขโมยตัวตนและการล่อลวงต่างๆ เช่นต้องสามารถตั้งรหัสผ่านที่เหมาะสม หลีกเลี่ยงการถูกล่อลวง และการเข้าใจนโยบายความเป็นส่วนตัวของเว็บไซต์ต่างๆ
3. การรักษาความสัมพันธ์และการสื่อสาร (Relationships & Communication) คือทักษะในการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อสร้างการสื่อสารในเชิงบวกและการเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกชุมชนออนไลน์ที่ดี เช่นการเรียนรู้เรื่องของ “หน้าที่พลเมืองดิจิทัล” และ “จริยธรรมดิจิทัล” รวมถึงมารยาทในการใช้สื่อดิจิทัล และตระหนักถึงพฤติกรรมของตนเองและสะท้อนให้ผู้อื่นรู้ได้ว่าเป็นอย่างไร
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหาการถูกกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (Cyber-Bullying) เยาวชนจำเป็นต้องเรียนรู้ว่าจะทำอย่างไรหากตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกลั่นแกล้งทางออนไลน์ เรียนรู้ว่าจะหาบทช่วยทางด้านบวกและลบของผู้คนในโลกออนไลน์นั้นเกิดผลกระทบอย่างไรกับทั้งตัวเอง เพื่อน และสังคมชุมชนออนไลน์ต่างๆ เพื่อที่จะไม่มีพฤติกรรมในทางลบ และสามารถแก้ปัญหาในทางบวกหากตกเป็นเหยื่อหรือเข้าไปเกี่ยวข้อง
5. การปกป้องข้อมูลและชื่อเสียงทางออนไลน์ (Digital Footprint & Reputation) คือเรียนรู้ที่จะปกป้องข้อมูลส่วนตัวและเคารพข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นเช่นกัน และเรียนรู้ว่าข้อมูลในโลกดิจิทัลนั้นจะคงอยู่ตลอดไป การโพสต์แต่ละครั้งจะทิ้ง “รอยเท้าดิจิทัล” (Digital Footprint) เอาไว้ในโลกออนไลน์ตลอดไป ซึ่งอาจจะมีผลกระทบในอนาคต ทั้งการเรียน การงาน หรือเรื่องส่วนตัว จึงจำเป็นต้อง “ไตร่ตรองก่อนเปิดเผยตัวตน” (“Self-Reflect before Self-Reveal”) เนื่องจากเนื้อหาออนไลน์ที่สร้างขึ้นนั้น ไม่ว่าจะโพสต์ แชร์ หรือกดไลค์ ก็สามารถจะสร้างผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นได้ทั้งสิ้น
6. การสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวในโลกออนไลน์ (Self-Image & Identity) เยาวชนจำเป็นต้องตระหนักรู้ว่าอัตลักษณ์ที่ตนเองสร้างขึ้นในโลกออนไลน์คืออะไร และแตกต่างกับตัวตนในโลกจริง (offline) หรือไม่ อย่างไร และความแตกต่างนั้นมีผลกระทบและความเสี่ยงอย่างไรต่อการมองตนเอง ความเคารพนับถือตัวเอง รวมทั้งการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น และความสัมพันธ์กับผู้อื่นในโลกจริง รวมทั้งการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีสมดุลกับกิจกรรมอื่นๆในโลกออฟไลน์ด้วย

7. ความรู้เท่าทันข้อมูลดิจิทัล (Information Literacy) คือความสามารถในการรู้ ระบุเจาะจง ค้นหา วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นทักษะการใช้ Search Engine รวมไปถึงการ ประเมินคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ ความเป็นกลางของทั้งเนื้อหาและเว็บไซต์ที่พบ
8. การใช้ข้อมูลดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ (Creative Credit & Copyright) ปัจจุบันนี้เป็นวัฒนธรรมของการ “ลอกแล้วแปะ” (copy and paste) เยาวชนโดยเฉพาะในวัยเรียน จึงจำเป็นที่จะตระหนักถึงความรับผิดชอบและสิทธิของผู้สร้างสรรค์เนื้อหาในโลกออนไลน์ ซึ่งเป็น แหล่งของการสร้าง แบ่งปัน และบริโภคข้อมูลเนื้อหา เยาวชนจึงจำเป็นต้องเข้าใจเรื่องลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางปัญญา การละเมิดลิขสิทธิ์ (piracy) การใช้งานลิขสิทธิ์อย่างเป็นธรรม (fair use) รวมไปถึง การอ้างอิงข้อมูลเนื้อหาอย่างเหมาะสมเมื่อนำไปเผยแพร่ต่อ เพื่อไม่ให้เป็นการแอบอ้างความเป็น เจ้าของ (plagiarism)

ผลการศึกษา

จากการศึกษา พบว่าสามารถแยกผลกระทบในแง่ลบจากสื่อดิจิทัลทั้งหมดออกเป็น 8 หัวข้อหลัก รวม ทั้งหมด 30 หัวข้อย่อย ดังต่อไปนี้

1. การล่อลวง
 - 1.1 การล่อลวงทางเพศ
 - 1.2 การล่อลวงเพื่อฉ้อโกงธุรกรรมทางการเงิน
 - 1.3 การล่อลวงด้วยการโฆษณาออนไลน์
2. เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม
 - 2.1 เนื้อหาที่ยั่วยุทางเพศ
 - 2.2 เนื้อหาที่มีการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม หยาดคาย ดูถูก ผิดหลักภาษา
 - 2.3 เนื้อหาที่รุนแรง ภาพสยดสยอง
 - 2.4 เนื้อหาที่ผิดศีลธรรม
 - 2.5 เนื้อหาที่ขัดวัฒนธรรมไทย
 - 2.6 เนื้อหาที่ส่งเสริมการพนัน
 - 2.7 เนื้อหาที่ส่งเสริมความเชื่อทางไสยศาสตร์

- 2.8 เนื้อหาที่ลวงละเมิดสิทธิ ถูกคุกคามเรื่องส่วนตัว
- 2.9 เนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง (Hate Speech)
- 2.10 เนื้อหาที่เป็นการหมิ่นสถาบันเบื้องสูง
3. การแกล้ง รังแกกันทางออนไลน์
 - 3.1 การรังแกกันทางออนไลน์ (Cyber-Bullying)
 - 3.2. การแอบติดตามและสอดส่องข้อมูลของผู้อื่นทางออนไลน์ (Cyber-Stalking)
 - 3.3 การยั่วให้เกิดความไม่พอใจเพื่อแอบดักถ่ายคลิป (Cyber-Baiting)
4. การก่อให้เกิดความไม่พอใจ
 - 4.1 การก่อให้เกิดความขี้นแค้นหรืออิจฉา
 - 4.2 การนำไปสู่ความรุนแรง
5. การก่อให้เกิดความเข้าใจผิด
 - 5.1 การหลอกลวงหรือเข้าใจผิดจากการใช้ภาพ
 - 5.2 การหลอกลวงหรือเข้าใจผิดจากข้อมูล
6. การใช้เวลาในทางที่ไม่สร้างสรรค์
 - 6.1 การลดเวลาที่ใช้ในการอ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมอื่น
 - 6.2 การเกิดการเสพติด เล่นเกม เกิดปัญหาทางสุขภาพ
7. การกระทำผิดกฎหมาย
 - 7.1 การกระทำผิดพรบ.คอมพิวเตอร์
 - 7.2 การกระทำผิดกฎหมายอื่นๆ
8. การก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
 - 8.1 การถ่ายภาพตัวเอง (Selfie) อย่างไม่เหมาะสม
 - 8.2 การโชว์ภาพตนเองที่ไม่เหมาะสมทางออนไลน์
 - 8.3 การทำทะเลาะวิวาทออนไลน์
 - 8.4 การแฉความลับหรือข้อมูลส่วนตัว
 - 8.5 การการปล่อยภาพหรือคลิปส่วนตัวเพื่อแก้แค้น (Revenge Porn)
 - 8.6 การการส่งต่อเนื้อหาลามกอนาจาร (Sexting)

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบทางลบของสื่อดิจิทัลต่อเยาวชนมีหลากหลายรูปแบบ โดยผู้วิจัยพบถึงอย่างน้อย 30 รูปแบบ และมีแนวโน้มที่จะขยายระดับความรุนแรงและขอบเขตที่กว้างไกลมากขึ้น รวมทั้งมีผลกระทบต่อเยาวชนที่อายุน้อยลงเรื่อยๆ จากการแพร่หลายของสื่อดิจิทัลที่ทั้งราคาถูกลง และกลายเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมในสังคม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงต้องเร่งเข้ามาควบคุมดูแล เริ่มต้นจากระดับนโยบายในระยะสั้น เพื่อออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมและลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากสื่อดิจิทัล ซึ่งการปรับปรุงนโยบายควบคุมสื่อดิจิทัลนี้จำเป็นต้องรวมอยู่ในการปฏิรูปสื่อและนโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายองค์กรเพื่อให้เกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ และต้องมีการปรับปรุงเป็นระยะเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีด้วย
2. ในระยะยาว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ต้องเร่งสร้างให้เกิด “ความรู้เท่าทันสื่อ” ซึ่งต้องรวมถึง “ความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล” กับเยาวชน ที่แม้ว่าจะใช้อุปกรณ์ดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว แต่หากไม่มีความรู้เท่าทันสื่อแล้ว ความคล่องแคล่วในการใช้สื่อดิจิทัลนั้น อาจกลายเป็นโทษในการใช้ เนื่องจากยิ่งใช้มากขึ้นก็ยิ่งมีโอกาสเสี่ยงต่อผลกระทบในทางลบมากขึ้นเท่านั้น หน่วยงานเอกชน สื่อมวลชนและสถาบันการศึกษาทุกระดับ ก็จำเป็นที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วม และช่วยเหลือในการสร้าง “พลเมืองดิจิทัล” ที่มีคุณภาพให้กับสังคมในอนาคต เพื่อความสามารถในการแข่งขัน และคุณภาพของสังคมในอนาคต
3. ที่อาจจะกล่าวได้ว่ามีความสำคัญมากที่สุด ก็คือหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุด นั่นคือครอบครัว ที่ประกอบด้วยผู้ปกครองและตัวเยาวชน ที่จะต้องให้ความสำคัญและดูแลบุตรหลานในความปกครองอย่างเอาใจใส่และจริงจัง ในสภาวะของสังคมที่เศรษฐกิจบีบรัดให้ผู้ปกครองต้องขวนขวายในการทำงานมากยิ่งขึ้น การปล่อยปละให้ลูกหลานอยู่กับสื่อดิจิทัลเพื่อเป็นพี่เลี้ยงนั้น เป็นการปล่อยให้เยาวชนเสี่ยงต่อภัยออนไลน์ในรูปแบบต่างๆที่อาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างยิ่ง พ่อแม่และผู้ปกครอง จำเป็นจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจกับภัยออนไลน์ในรูปแบบต่างๆที่มีอยู่ปัจจุบัน เพื่อให้คำแนะนำแก่เยาวชนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งลดความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อทางออนไลน์เองอีกด้วย นอกจากนี้ ผู้ปกครองควรต้องเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้สื่อดิจิทัลในบ้าน เช่นการกำหนดเวลาระยะในการใช้ และคอยสอดส่องดูแล ให้เยาวชนใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีสติและสมดุล ชักชวน

ให้เยาวชนทำกิจกรรมอื่นๆนอกเหนือจากการใช้สื่อดิจิทัล และให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับเยาวชน

4. สุดท้ายแล้ว ผู้ที่จะเป็นผู้ตัดสินว่าจะได้รับทัศนคติหรือพฤติกรรมทางลบจากสื่อดิจิทัลหรือไม่ ก็คือตัวเยาวชนแต่ละคนเอง หากเยาวชนผู้นั้นเป็นผู้ที่มีทักษะความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และมีความตั้งใจจะใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ ก็ย่อมจะมีสติ และใช้สื่อดิจิทัลอย่างรอบคอบและระมัดระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่หากเยาวชนผู้นั้นเป็นผู้ที่ขาดทักษะความรู้เท่าทันสื่อ ก็ย่อมที่จะตกเป็นเหยื่อของผลกระทบทางลบได้โดยง่าย เยาวชนแต่ละคน จึงจำเป็นที่จะต้องตระหนักถึงความเสี่ยงประเภทต่างๆในโลกออนไลน์ที่อาจเกิดขึ้นได้ และหมั่นเพิ่มพูนความรู้และทักษะความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลไปควบคู่กับทักษะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลเพื่อสร้างเนื้อหาทางดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ (creative digital content) เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของตนเองและประเทศชาติ ซึ่งต้องไม่ใช่เพียงเพิ่มความสามารถของตนเองเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีความสามารถในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม และช่วยยกระดับความรู้ ความสามารถ และทัศนคติของ “เพื่อน” ในโลกออนไลน์ให้สูงยิ่งขึ้น จึงจะถือได้ว่าเป็น “พลเมืองดิจิทัล” ที่ดีของสังคม

บรรณานุกรม

กนกกาญจน์ ประจงแสงศรี และณัฐพล เลิศศรีมงคล. (2557). *ตามให้ทันพฤติกรรมหลายจอ*.

สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2557, จาก http://www.thanonline.com/index.php?option=com_content&view=article&id=221912

Common Sense Media. (2012). *Our K-12 Digital Literacy and Citizenship Curriculum*.

Retrieved December 12th 2014 from https://www.commonsensemedia.org/sites/default/files/uploads/pdfs/curriculum-overview_0.pdf.

National Association for Media Literacy Education. (2009). *Core Principles of Media Literacy Education in the United States*. Retrieved July 20th 2010 from www.name.net.

Shepherd, R. (1993). Why Teach Media Literacy. *Teach Magazine*. (Oct/Nov 1993), Retrieved March 23rd 2011 from http://www.media-awareness.ca/english/teachers/media_literacy/what_is_media_literacy.cfm.

Thoman, E. & Jolls, T. (2005). *Literacy for the 21st Century : An Overview & Orientation Guide To Media Literacy Education*. Retrieved March 23rd 2011 from www.medialit.org.